

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Lubomír Hanzlík

**Osobnost Karla Kramáře očima prvorepublikového tisku
v letech 1918 – 1923**

The Personality of Karel Kramar As Reflected in the First-republic Press
in the Years 1918 - 1923

Praha 2016

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.

Poděkování:

Děkuji své školitelce doc. PhDr. Janě Čechurové, Ph.D. za nezměrnou trpělivost a cenné rady, které mi poskytla během psaní mé bakalářské práce. Dále děkuji vedení Národní knihovny České republiky Praha za to, že mi umožnilo parkovat v areálu Klementina a pracovníkům NKP ve Studovně periodik za pomoc při vyhledávání materiálů pro mou bakalářskou práci. Velký dík patří také Hance Zgrajové a Martinu Formánkovi za provedené korektury v mé práci. Také bych rád poděkoval svým učitelům historie, především Báře Čadové a také dalším svým přátelům za podporu, kterou mi poskytovali. V neposlední řadě chci poděkovat sourozencům a své matce za ohromnou trpělivost a podporu, kterou mi poskytovali po celou dobu mého nestandardního studia.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Lounech, dne

.....

Klíčová slova:

Karel Kramář, periodický tisk, první republika, Národní listy, Lidové noviny, Právo lidu, České slovo.

Klíčová slova:(anglicky)

Karel Kramar,periodical press, first republic, Národní listy, Lidové noviny, Právo lidu, České slovo.

Abstrakt:

Předkládaná bakalářská práce si klade za cíl pokusit se analyzovat proměnu mediálního obrazu Karla Kramáře v prvních pěti letech existence československého státu. Podkladem pro tuto analýzu jsou vybraná prvorepubliková periodika, přičemž důraz je kladen na tisk politických stran.

Abstract (in English):

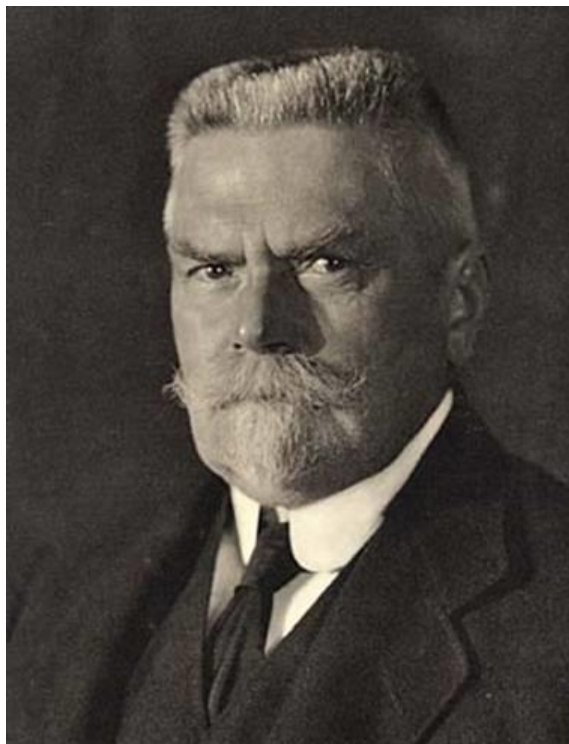
The aim of the bachelor thesis is to try to analyze the change in the media image of Karel Kramář during the first five years of the Czechoslovak Republic. The newspapers from that period were used as a research material with the main stress on the political parties press.

Obsah

1	Úvod.....	7
1.1	Prameny a literatura	8
2	Svět tisku první republiky	10
2.1	Počátky žurnalistiky	10
2.1.1	Počátky českého novinářství.....	10
2.2	Žurnalistika první republiky.....	13
2.2.1	Profesionalizace a sociální postavení novináře v období první republiky.....	16
3	Karel Kramář – vůdce národa	21
3.1	Návrat ze Ženevy	21
3.2	Předehra.....	23
3.3	K. Kramář – ministerský předseda.....	25
3.3.1	Vojenské konflikty v ČSR	26
3.3.2	Dny před atentátem	27
3.3.3	Atentát.....	28
3.3.4	Premiérská derniéra	30
4	Karel Kramář a národnostní menšiny	33
4.1	Karel Kramář a otázka Těšínska	36
4.2	Vztah Karla Kramáře k německé menšině a Němcům obecně	40
4.2.1	Jazykový zákon.....	54
5	Karel Kramář a Rusko	61
5.1	Prolog	61
5.2	Kramářovy plány na intervenci v Rusku.....	64
5.2.1	Návštěva u Denikina	73
5.3	Epilog	77
6	O čem také psaly noviny.....	90
7	Závěr	95
8	Seznam použité literatury	96
9	Přílohy.....	99

1 Úvod

Jedním s nejznámějších a nejvýznamnějších českých politiků konce 19. století a začátku 20. století byl vzdělaný a charismatický Karel Kramář. Svoji politickou kariéru zahájil jako

Obr. č. 1 - Karel Kramář

poslanec Říšské rady v rakouské monarchii za české mladočechy. Při své první cestě do Ruska se setkal se svou životní láskou, tehdy vdanou Naděždou Nikolajevnou Abrikosovou. Po delších životních peripetiích nastala doba, že bylo možné, aby spolu uzavřeli sňatek.

Pro sebe a svou ženu nechal Karel Kramář vystavět na místě, z něhož je překrásný výhled na historickou část Prahy, novobarokní vilu. „Kramářova vila“ je stavbou, jejíž osudy a proměny byly v některých obdobích stejně dynamické jako politická kariéra jejího majitele. Karel Kramář se v roce 1918 po vzniku samostatného Československa stává prvním

československým premiérem a je tedy, po prezidentu T. G. Masarykovi, druhým nejmocnějším a nejoslovovanějším politikem té doby. Bohužel K. Kramář nedocenil změnu politického klimatu po první světové válce a tím tedy také nedovedl v následujícím období zúročit svůj politický a lidský kapitál. Jeho až „nerealistický“ pohled na politickou situaci Evropy zapříčinil jeho politický pád, na němž se svým způsobem podíleli i zástupci tzv. sedmé velmoci¹ první republiky, šlo o tutéž „velmoc“ která ho v roce 1918 vynesla na piedestal.

Život K. Kramáře je již dostatečně popsán ve vydaných dílech, ale to jak byl obraz tohoto předního politika předkládán veřejnosti v dané době a co si měli o jeho osobě myslet obyčejní čtenáři denního tisku, nebylo, dle mého názoru, prozatím popsáno. To mě přivedlo na myšlenku, pokusit se alespoň v hlavních bodech zanalyzovat, jak na politika Karla Kramáře pohlíželi představitelé tisku. Vzhledem k širokému spektru tištěných médií jsem

¹ Název sedmá velmoc je označení pro tisk. Tento název se začal užívat v 19. století po napoleonských válkách kdy vzniklo šest světových velmocí a právě ta sedmá byl tisk.

usoudil, že v rámci svého zkoumání, se budu věnovat pouze článkům uveřejněných v nejvýznamnějších prvorepublikových periodikách, která vycházela také již před rokem 1918 a kterými byly: Národní listy, Lidové noviny, Právo lidu, České slovo, Venkov a Národní politika. Dlouhodobá politická kariéra Karla Kramáře mě vedla k tomu, že jsem svoji pozornost zaměřil, dle mého názoru, na nejvýznamnější periodu jeho politické dráhy a jeho mediální obrazu v prvorepublikovém tisku a to v letech 1918 až 1923.

Práci jsem strukturoval do pěti kapitol. V první kapitole se věnuji samému počátku žurnalistiky a formování českého tisku jak před rokem 1918 tak i po vzniku první Československé republiky. Současně se zde okrajově zabývám záležitostmi souvisejícími s prací žurnalistů.

S ohledem na hektickou dobu, ve které byla budována první republika, součástí jejíhož politického života byl samozřejmě také Karel Kramář, jsem z důvodu přehlednosti psal další kapitoly bakalářské práce dle jednotlivých epizod v jeho politické kariéře.

Analyzuji zde mediální obraz Karla Kramáře, který se proměňoval s postupujícím časem. Zpočátku se věnuji politickému vzestupu Karla Kramáře, jehož vrcholem nebyla ani tak volba prvním premiérem jako období těsně po neúspěšném atentátu na jeho osobu. Za další mezník jeho kariéry považuji demisi jeho vlády a jeho následný návrat z mírové konference z Paříže. Období, které považuji za počátek negativního postoje tisku vůči Karlu Kramářovi lze umístit do podzimu roku 1919, kdy opět odjel z Československa, aby se s vervou sobě vlastní věnoval „Ruskému problému“. Od tohoto okamžiku se vždy v určitých vlnách objevovaly negativní mediální kampaně vůči osobě Karla Kramáře.

1.1 *Prameny a literatura*

Základ mé práce tvoří především články z vybraných prvorepublikových periodik jako je České slovo, Lidové noviny, Národní listy, Národní politika, Právo lidu a Venkov nacházejících se ve fondech a databázích Národní knihovny České republiky.

Se jménem Karla Kramáře se můžeme také setkat v celé řadě populárně naučných knih a vědeckých prací.

Při tvorbě bakalářské práce jsem čerpal z prací a článků autorů, kteří se osobnosti Karla Kramáře věnovali nebo věnují. V první řadě mohu uvést Martinu Lustigovou², dále

² LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007. 363 s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin; sv. 9. ISBN 978-80-7021-898-3

německou historičku Martinu Winkler³. Také jsem citoval z díla novináře a politika Vladimíra Síse⁴, který byl jedním z nejbližších Kramářových spolupracovníků. Své poznatky jsem získal i z práce Jany Čechurové.⁵ Dalšími informačními zdroji mé práce byly práce následujících autorů: Václava Čady⁶, Pavla Kosatíka⁷, Františka Čapky⁸, Jaroslava Cuhry⁹, Gabriely Šarochové¹⁰, Františka Palackého¹¹ a Karla Čapka¹². Také jsem v rámci své práce použil texty autorů, kteří se věnují nebo věnovali dějinám žurnalistiky, jde např. o Milenu Beránkovou¹³, Jaroslava Koudelku¹⁴, Jakuba Končelíka¹⁵ a Petra Bednaříka¹⁶. Současně jsem využil některé akademické práce zpracované na UK z oboru žurnalistiky.

O vztahu Čechů a Slováků, v období o které jsem se zajímal, mi byla přínosem práce Jana Rychlíka¹⁷.

³ WINKLER, Martina. *Karel Kramář (1860-1937): představa o sobě samých, vnímání druhých a modernizace v pojetí českého politika*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2011, 347 s. Ecce homo., s. 187, ISBN 978-80-257-0348-9

⁴ SÍS, Vladimír, ed. *Dr. Karel Kramář: [život - dílo - práce vůdce národa]*. 2. vyd. Praha: A. Pokorný, 1936. 306, obr. příl.

⁵ ČECHUROVÁ, Jana, *Karel Kramář - vůdce české pravice? Dějiny a současnost: Kulturně historická revue*. Roč. 29, č. 11 (2007), s. 37-40. ISSN 0418-5129

⁶ ČADA, Václav. *28. říjen 1918: skutečnost, sny a iluze. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1988, 301 s.*

⁷ KOSATÍK, Pavel. *Čeští demokraté: 50 nejvýznamnějších osobností veřejného života*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 114, ISBN 978-80-204-2307-8

⁸ ČAPKA, František. *Zrod ČSR v datech a událostech*. Brno: 1998, Cerm. 40 s. ISBN 80-7204-074-X

⁹ CUHRA, Jaroslav. 2006. *České země v evropských dějinách. České země v evropských dějinách. Díl čtvrtý, Od roku 1918 / Jaroslav Cuhra .. [et al.]*, ISBN 8071857947

¹⁰ ŠAROCHOVÁ, Gabriela V, Pavel BĚLINA, Jiří KAŠE, Jan Pavel KUČERA a Jaroslav CUHRA. *České země v evropských dějinách*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2006, 4 sv. ISBN 80-7185-795-5

¹¹ PALACKÝ, František a DOLENSKÝ, Antonín. ed. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. V Praze: Gutenberg, 1928-1929. 13 sv.

¹² ČAPEK, Karel. 1990. *Hovory s T.G. Masarykem*. 1. souborné vyd. Praha: Československý spisovatel, 588 s., fot. příl., s. 117, ISBN 80-202-0170-X

¹³ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Český periodický tisk do roku 1918. 1. díl. 1. vyd. Praha: 1981, Novinář. 274 s., rejstř., obr.příl.*

¹⁴ KOUDELKA, Jaroslav. *Noviny, co jsou a jak se dělají*. Praha: Státní nakladatelství, 1932. 159 s. Knihy pro každého. Sbírka spisů poučných; Roč. VIII., Sv. 5 .

¹⁵ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s., xxxii s. obr. příl.s. 18, ISBN 978-80-7367-698-8

¹⁶ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 439 s. Žurnalistika a komunikace, s. 165, ISBN 978-80-247-3028-8

¹⁷ RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Vyd. ve Vyšehradu 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012. 677 s. ISBN 978-80-7429-133-3

2 Svět tisku první republiky

2.1 Počátky žurnalistiky

Můžeme se domnívat, že kdyby kupříkladu Karel Čapek otevřel některé dnešní noviny, patrně by si v první chvíli připadal, jak Alenka, která poprvé navštívila tajuplnou říši za zrcadlem. Příčiny této své domněnky se vzápětí pokusíme zdokumentovat na několika skutečnostech, které jsou obsaženy v textu této kapitoly. Předtím, nežli se začneme zabývat žurnalistickým prostředím v období první československé republiky, jsme nuceni na počátku našeho výkladu vrátit se k samým kořenům, ze kterých se tato žurnalistika zrodila. Je-li naším záměrem na následujících řádcích podat nástin toho, kterak se česká novinařina vyvíjela v éře první republiky, musíme se rovněž několika málo větami poohlédnout za vývojem žurnalistiky jakožto celku. Prapočátky světové žurnalistiky lze nalézt u amerických indiánských kmenů, a to v podobě nám známých tzv. kouřových signálů, ačkoliv se nám může v dnešní přetechizované době jevit tato skutečnost jako velmi humorná. Je však zapotřebí mít na paměti onen fakt, že pro indiánské kmeny sloužily kouřové signály coby způsob sdělení důležité informace, tedy plnily v tehdejší společnosti podobnou funkci, kterou v dnešním světě zastávají tištěná média, televize, rozhlas, či internet. Podobným způsobem využívali ohně již také starověcí Řekové.

„Vždy si lidé měli co oznamovat a stále hledali prostředky, jak o významných událostech co nejrychleji uvědomiti všechny zvědavce. Od roku 1184 před Kristem, kdy Řekové šesti ohňovými stanicemi ve vzduchové čáře 454 km signalizovali z Malé Asie do Řecka pád Troje...“¹⁸

Vývoj tisku šel ruku v ruce s vývojem zpravodajství, není proto nic tak podivuhodného na faktu, že začátky novinářství byly spjaty s tvorbou letáků, jejichž cílem bylo sdělit obyvatelstvu, kterak se vyvíjela situace na bojišti.

2.1.1 Počátky českého novinářství

Pokud jde o žurnalistiku českou a její ideové kořeny, pro jejich nalezení musíme podniknout cestu do údobí našeho národního obrození, jehož snahy byly přinejmenším v první fázi především jazykové. Právě ono vzepětí jazyka bylo jedním z nejdůležitějších faktorů, které umožnilo vydávání česky psaných novin. Výše jsme zmínili skutečnost, že národní obrození můžeme považovat za historickou etapu, která vytvořila podmínky pro

¹⁸ KOUDELKA, Jaroslav. *Noviny, co jsou a jak se dělají*. Praha: Státní nakladatelství, 1932. 159 s. Knihy pro každého. Sběrka spisů poučných; Roč. VIII., Sv. 5 s. 5.

rozvoj české žurnalistiky. Jednou z mnoha osobností, která se podílela na tvorbě daného prostředí, byla osoba Václava Matěje Kramera, který od roku 1791 vydával KRAMERIUSOVY C. K. VLASTENECKÉ NOVINY.

„S obsahem, posláním a funkcí novin velmi úzce souvisí i způsob redakční práce. O Krameriovi můžeme říci, že do ní zavedl určitý systém, který se po dlouhá léta stal vzorem jeho následovníků. Je to způsob vybírání zahraničních zpráv a zvláště pak zavedení domácího zpravodajství, zdůrazňující spolupráci s dopisovateli a se čtenáři. Je to dále tematické řazení zpráv do rubrik, které i po formální stránce staví noviny na vyšší stupeň.“¹⁹

V době národního obrození se emancipoval český národ nejen kulturně, ale také politicky. Je téměř jisté, že pro časový úsek, o kterém zde hovoříme, je mnohem důležitější než postava Václava Matěje Kramera osobnost Karla Havlíčka Borovského, který je považován za „otce moderní české žurnalistiky“. Rok 1848, kdy po celé Evropě probíhalo takzvané jaro národů²⁰, byl zlomový také pro česká tištěná média, neboť právě v tomto roce byla zrušena předběžná cenzura. Tento krok přinesl postupné oživení mediálního prostředí v českých zemích. Pro ilustraci zde můžeme uvést Havlíčkovy „Národní noviny“, „Noviny Lípy slovanské“. Mimo již zmíněného zrušení předběžné cenzury došlo i k mnohým dalším změnám, které měly příznivý vliv kupříkladu na hospodářský vývoj a industrializaci českých zemí.

„České země se staly jedním z center industrializace a hospodářský rozmach se odrážel i v kulturním rozkvětu českého národa.“²¹

Z hlediska veřejného života je nutné mít na paměti fakt, že se „Rakousko“, a s ním i všechny jeho državy, české země nevyjímaje, po celá padesátá léta devatenáctého století nacházely v éře takzvaného neoabsolutismu 50. let 19. stol., následkem něhož byla postupná paralyzace mediálního prostoru v rámci českých zemí. Pokud jde o konkrétní příčiny, které zapříčinily onu postupnou paralyzaci mediálního prostředí v českých zemích, je zapotřebí zmínit takové důvody, kterými byly koncese na vydávání tisku, vysoké kauce pro případ odsouzení, inzertní daň apod. Všechny řečené aspekty vedly k tomu, že se svět tištěných médií fakticky proměnil na svět provládních médií. Období neoabsolutismu se díky neúspěchům habsburského domu na poli zahraniční politiky a také v ekonomické oblasti

¹⁹ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Český periodický tisk do roku 1918. 1. díl.* 1. vyd. Praha: 1981, Novinář. 274 s., rejstř., obr.příl., s.45.

²⁰ Jde o termín, který se používá pro označení revolucí, které proběhly takřka po celé Evropě v roce 1848.

²¹ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s., xxxii s. obr. příl.s. 18, ISBN 978-80-7367-698-8

přiblížilo k svému konci na jevišti dějin. Definitivní pečeť tomuto konci vtiskla porážka habsburské monarchie od francouzské armády a Sardinie v létě roku 1859.

V čase, který následoval po pádu Bachova režimu, přišla doba ústavních experimentů, Zmíněna etapa našla své završení v takzvaném rakousko-uherském vyrovnání z roku 1867, po kterém se habsburská monarchie přeměnila v rakouské soustátí. Hovoříme-li o rakouském soustátí, měli bychom na tomto místě zdůraznit, že Rakousko-Uhersko bylo státem bezpočtu národností, což by bývala mohla být jedna z jeho největších předností, ale s postupem času se vyprofilovala v jeho Achillovu patu. Snahy české politické reprezentace o rakousko-české vyrovnání, úspěch nepřinesly. Jedním z hlavních faktorů, který měl podíl na neúspěchu rakousko-českého vyrovnání, byla takzvaná politika pasivní rezistence.²² Další okolnosti, která se spolupodepsala na již dříve zmíněném neúspěchu, byla slabost národně emancipačního procesu na Moravě, jejíž příčinu nutno spatřovat v převaze německého obyvatelstva. Jistě lze nalézt ještě celou řadu příčin či objektivních daností. Příčinami neúspěchu rakousko-českého vyrovnání se zde nebudeme zabývat, neboť toto není předmětem této práce.

„Zatímco však česká politika neuspěla, česká tištěná média se v tomto období překotně rozvíjela. Napomohla tomu postupná liberalizace mediální legislativy. Rakouský tiskový zákon a zákon o řízení tiskovém č. 6 a 7/1863 ze 17. prosince 1862,²³ které tvořily až do poloviny 20. století základ mediální legislativy v českých zemích, vyňaly tisk z pravomoci policejních úřadů a podřídily ho justici.... Nadále však bylo nutné platit kauci, inzertní daň a také novinový kolek za každý výtisk, což byla ekonomická opatření zastírající politickou represi...V těchto podmínkách ovšem mohla tištěná média bez vážnějších překážek vykonávat všechny své nosné funkce, v první řadě informační, komentářově analytickou, propagační a zábavní.“²⁴

Výše uvedené právní normy přinesly zcela nepochybnou stabilizaci mediálního prostředí. Avšak opatření, o kterých zde hovoříme, měla dopad především na ekonomickou

²² Politika pasivní rezistence uplatňována mezi lety 1863-1869 je politika, kterou zastávala česká politická reprezentace a spočívá v neobesílání říšské rady.

²³ Zmíněný zákon zůstal v platnosti až do poloviny dvacátého století. Společně s touto právní normou přejala Československá republika do svého právního řádu dalších šestnáct legislativních předpisů, které ovlivňovaly mediální prostor v českých zemích a na Slovensku. Mezi lety 1918 až 1938 spatřilo světlo světa dalších 34 zákonů, které spolupůsobily na chod médií. Nutno zdůraznit, že ony převzaté právní normy byly přejaty takovým způsobem, že zákony, které platily v Rakousku před rokem 1918, se za první republiky vztahovaly na Čechy. Analogicky pak na území Slovenska platily bývalé uherské právní normy.

²⁴ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s., xxxii s. obr. příl, s. 19-20, ISBN 978-80-7367-698-8

stránku jednotlivých periodik, což v kontextu českých tištěných medií znamenalo, že byla pro mnohá z nich likvidační.

„Od počátku 60. let 19. století, kdy se již poměry liberalizovaly, se český tisk ocitl na vzestupu. 1. ledna 1861 vznikly zásluhou Julia Grégra Národní listy,.. Národní listy se snažily o obsahovou různorodost a byly proslulé kvalitními fejetony, mimo jiné od Jana Nerudy....Česká mediální krajina však byla dlouho chudá; ještě v roce 1863 existovalo jen šest českých politických listů, zatímco Němci jich v mocnářství měli sedmdesát osm, ... Díky Juliu Grégrovi získali mladočeši Národní listy, které se staly jejich mediální základnou.“²⁵

2.2 Žurnalistika první republiky

Předtím, než český národ počal opět nacházet svou „ztracenou identitu“ a jeho úsilí bylo dovršeno založením společného státu Čechů a Slováků v říjnu 1918, musel si svět a především Evropa projít „Velkou válkou“²⁶, jejíž krutosti do té doby nikdo nezažil. První světová válka nejenže zasáhla myšlení lidí, ale jejím hlavním důsledkem bylo překreslení geopolitické mapy Evropy. Místo monarchií se staletou tradicí, vznikly nové národní státy, mezi jinými také Československá republika. Nemalý podíl na vzniku ČSR měla také zahraniční žurnalistika.

„Novináři a publicisté zaujímají v dějinách našeho revolučního zápasu nejpřednější místo. Wickham Steed, Seton-Watson i Denis, August Gauvain, ředitel zahraniční politiky v „Journal des Débats“, Paul Louis, redaktor „Petit Parisien“, Sauerwein z „Mátinu“, Dubosq z „Temps“, Bertrand z „Paris Midi“, Bienaimé z „Victoire“, Chéradame, Nalèche, Quirielle, Albert Thomas a Legardelle z „Revue Socialiste“, a „Mouvement Socialiste“, ti a přechetní jiní pracovníci tehdy rozhodujícího dohodového mínění — v Anglii to byl ještě „New Statesman“. Hyndmanova „Justice“, nemluvě ani o „Times“. — měli v počátečním období našeho osvobozenického boje největší zásluhu na nejdůležitějším, co jsme potřebovali, na propagaci československé věci. Starý rakouský řád se mohl opírat o hrubou moc, my jsme se mohli hlavně opírat o veřejné mínění. Tisk je obvykle tvůrcem nových věcí, bez novin jako prostředku naší revoluce jsme se osvobodit nemohli.“²⁷

„Naše noviny byly za rakouských poměrů tiskem více lokálním a měly mnohem menší možnosti finanční a technické,... Uplatňovaly se více šířením všeobecné politické výchovy

²⁵ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s., xxxii s. obr. příl. s. 20, ISBN 978-80-7367-698-8

²⁶ Velká válka je termín používaný pro označení období první světové války

²⁷ KOUDELKA, Jaroslav. *Noviny, co jsou a jak se dělají*. Praha: Státní nakladatelství, 1932. 159 s. Knihy pro každého. Sběrka spisů poučných; Roč. VIII., Sv. 5, s. 20.

*...A má rovněž význam, že první státníci naší republiky vyrostli ze žurnalistu a byli ponejvíce novináři“.*²⁸

Z uvedených tvrzení vyplývá, že onen „svět tisku“ spatřil světlo světa za obvyklých porodních bolestí a se spoustou vrozených vad. Je tedy nasnadě podat vysvětlení toho, co máme na mysli, hovoříme-li o porodních bolestech a vrozených vadách. Za problémy či vady lze označit takové, které si česká žurnalistika přenesla z minulosti, a ony tak predestinovaly její další vývoj.

*„Struktura tisku se utvářela již za Rakousko-Uherska v těsné návaznosti na postupně vznikající politické strany, tedy již v druhé polovině a hlavně na konci minulého století. Nový československý stát ji v podstatě bez valných změn převzal ...Největší koncentrace tisku byla v českých zemích, především v Praze, ...Z důležitých listů přibyly v Praze ve **20. letech RUDÉ PRÁVO** a jeho **VEČERNÍK**, deníky vydávané v Melantrichu a **Tempu**, **REFORMA**, **PRAGER PRESSE**, deník **NÁRODNÍ OSVOBOZENÍ** (dříve **ČESKOSLOVENSKÁ SAMOSTATNOST**) vlastně jen nahradil **ČAS**“.*²⁹

Další otázkou, se kterou se musel potýkat každý, kdo se kdy zajímal o český periodický tisk mezi lety 1918 až 1938 je otázka, komu tehdejší právní řád umožňoval vlastnit a vydávat periodika. O této záležitosti se zmiňují ve svých pracích jak Petr Bednařík,³⁰ tak Jakub Končelík.

„Zatímco v západoevropských zemích patřily noviny obvykle soukromým vlastníkům, v ČSR byla většina tištěných médií svázaná s politickými stranami, které je často finančně podporovaly. Politické strany nebyly právními subjekty, pouze volební zákonodárství hovořilo o „volebních stranách“ chápaných jako dočasné instituce ustavené k volbám. Ve skutečnosti však politické strany byly konstruovány jako dlouhodobé útvary,... Nemohly například vlastnit nemovitý majetek tedy ani vydavatelství či tiskárny. Většina politických stran si proto vybudovala tiskové podniky, v nichž měli rozhodující postavení straníční funkcionáři. Komunisté a sociální demokraté řešili problém prostřednictvím fyzických osob...Toto řešení mohlo být problematické v případě vnitrostranické krize, jak to ukázal v závěru roku 1920 zápas o Lidový dům, na nějž si vedle sociálních demokratů činila nárok i vznikající komunistická strana. Stranické tiskové podniky si vybudovaly bohatou strukturu tištěných médií. K nejdůležitějším patřil národně socialistický Melantrich,... Vedle něj

²⁸ tamtéž, str. 23.

²⁹ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Český a slovenský tisk v letech 1918-1944*. 3. díl. 1. vyd. Praha: 1988, Novinář. 315 s., tb., rejstř., obr.přil., s. 53

³⁰ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 439 s. Žurnalistika a komunikace, s. 165, ISBN 978-80-247-3028-8

existovaly například agrárnícká Novina, národně demokratická Pražská akciová tiskárna (PAT), lidovecká Československá akciová tiskárna (ČAT), Čechie živnostenské strany. Specifickou pozici mělo Tempo, založené koncem 20. let Jiřím Stříbrným a spojující cíle komerční s politickými ... Většinu tiskových podniků musely dotovat politické strany, ziskové byly pouze Melantrich a Tempo. V oblasti tištěných médií podnikali i soukromí vlastníci, kteří sledovali komerční cíle... Vycházelo i několik nezávislých nadstranických deníků, jako například od roku 1893 Lidové noviny v Brně. ³¹

Jak vyplývá z předchozí citace, politické strany si budovaly své tiskové podniky, kde vycházela nejen stranická periodika. Nyní zde zmíníme alespoň ty nejvýznamnější tiskové koncerny a k nim přiřadíme vydávané periodikum.

Na prvním místě zde uvedeme Pražskou akciovou tiskárnu, jejímž hlavním deníkem byly *Národní listy*, které byly hlavním tiskovým orgánem České strany národně demokratické.

Za druhé zde můžeme uvést vydavatelství Melantrich,³² které vydávalo mimo jiné *České slovo*, a to bylo hlavním tiskovým orgánem Československé strany národně socialistické.

Dalším tiskovým podnikem, který zde zmíníme, je Lidová knihtiskárna Antonína Němce sídlící v útrobách Lidového domu, z jejíchž rotaček se k rukám čtenářů dostával deník Československé strany sociálně demokratické, který nesl název *Právo lidu*.

Významným tiskovým podnikem byly také Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, od roku 1930 přejmenované na *Novina*, vydávající periodický tisk Agrární strany z nich nejvýznamnější byl deník *Venkov*.

Československá akciová tiskárna (ČAT) patřila Československé straně lidové, která zde od roku 1918 vydávala deník *Lid*.

Neměli bychom také zapomínat na vydavatelství Tempo založené Jiřím Stříbrným, jehož produkci tvořil tzv. „bulvární tisk“.

Z uvedeného vyplývá, že v krajině českého tisku za první republiky měly převahu subjekty, které byly spjaty s nějakou politickou stranou. I v tomto případě však existovaly výjimky potvrzující pravidlo, jak uvádí například ve své bakalářské práci Hana Jandová:

„Zvláštní postavení v mediální struktuře zaujímal takzvaný nezávislý tisk, ke kterému patřily tituly Lidové noviny, ... Národní politika a Tribuna, které se oficiálně neopíraly o konkrétní politickou strukturu. Přestože se klonily k určitému názorovému směru, nebyly

³¹ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s., xxxii s. obr. příl., s. 36-37, ISBN 978-80-7367-698-8

³² *Melantrich vděčil za svůj úspěch především osobnosti svého prvního ředitele Jaroslava Šaldy, za jehož působení se stal nejvýznamnější a největší tiskárnou a vydavatelstvím mezi dvěma světovými válkami ve střední Evropě.*

navázány na politické strany. Jedinečnému postavení se po celá dvacátá a třicátá léta těšily Lidové noviny, založené roku 1893 rodinou Stránských. Proslulá byla nejen hlavní brněnská redakce, ale také její pražská pobočka, kde působili bratři Čapkové, Eduard Bass, Arnošt Heinrich, Karel Poláček, Zdeněk Karel Klíma či Ferdinand Peroutka.³³

Výše uvedené společnosti disponovaly širokým portfoliem deníků, které nevycházely pouze v Praze, ale i v jiných městech Československé republiky. Pokud jde o to, z jakého zdroje jednotlivé deníky čerpaly své informace pro jednotlivá vydání čísel svých deníků, musíme zde zmínit, že všechny tyto deníky byly napojeny na Československou tiskovou kancelář (ČTK),³⁴ která vznikla 28. 10. 1918 z rozhodnutí tehdejšího Národního výboru. Plnohodnotnou zpravodajskou agenturou se stala po spojení s rakousko-uherským Korbyrem.³⁵

*„Kancelář nejprve fungovala jako tiskový odbor Národního výboru, jejímž prostřednictvím bylo zajišťováno zahraniční zpravodajství. Změna přišla ...roku 1920 podařilo smluvně domluvit vzájemnou spolupráci se zahraničními agenturami, založit vlastní informační síť v Československu a ve významných zahraničních střediscích, založit fotografické oddělení a stát se jedním z nejvýznamnějších informačních zdrojů pro tehdejší novináře“.*³⁶

Kromě přebírání zpráv z ČTK disponovaly jednotlivé deníky celou řadou regionálních korespondentů. Zprávy ze zahraničí získávaly také od externích zahraničních dopisovatelů, a to pouze za podmínky, že byl daný list natolik ekonomicky silný a mohl si zahraničního dopisovatele zaplatit.

2.2.1 Profesionalizace a sociální postavení novináře v období první republiky

Doba po První světové válce s sebou přinesla jistou přeměnu společnosti, která prostupovala všemi jejími vrstvami, a dotýkala se tak všech oblastí společenského a kulturního života. Tedy je zcela nepochybné, že se ona přeměna projevila také v žurnalistice.

³³JANDOVÁ, Hana. *Ke každodennosti novináře za první republiky*. Praha, 2013. 91 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Martin Sekera, Ph.D., s. 11-12.

³⁴Zkratka ČTK se objevila poprvé nikoli v roce 1918, ale na začátku první války, kdy ve Washingtonu z vůle českého exilu vznikl samostatný zpravodajský orgán. Název „Česká tisková kancelář“ nesla i obdobná instituce založená v roce 1916 T. G. Masarykem v Londýně.

Dostupné z: http://www.ctk.cz/extern_kontejner/CTK/newsletter_pdf/CTK_Newslet_04-10-CJ.pdf

³⁵*k.k. Telegraphen-Korrespondenz-Bureau* (Korbyro)-první státní agentura na světě

Dostupné z: http://www.ctk.cz/extern_kontejner/CTK/newsletter_pdf/CTK_Newslet_04-10-CJ.pdf

³⁶JANDOVÁ, Hana. *Ke každodennosti novináře za první republiky*. Praha, 2013. 91 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Martin Sekera, Ph.D., s. 13.

Otázku, kterou si musíme položit, zabýváme-li se žurnalistikou první československé republiky, je otázka, kdo mohl být v letech 1918-1938 žurnalistou. Pokusíme se, na následujících řádcích vysvětlit kdo tedy mohl v onom období do tisku psát a jaké předpoklady musel člověk splňovat, zdali k tomu potřeboval nějaké odborné vzdělání či nikoliv. Dále také nastíníme, jaké bylo sociální postavení takovéto osoby, podíváme se na to, v jakých organizacích mohli být novináři sdružení a jestli v takovémto případě podléhali oni sami či jejich rodinní příslušníci sociálnímu zabezpečení.

S tím, jak se v novém státě rozvíjely různé profesní a jiné organizace, se samozřejmě i čeští žurnalisté seskupovali do svých profesních organizací. Snahy o založení takovýchto subjektů můžeme v českém prostředí vysledovat již od druhé poloviny devatenáctého století, přesněji řečeno do roku 1877, kdy byl založen Spolek českých žurnalistů. Další podobnou organizací byl Ústřední svaz slovanských novinářů, jenž spatřil světlo světa v roce 1902. Měli bychom se zmínit také o Syndikátu českých novinářů, jehož ambicí bylo stát se organizací zastřešující činnost všech doposud existujících novinářských spolků. Tyto velkolepé plány se však nikdy nepodařilo naplnit.

Posledním předválečným novinářským spolkem, o kterém zde musíme ztratit byť jen jediné slovo, je Syndikát pražských deníkářů, založený roku 1911. Po vzniku ČSR v roce 1919 byl jeho název změněn na Syndikát denního tisku československého a v roce 1926 se transformoval v Syndikát československých novinářů. Ne každý novinář se mohl stát členem Syndikátu, dle jejich stanov jimi nemohli být tzv. svobodní novináři (nebyli stálými zaměstnanci redakce).

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století počaly vznikat jednotlivé spolky, jejichž cílem bylo, přesněji řečeno mělo být, zvýšení společenské prestiže žurnalistů, která se v daném období jevila poněkud na ústupu. Ruku v ruce s těmito snahami se tedy začínaly odvíjet diskuze o institucionalizování novinářské profese. Máme tím na mysli, že se velmi vážně začínalo uvažovat o tom, zda by novinář měl mít pro vykonávání svého povolání nějaké odborné předpoklady, odborné vzdělání. Neměli bychom zapomínat na to, že povolání novináře bylo ve svých počátcích úzce spojeno s profesí spisovatele. Pro ilustraci tohoto našeho tvrzení zde můžeme uvést některá jména známých osobností, u kterých se tyto dvě profese propojovaly. Jednou z takových osobností byl kupříkladu Josef Kajetán Tyl, který vydával časopis *České Květy*. Další osobností byl nechvalně proslulý Josef Linda³⁷,

³⁷ Josef Linda (1789-1834) je považován za spoluautora falsifikátu Rukopisu královédvorského a Rukopisu zelenohorského.

také bychom zde neměli opomenout jméno Františka Ladislava Čelakovského či Jana Nerudy, jehož fejetony psané pod čarou a označované trojúhelníčkem přinesly proslulost nejen jemu samému, ale především *Národním listům*, ve kterých byly uveřejňovány. Je pravdou, že s postupem doby toto propojení přestávalo být pravidlem nicméně, i v prvorepublikové žurnalistice nalezneme několik osobností, které byly skvělými literáty i prvotřídními novináři. Zde můžeme jmenovat například Karla Čapka, Eduarda Basse, Karla Poláčka či Viktora Dyka.

Již od roku 1918 byla zahájena diskuse mezi tehdejší politickou reprezentací republiky a novinářskými organizacemi o vzniku právní normy, která by zakotvila profesi novináře jako svébytné povolání. Tato jednání se vedla až do roku 1926, kdy byl návrh zákona o služebním poměru redaktorů předložen do poslanecké sněmovny, tato ho však neschválila. K jeho schválení došlo až v roce 1936, pod č. 189/1936 Sb. O pracovním poměru redaktorů.

Novinářská profese byla v počátcích ryze mužskou záležitostí. S postupnou liberalizací společnosti dochází i k postupnému pronikání žen do novinářské profese. *„Během první republiky byla profese novináře vyhrazena v zásadě stále ještě mužům, třebaže do denního tisku již proniklo i několik žen (například Olga Fastrová, Milada Síssová, Milena Jesenská).“*³⁸

Zpočátku jsou jim vyhrazena místa ve společenských, dnešními slovy řečeno „live styl“ rubrikách. I v tomto případě můžeme nalézt výjimku, např. Miloslava Síssová působila v Paříži jako diplomatická korespondentka *Národních listů*.

Dalším aspektem, který postupně proměňoval novinářskou profesi, byl fakt, že se v tehdejší tisku začaly objevovat nové rubriky, které kladly zvýšené nároky na osobnost žurnalisty. Z toho tedy jasně vyplývá, že skutečně bylo zapotřebí, aby člověk píšící do tehdejších novin měl přinejmenším základy odborného vzdělání. Svým příspěvkem do diskuse o odborném vzdělání novinářů přispěl také T. G. M., jak napsal ve své knize Jaroslav Koudelka.

„Už Masaryk poukázal, že mechaničnost práce novinářské hrozí nebezpečím, aby se „ze svobodného povolání novinářského nestal byrokratický úřad“. Novinářské školy by mohly zveličovati toto nebezpečí, neboť jejich absolventi jsou nakloněni k žurnalismu kancelářskému. Novinářské školy nejsou proto nejideálnějším způsobem Jsou však

³⁸ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8, s. 66.

oprávněny i přímo nutny..., Novinář musí si býti vědom svého úkolu... Novinář, který vyrostl v osobnost, neztratí se ani za komercializovaného žurnalismu.“³⁹

Diskuse o potřebě vzdělávání novinářů se vedly již dávno před vznikem Československa. Jedním z těch, kdo si všímal vlivu tisku na nálady veřejnosti, byl i publicista Karel Hoch, který již v roce 1913 vydal knihu *Noviny*,⁴⁰ což byla populárně teoretická práce o novinářině.

Vyvrcholením všech snah o odborné vzdělání žurnalistů bylo založení Svobodné školy politických nauk. Zde také od jejího počátku působil již zmíněný Karel Hoch.⁴¹

*„Svobodná škola politických nauk v Praze byla zřízena výnosem Ministerstva školství a národní osvěty z 25. dubna 1928 č. 54130/28 – IV, ... Svobodná škola politických nauk byla jedinou školou, kde se v době první republiky vyučovalo novinářství a sociologie jako hlavní předmět... Studium bylo zpoplatněno, bez možnosti osvobození od poplatků....“*⁴²

Škola měla obecné a politické oddělení a absolventem se student stával po dvouletém studiu.

Nyní zaměříme naši pozornost na to, jakým způsobem byli čeští a slovenští žurnalisté v období první republiky sociálně zabezpečeni, jaké byly jejich platové podmínky či podléhali-li novináři nějakým formám pojištění. Máme tím na mysli kupříkladu důchodové pojištění. Obecně můžeme Československo po první světové válce v tomto směru označit za velmi progresivní stát. O tom, zda tomu tak bylo i v případě žurnalistů, nejlépe vypovídají následující slova.

„Prestižní profesí povolání novináře nebylo. Existovala ovšem žurnalistická elita. Představovali ji novináři-spisovatelé a prominentní žurnalisté,... spoluvytvářeli politickou orientaci svých listů... Slušnější platy byly ve velkých tiskových podnicích, jako například v Melantrichu... Vždy ovšem záviselo na konkrétním postavení dotyčného, na jeho profesním renomé,... Sociální zajištění měli novináři v době první republiky velmi dobré za předpokladu, že do něj byli ochotni sami také investovat. Pozici novináře stabilizovalo penzijní pojištění... Během první republiky považovali žurnalisté za ideál pojištění penzijní

³⁹ KOUDELKA, Jaroslav. *Noviny, co jsou a jak se dělají*. Praha: Státní nakladatelství, 1932. 159 s. Kniha pro každého. Sběrka spisů poučných; Roč. VIII., Sv. 5, s. 136.

⁴⁰ HOCH, Karel. *Noviny*. Praha: F. Topič, 1913. 118 s. Duch a svět; sv. 1.

⁴¹ KUTEK, Lukáš. *Žurnalistika a novinář pohledem Svobodné školy politických nauk v Praze*. Praha, 2008. 98 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK. Katedra mediálních studií. Vedoucí práce : Doc.PhDr. Barbara Koppová, CSc., s. 69.

⁴² Archivní pomůcky Archiv hlavního města Prahy, 090900/03, Svobodná škola politických nauk, Praha1, Ovocný trh 3., Dostupné z: <http://www.ahmp.cz/page/docs/AP-528-svobodna-skola.pdf>

*zaopatření pro státní zaměstnance, které se vztahovalo na pracovníky ČTK. Speciální novinářské penzijní pojištění se objevilo roku 1929.*⁴³

Pokusili jsme se zde nastínit, jakým způsobem se vyvíjela česká žurnalistika v éře první republiky. Abychom mohli náš nástin označit za kompletní, musíme na tomto místě vyslovit myšlenku, že v té době byla tištěná média používána ne pouze jako nástroj agitace daného politického uskupení, ke kterému příslušely, ale také k informování o obecných událostech.

⁴³ KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8, s. 67.

3 Karel Kramář – vůdce národa

3.1 Návrat ze Ženevy

„Triumfální návrat delegátů českých ze Švýcar.

Něco tak mocně úchvatného, přímo živelného slovanská Praha ještě nezažila: to nebyla už slavnostní manifestace, to byl orkán jásotu, který rozechvěl srdce a nervy i nejotrlejšího diváka a pozorovatele. Zatím co sousední kraje rozpadlé habsburské říše otrásají se záchvaty šíleného zoufalství a skřeky plenícího, vraždícího, protože zklamaného lidu, buráci ve zlaté maticce Praze živelní síla nadšení a hromový jásot plesajícího, ze třistaletého útisku poroby vysvobozeného národa. ...Český národ bude od nynějška...spokojen žítí ve svobodné, samostatné vlasti své,...To zvěstovali včera obrovským masám...jeho delegátů, kteří před dvěma nedělemi odebrali se do Švýcar, aby tam pojednali o otázkách nově vykouzleného československého státu s reprezentanty vlastní, dohodou uznané, dosazené a již plně úřadující vlády státní v Paříži a zastoupené již ve všech střediscích státu dohodových samostatnými diplomatickými zástupci.“⁴⁴

„Národe, máš opět pověst Husitů i Českých Bratří!

Krátce po 1/2 6 hod. večerní přiblížil se z vinohradského tunelu vlak, který přivážel českou delegaci. Radostné vzrušení, chvíle napjatého očekávání, a již vjížděla do nádraží chvojím ozdobená lokomotiva s nápisem: „Ať žije česká republika!“ Za lokomotivou byly dva vozy obsazené vojáky, hned za nimi vůz s delegáty.

Vlak zastavil, dveře se rychle otevřely a již vstupoval na peron dr. Kramář v čele delegace pánů Staňka, Klofáče, Habermanna, Kaliny, dra. Preisse, dra. Šámala a ředitele Svobody. Nastal obrovský jásot, delegáti byli ze všech stran objímáni a líbáni a vedeni do slavnostního salonu.“⁴⁵

Podobné uvítání zažil Karel Kramář již o rok dříve, když byl po císařské amnestii propuštěn z Vídeňského vězení a odjel do Prahy. Tehdejší náladu v pražských ulicích popisuje také Martina Lustigová ve své knize následujícími slovy:

„Triumfální návrat z vězení učinil z Kramáře opravdového „vůdce národa“, jeho popularita nebyvale vzrostla, a proto byl jeho příjezd do Prahy netrpělivě očekáván. Konečně, v podvečer 15. října 1917, mohl být Kramář uvítán nadšenými davy v hlavním

⁴⁴ Triumfální návrat delegátů českých ze Švýcar. *Národní politika*. Praha: Politika, 1918,(6. 11. 1918) **36**(258), s. 1. ISSN 1804-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/442964>

⁴⁵ Národe, máš opět pověst Husitů i Českých Bratří. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1918, (6. 11. 1918) **58** (124), s. 1, ISSN 1214-1240

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/756931>

městě. A bylo to uvítání opravdu triumfální a pro citlivého Kramáře nesmírně dojemné: za zpěvu národních písní a nadšeného ohlasu jej studenti, zapřažení místo koní do kočáru, vezli Prahou. O dva dny později, 17. října, byl na Kramářovu počest uspořádán slavnostní večer na Žofíně. Všichni řečníci, bez ohledu na stranickou příslušnost, vítali Kramáře doma. Proslulým se stal projev Jana Herbena, který ke Kramářovi pravil: „Když jste byl odvážen, patřil jste jedné straně. Když jste nyní přijel, patříte celému národu. Dnes není stran v českém národě, celý národ je jedna strana.“ ...⁴⁶

Všechna česká významná periodika nadšeně popisovala příjezd delegátů ze Ženevy, (jak je v úvodu kapitoly citováno) kde se účastnili jednání se zástupci Masarykovi zahraniční akce v čele s Eduardem Benešem. Cílem tohoto setkání bylo dát do souladu stanoviska domácí politické reprezentace se stanoviskem zahraničního odboje a dohodnout se na společném postupu při vyhlášení nového státu Čechů a Slováků.

Avšak mezitím co vůdcové českého národa trávili svůj čas společným jednáním za hranicemi, doma došlo dne 28. října 1918 ke spontánnímu vyhlášení samostatného státu. Jedním z těch, kdo přišel o možnost být osobně při vyhlášení samostatnosti, byl i Karel Kramář, rodák z Vysokého nad Jizerou. Můžeme směle prohlásit, že Karel Kramář tuto skutečnost nikdy T. G. Masarykovi s E. Benešem a především svému spolustraníkovvi Aloisi Rašínovi nezapomněl, toho dokonce podezříval, že využil jeho nepřítomnosti k provedení převratu, aby na sebe strhl veškerou pozornost ne jenom v rámci státu, ale především strany Státoprávní demokracie. O „sympatiích“ A. Rašína ke K. Kramářovi vypovídá jeho dopis adresovaný v lednu 1919 E. Benešovi:

„Velice jsem litoval, že jsem nemohl přijeti do Ženevy a setkatí se s Vámi, ale bylo mne zde zapotřebí, poněvadž jsme v době, kdy naše delegace jela do Ženevy, nevěděli dne ani hodiny, a situace nebyla dle toho, aby zde mohl scházet vůbec někdo, kdo ještě věří, že k vedení státu jest třeba pevné a silné ruky, a že jest jí potřebí také k děláni revoluce.“ Jak poznamenává Ferdinand Peroutka, Rašín tím dával najevo nepřiliš uctivý názor na svého stranického šéfa – viděl v něm spíše reprezentativní figurku, nikoli muže činu.“⁴⁷

Co se stalo vlastně tak závažného, že to Karel Kramář nemohl řečeným třem osobnostem odpustit? Zkrátka ho nikdy nepřestalo mrzet, že nemohl být takzvaně „při tom“. Na obhajobu výše zmíněných pánů nutno podotknout, že dějiny mají někdy rychlejší dynamiku, než jejich tvůrci předpokládají. O oné dynamice dějin nejlépe vypovídá líčení

⁴⁶ LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007, 363 s., [4] s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin, s. 141, ISBN 978-80-7021-898-3

⁴⁷ Tamtéž. s.146-147.

profesora Václava Čady, který ve své práci „28. říjen 1918“⁴⁸ popisuje přebírání jednotlivých úřadů členy československého Národního výboru.

Vraťme se však do Prahy 6. listopadu 1918, kdy se Karlu Kramářovi a jeho kolegům dostalo uvítání, jakého se dnes dostává pouze celebritám z řad popmusic, sportovním ikonám či hvězdám stříbrného plátna. Po velkolepém uvítání (jak je patrné z novinových článků) zamířili členové delegace z nádraží do Obecního domu, kde proběhlo jednání Národního výboru, na kterém dr. Kramář podal zprávu o výsledcích setkání delegace s Eduardem Benešem.

3.2 Předehra

Karel Kramář se tedy měl zanedlouho ocitnout na vrcholu své politické kariéry, neboť bylo jasné, že v novém státě bude zastávat jedno z čelních míst, a to nejen proto, že jej již zastával, ale především díky své popularitě a vážnosti, které uvnitř tehdejší české společnosti požíval. Ještě před tím, než Karel Kramář obrazně řečeno vystoupal na jeden z nejvyšších stupínků české politiky v novém československém státě, uskutečnil svůj první státnický akt, o němž přinesly české deníky zprávu. Následující sdělení si mohli čtenáři přečíst třeba v *Národní politice*:

„Odpověď předsedy Nár.výboru dra Kramáře prezidentu Wilsonovi.

V Praze dne 9. listopadu. Předseda N. V. dr. Kramář, jemuž bylo Wilsonovo poselství telegrafováno amer. tiskovým bureau v Bernu, odpověděl následovně: Hluboko dojat vznešenými slovy prezidenta Wilsona, plnými upřímné a vřelé lásky k národům osvobozeným z cizího panství, jsem šťasten, že mohu jménem celého národa českoslov. dáti formální ujištění, že učiníme všechno možné, abychom v těchto těžkých chvílích likvidace války zabránili každému násilí a každé ukrutnosti a že nemáme jiné touhy a jiných žádostí, než ukázati se hodnými sympatií, jež prokázali nám národy spojenecké tím, že zůstaneme věrnými svým velkým tradicím dějinným, spravedlnosti a svobodě demokratické a sociální, za které náš národ po dlouhá století tolik trpěl, i tím, že zachován pořádek a disciplína v přechodu z kleté minulosti k budoucnosti světlé a svobodné. Prosím, abyste tlumočili

⁴⁸ ČADA, Václav. 28. říjen 1918: skutečnost, sny a iluze. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1988, 301 s.

*všechnu naši vděčnost a všechny sympatie našeho národa prezidentu Woodrowu Wilsonovi a velké republice Spojených států. Za N. V. dr. Karel Kramář. “*⁴⁹

Poté, co Karel Kramář zaslal telegraficky odpověď prezidentu Wilsonovi, mohl se v klidu připravovat na v pravdě historický okamžik, o jehož konání informovaly všechny noviny na svých prvních stranách následujícím způsobem:

*„Dnes o 11. hod. dopol. zahájeno bude v bývalé zasedací síni sněmovní první Národní shromáždění československé republiky. V památný den scházejí se zástupcové národa z Čech, Moravy, Slezska a Slovenska, aby budovali vnitřní ústrojí pevnou stavbu československého státu. Národní shromáždění zahájeno bude drem. Kramářem, který vzpomene zásluh všech činitelů zahraničních, jakož i těch, kteří provedli 28. října převrat. Současně učiní projev o politické situaci přítomné v dohodě se všemi členy kabinetu. Schůze bude památnou i tím, že dojde k proklamace o formě vládní. “*⁵⁰

*„Dnešek: největší den našeho národa od stěžejného dne 28. října. Česká historie nezná větších. Oba spolu souvisejí. Co bylo 28. října vyhlášeno manifestem, stvrzuje se dnes způsobem reprezentativním. Na vrcholech politiky státní a v přímé souvislosti s politikou mezinárodní stojí dnešek. Úkolem jeho je prohlášení Československé republiky a volba státní výkonné moci v ní. Největších práv národa a jeho parlamentu použití a v oblasti domoviny je uplatniti: toť první úkol sněmovního dneška, zahájití jeho nový ústavní život a položití pro něj základy, toť druhý jeho úkol. “*⁵¹

Možná by ani nejlepší dramatik nedokázal vymyslet lepší zápletku, než jakou uskutečnily dějiny samy o sobě, nebo spíše řečeno napomohly uskutečnit. Máme tím na mysli onen fakt, že dva lidé, kteří zahajovali své politické kariéry téměř současně, také takřka současně vystoupali na její pomyslný vrchol. Těmito dvěma muži nebyli nikdo jiný než Tomáš Garrigue Masaryk a Karel Kramář. T. G. M. později vzpomínal na společné začátky s K. Kramářem následujícími slovy:

„Tehdy se nás několik sešlo, byla to zprvu taková profesorská skupina: Kaizl, Kramář, tak trochu i Heyrovský a Rezek, a počítali k nám i Golla, ale toho neprávem. Neměli jsme žádný skutečný politický program; spíš jsme drželi k sobě jako generace. Chtěli jsme nějak napravovat poměry, zlepšit noviny a univerzitu, byli jsme pro pozitivní a aktivní politiku – nebyl to jasný program, spíš směr a směr kritický a vědecký – Kaizl byl národohospodář,

⁴⁹ Odpověď předsedy Nár.výboru dra Kramáře prezidentu Wilsonovi. *Národní politika*. Praha:Politika, 1918, **36**(262). ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/28>

⁵⁰ Národní shromáždění českoslov.republiky. *České slovo. [mikrodokument]*. 1918. Praha: Melantrich, 1907-1945.

⁵¹ První schůze Národního shromáždění. *Národní listy: večerní vydání*. Praha: 1918, **58** (129), s. 1, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/756061>

Kramář dělal pěknou práci o činnosti české dvorské kanceláře ve Vídni, zrušené za Marie Terezie. “⁵²

3.3 K. Kramář – ministerský předseda

Jak jsme se již dříve zmínili, byl to právě Karel Kramář, jenž coby předseda Národního výboru zahajoval onu první schůzi Revolučního Národního shromáždění, o které psala pod palcovými titulky většina tištěných medií 15. 11. 1918 ve svých ranních vydáních takto:

„První zasedání Národního shromáždění československé republiky.

...K šťastnému 28. říjnu letošního podzimu přistupuje 14. listopad, jenž v historii našeho státu zapsán bude písmem zlatým. Poprvé vystoupil před svět svobodný národ československý jako jednotná zeď všech svých vrstev; ryze demokratický sněm přihlásil se k samostatným svobodným národům světa...Byl to dojemný okamžik, když ministerský předseda Dr. Karel Kramář, před dvěma lety k smrti provazem odsouzený, zahajuje novou éru českého sněmu a v krásné, bohaté řeči zdraví národ československý, jenž spolu s bratry Slováky poprvé ujímá se sám svého života. Chvěla se srdce naše, když vzpomínáno bylo našich osvoboditelů, našich nesmrtelných legionářů, kteří z Masarykem, Benešem, Štefánikem, Sychravou a jinými v čele přinutili svět, že nazval nás nejdokonalejším národem. Bouřlivé provolávání slávy jim všem... “⁵³

„Po první schůzi Národního shromáždění.

....Minula nezapomenutelná slavnostní první schůze Národního shromáždění samostatného suverénního státu československého. Zastupitelstvo národa vyhlásilo republiku a za úchvatného potlesku jednohlasně zvolilo jejího prezidenta, ... Nové období českých dějin, počaté 28. října, mělo včera svůj druhý historický den. Národ československý má novou státoprávní ale i mezinárodní základnu. Za jásotu v parlamentě nevidaného ani neslýchaného byla proklamována..... “⁵⁴

„První schůze Národního shromáždění v Praze.

...V 11 hod. 40 min. objevil se, uvítán bouřlivým potleskem v průvodu členů nového kabinetu předseda Národního výboru, dr. Karel Kramář a vystoupiv za neutuchající bouře potlesku na tribunu předsednickou, zahájil jednání tímto proslovem: Slavné shromáždění! Z příkazu Národního výboru zahajují Národní shromáždění. Nam všem dmou se prsa radostí

⁵² ČAPEK, Karel. 1990. *Hovory s T.G. Masarykem*. 1. souborné vyd. Praha: Československý spisovatel, 588 s., fot. příl., s. 117, ISBN 80-202-0170-X

⁵³ První zasedání Národního shromáždění československé republiky. *České slovo: [mikrodokument]*. Praha: Melantrich, 1918,(15.11.1918), s.1.

⁵⁴ Po první schůzi Národního shromáždění. *Národní listy*. Praha:1918 **58**(132), s. 1, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/756061>

*a hrdostí a pýchou nad vším, co v hrozném válce dokázal náš národ. Od první chvíle, kdy rozpoutala se litice válečná, věřil a doufal, že konečně dojde k své svobody a své samostatnosti...*⁵⁵

Jak tedy vyplývá z předchozích novinových článků, první schůzi Revolučního Národního shromáždění zahajoval svým projevem⁵⁶ právě Karel Kramář. Na první schůzi Revolučního národního shromáždění došlo k volbě prezidenta Československé republiky, kterým se stal Tomáš Garrigue Masaryk, poté byl zvolen první předseda vlády, a to Karel Kramář. Obě tyto volby byly uskutečněny aklamací. V neposlední řadě také došlo k volbě samotného vedení parlamentu, jehož prvním předsedou byl zvolen František Tomášek.

3.3.1 Vojenské konflikty v ČSR

Dva dny po oněch slavnostních až euforických událostech přišla „studená sprcha“ když lidé v denním tisku četli mimo jiné také tato slova: *„Radostná, slavnostní nálada čtvrtelní zahajovací schůze byla včera vystřídána opakem: sněmovnou naší zahlaholily bouře spravedlivého hněvu a protestů proti barbarství, jehož dějištěm v posledních dnech stalo se... Slovensko... Po půlhodinové přestávce ujal se slova ministerský předseda dr. Kramář: Nepotřebuji zajisté ujišťovati, že stejně jako bratři slovenští jsme všichni do duše rozrušení tím, co se na Slovensku děje...“*⁵⁷

Byl zde také zveřejněn text telegramu zaslaný hr. Karolyimu,⁵⁸ v němž ministerský předseda dr. Kramář jménem československé vlády ostře protestuje proti maďarskému vpádu na území Slovenska a odmítá Karolyiho návrh na jeho nové uspořádání. Tuto nepříznivou zprávu o situaci na Slovensku zveřejnily některé noviny již 15. 11. 1918. Například *Národní listy* ve večerním vydání psaly:

„Minul slavnostní ráz včerejška. Minulo vzrušení... Dle programu dnešní schůze byl jí předepsán ráz ryze pracovní, a to jen průpravný:... Povstal zapisovatel P.Juriga... a zvucným, silným hlasem četl interpelaci Slováků o anarchii v Uhrách... Interpelace dále konstatuje, že vojsko československé obsadilo jen kraje československé, ale že maďarské vojsko, porušivši směrodatné podmínky příměří, postupuje proti Slovákům,... Interpelace prokazuje nebezpečí nynější anarchie v Uhrách a dovolává se proti ní ochrany československého státu. ...Ihned povstal ministerský předseda dr. Kramář, prohlásil, že

⁵⁵ První schůze Národního shromáždění v Praze. *Národní politika*. Praha: Politika, 1918, (15. 11. 1918) **36**(267). ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/443050>

⁵⁶ Viz příloha č. 1.

⁵⁷ Národní shromáždění československé. *Národní politika*. Praha: Politika, 1918, (16. 11. 1918) **36**(268). ISSN 1805-2444. Dostupné z <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/443062>

⁵⁸ Tamtéž

*vláda se musí poradit o své odpovědi na slovenský dotaz,.... Svou první ministerskou řeč promluvil dr. Kramář co nejkldnější a nejmírněji. Celá sněmovna se seskupila kol ministerské lavice. Dr. Kramář prohlásil, že vláda republiky československé očekává s plnou důvěrou další vývoj událostí. Požadavkům Slováků samozřejmě se vyhová....*⁵⁹

Zmíněnými událostmi na území Slovenska se rovněž zabývá Jan Rychlík ve své knize *Češi a Slováci ve 20. století*.⁶⁰

Z výše uvedeného vysvítá, že nově zrozený československý stát opravdu neměl na „růžích ustláno“ a že se již od prvních dnů (samého počátku) svého života musel potýkat s celou řadou rozličných překážek. Konflikt s Maďary můžeme označit za jeden z nejpalčivějších. Podobným problémem byla také situace na hranici s Polskem na Těšínsku a v neposlední řadě i s oblastmi, ve kterých němečtí poslanci vyhlásili samostatné německé provincie.⁶¹

3.3.2 Dny před atentátem

Karel Kramář se v této době vyhříval na výsluní politické moci a jistě neměl ani tušení, že již brzy bude nucen tento pomyslný Olymp opustit. Konkrétními příčinami, které vedly k onomu pádu, se budeme podrobněji zabývat v následujících kapitolách.

První lednový den roku 1919 uveřejnily *Národní listy* poselství K. Kramáře národu, které neslo název „Do nového života!“.

„Prošli jsme, doufejme, nejtěžším. Byli jsme odříznuti od celého světa, bez spojení se svými za hranicí, bez spojení se spojenci. A na všech stranách hrozilo nám nebezpečí, v německých krajích našich zemí, na Těšínsku, na Slovensku, a uvnitř, doma byl nám každý čin byl velikým, osudným otazníkem. Neboť jsme věděli podle skrovných zpráv nás došlých, co pro nás a naši budoucnost znamená zachování klidu a pořádku u nás.

*Byly to těžké dny pro nás všechny, kteří jsme měli zodpovědnost za osudy mladé naší republiky. Dnes je lépe. Jsme spojeni se světem, máme doma svého prezidenta, který dopodrobna zná zahraniční naši situaci,... hlavní místa v zněmčených krajích jsou v naší moci, na Slovensku je rozhodnuto,... Každým dnem bude, doufám, naše situace lepší, pevnější.*⁶²

⁵⁹ Druhá schůze Národního shromáždění. *Národní listy, večerní vydání*. Praha: : Pražská akciová tiskárna, 1918, **58**(130). ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/756061>

⁶⁰ RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Vyd. ve Vyšehradu 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012. 677 s. ISBN 978-80-7429-133-3

⁶¹ ČAPKA, František. *Zrod ČSR v datech a událostech*. Brno: 1998, Cerm. 40 s. ISBN 80-7204-074-X

⁶² KRAMÁŘ, Karel. *Do nového života! Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1919, **59** (1). ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1457011>

Ve svém článku se K. Kramář dále zabývá úkoly, které dle něho leží před politickou reprezentací a apeluje na její soudržnost a politickou kulturu a přeje si, aby brzy dosáhla úrovně vyspělých států. Dalším stěžejním bodem tohoto poselství byl pohled na legionáře, a to jak na jejich význam v bojích o samostatnost, tak i na jejich mravní hodnotu pro budoucí pokolení nového státu.

3.3.3 Atentát

Život první československé republiky se tedy přehoupl do druhého roku svého života a na jeho začátku přesněji řečeno 8. a 9. ledna přinesly všechny pražské deníky šokující zprávu o atentátu na ministerského předsedu Karla Kramáře.

Sociálně demokratické *Právo lidu* popisovalo tento hanebný čin následujícími slovy:

„(Čtk.) Z Prahy, 8. ledna. Na ministerského předsedu československé republiky dra Karla Kramáře spáchán byl dnes ve 2 hod. odpo. vražedný útok. Když ministerský předseda vycházel ze své přijímací síně úřadu ministerského presidia na hradě pražském k obědu a bezděky se zastavil, pozdravuje se a hovoře přátelsky se svým známým akademickým malířem českým, Karlem Langrem, vypálil na něho jakýsi mladík ze zadu ránu z revolveru. Kule minula se cíle a odrazila se od protilehlých dveří. Ministerský předseda se obrátil proti útočníku, v tom však padla rána druhá a zasáhla ministerského předsedu přímo do pravé strany prsou. Kule však byla zachycena čirou náhodou náprsní tašku, kterou měl v kapse. Pachatel byl okamžitě zadržen a zjištěn... Ministerský předseda dr. Kramář, jenž je zcela nedotčen, zůstal po útoku úplně klidný, odešel do své blízké villy k obědu a již o 3. hod. odpo. předsedal opět ministerské radě.“ „...Lidsky puzení jsme k tomu, abychom nejprve vyslovil lidská slova vůči tomu, proti němuž byl útok namířen. Blahopřejeme dru Kramářovi, že útok minul se cílem a že život jeho vyvázal z nebezpečí, které mu hrozilo. Zásadně stojíme proti taktice individuálního teroru...“⁶³ Sám K. Kramář reagoval na pokus o atentát, jak píše *Národní listy*, takto: „Nemyslí jsem,“ pravil humorně „když jsem unikl rakouské šibenici, že budu první v československé republice, na kterého se bude střílet“.⁶⁴

Jak vyplývá také z článku, který uveřejnily *Národní listy*⁶⁵ ve svém večerním vydání, daná událost měla svůj ohlas i v zahraničí, konkrétně v rakouském tisku, který atentát vítal,

⁶³ Atentát na dra Kramáře. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] 1919. Praha, **28**(5), ISSN 0862-5913

⁶⁴ Úkladný útok na ministr. předs. dra. Kramáře. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1919, **59** (8), ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1457011>

⁶⁵ Vídeňský tisk raduje se z atentátu na dr. Kramáře. *Národní listy*: večerní vydání. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1919, **59**(6), ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1457011>

neboť se pisatel domníval, že nastalá situace bude mít vliv i na mírová jednání. Neměli bychom také opomenout reakci prezidenta Masaryka. Ten tento čin odsoudil a manželce K. Kramáře Naděždě Kramářové zaslal dopis, ve kterém připomenul Kramářovu roli při budování nového státu.⁶⁷

Můžeme konstatovat, že zmíněná událost ještě více upevnila Kramářovo postavení národního mučedníka jak je patrné z předchozího líčení v denním tisku. Vyvrcholením neboli pomyslnou tečkou za onou událostí byl Kramářův triumfální návrat do sněmovny. O jeho příchodu referovali tehdejší noviny následovně:

Národní politika psala: „Dalo se očekávat, že zločinný pokus útoku, spáchaný především na min. předsedu dra Kramáře, nalezne i živou ozvěnu ve včerejší schůzi Národního shromáždění. ...Schůze vyzněla jako jediný srdeční projev celé sněmovny pro dra Kramáře, přinášejíc mu nové zadostiučinění a nové ujištění všeobecné úcty a lásky. Sotva že min. předseda vstoupil po půl 3. hodině odpo. do síně, připraveny byly mu veliké ovace na uvítanou, jichž účastnili se všichni poslanci, vyjímajíc sociálně – demokratické centralisty, kteří seděli na svých místech jako zařezaní.“⁶⁸

„Kolem pomníku sv. Václava na Václavském náměstí pražském sešel se včera o 3. hod. odp.... improvizovaný tábor lidu, ...K davům, které zastavily na malou čtvrt hodinky veškerou pasáž, promluvil svolavatel... Tábor odsoudil nepřítelny čin útočníkův...načež táhly, cestou sesilovány novými účastníky, před sněmovní budovu na Malé straně za hlučného provolávání slávy ministerskému předsedovi...Dr. Kramář v děkovném proslovu prohlásil, že projev manifestantů jest mu posilou ku další práci. „Nemohlo-li mne pověsiti staré Rakousko“, - pravil- „chtěla mne se světa sprovoditi česká kulka. Já však neustoupím, dokud budu živ!“⁶⁹

Ve stejném duchu psaly také například *Národní listy*: „Vskutku emfaticky promluvil předseda Národního shromáždění Fr. Tomášek o atentátu na ministerského předsedu dra Kramáře. Jeho projev byl nápadně často zdůrazňován potleskem ze všech stran sněmovny. Dojem chvíle byl vskutku mocný. Ale ne bezvýjimečně: tu a tam ozvaly se výkřiky, které jej na svůj okamžik citelně rušili!“⁷⁰

⁶⁷ *Národní listy: večerní vydání*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1919, 59(6), ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1457011>

⁶⁸ Národní shromáždění. Srdečné projevy pro ministerského předsedu dra Kramáře. *Národní politika*. Praha: Politika, 1919, 37(9), ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/28>

⁶⁹ K atentátu na dra Kramáře. *Národní politika*. Praha: Politika, 1919, 37(9), ISSN 1805-2444.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/28>

⁷⁰ Programové vládní prohlášení v Národním shromáždění. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1919, 59(9), ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1457011>

3.3.4 Premiérská derniéra

Jednání poslanecké sněmovny dne 9. 1. 1919 mělo na programu mimo jiné prohlášení vlády,⁷¹ které předkládal K. Kramář coby ministerský předseda, jak o tom informoval deník *Národní politika*.

*„Nejvýznačnější část schůze tvořilo prohlášení min. předsedy **dra Kramáře programu vlády**. Ministerská rada zasedala až do 4 hodin do rána a stanovila hlavní body své nastávající činnosti, jež jsou: provedení voleb do obcí, jakmile bude schválen volební řád a uplynou zákonem stanovené lhůty, ... uspišení voleb do Národního shromáždění (asi na podzim), nejprísrnější opatření proti lichvě s potravinami, zdanění válečných zisků, vzestupná dávka ze jmění, vyvlastnění dolů rudných, hutí a zbrojovek.“⁷²*

Karlu Kramářovi se však nepodařilo využít potenciálu, který byl ukryt v jeho tehdejší mediální obraz. Za jeden z důvodů, proč tomu tak bylo, můžeme označit Kramářovu účast v československé delegaci na mírové konferenci v Paříži. Máme-li se pokusit vyjádřit náš názor poněkud pregnančněji, domníváme se, že by bylo bývalo pro Karla Kramáře mnohem lepší, kdyby se, ať už jako premiér či lídr české pravice, věnoval konsolidaci poměrů doma a upevňování své pozice „vůdce národa“, a to nejen uvnitř státu, ale také vně vlastní politické strany. Ostatně podobný názor vyjádřila historička Jana Čechurová, když se v článku s názvem *Karel Kramář - vůdce české pravice?* publikovaném v časopise *Dějiny a současnost*⁷³ zabývala osobností Karla Kramáře coby vůdčí postavou české pravice v období první československé republiky. Ještě mnohem ostřeji formuloval svůj názor na osobnost K. Kramáře Pavel Kosatík, který o něm ve své knize *Čeští demokraté* mimo jiné napsal:

„...Jako předseda vlády pak v následujících týdnech selhal rychlostí, jež brala dech... Kramářovo jednání bylo z domácího i mezinárodního hlediska bezprecedentní. Doma se tvořily základní zákony, dělená měna, válčilo se o Slovensko – ale premiér seděl v Paříži a na dálku radit prezidentu Masarykovi, co má dělat. Nemožný způsob, jakým " vůdce " komunikoval s hlavním architektem státu, naznačoval, že předseda vlády se neorientuje v situaci...Kritizoval ministry své vlastní vlády, jako kdyby s ní neměl nic společného. Z dikce

⁷¹ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění československé 1918 – 1920. 14. schůze Národního shromáždění československého (9. 1. 1919), Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/014schuz/s014001.htm>

⁷² Národní shromáždění *Národní politika*. Praha: Politika, 1919, 37(9). ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/28>

⁷³ ČECHUROVÁ, Jana, *Karel Kramář - vůdce české pravice?* Dějiny a současnost: Kulturně historická revue . Roč. 29, č. 11 (2007), s. 37-40, ISSN 0418-5129

jeho dopisu bylo vidět, že se vůbec necítí odpovědný za to, co se doma děje. Zaměstnanému svou vlastní deziluzi, nebylo mu proti mysli šířit ji okolo sebe....“⁷⁴

Je zcela nepochybné, že účast Karla Kramáře na mírové konferenci měla nemalý podíl na radikální proměně jeho obrazu v tehdejší československém tisku. Důvody, které vedly Karla Kramáře k účasti v delegaci na mírové konferenci, velmi výstižně popisuje M. Lustigová.

*„Vedení československé delegace přijal s jistým pocitem zadostiučinění. Chtěl být tam, kde se rozhoduje a kde se získávají zásluhy. Cítil se být předurčen k vedení pro své znalosti i pro to, co pro národ udělal. Svým odjezdem do Paříže si plnil svůj „kriminální sen“ - odsouzení k trestu smrti a dlouhotrvající věznění považoval za do nebe volající nespravedlnost vůči své osobě. Proto už ve vězení snil o tom, jak přísně zúčtuje se starým Rakouskem-Uherskem. Z psychologického hlediska je tedy Kramářovo rozhodnutí odjet do Paříže pochopitelné.“*⁷⁵

O významu své osoby a své funkce měl Kramář před odjezdem do Paříže naprosto zkrácené představy. V Paříži nebyl již tou uznávanou personou jako ve Vídni, ale byl pouze jedním z mnoha diplomatů. Jak píše M. Lustigová,⁷⁶ ani jako předseda československé delegace, „nehrál první housle“ při jednáních se zástupci Dohody. Tento fakt snášel velmi těžce, jak vyplývá ze zápisu v jeho deníku: *„Ve Vídni byl jsem velký pán a zde jsme takové docela vedlejší figury...“*⁷⁷

Přes to všechno nemůžeme Kramářovu účast na mírové konferenci označit jako neúspěšnou. Spolupodílel se na přípravě mírové smlouvy s Německem a zasloužil se o to, aby československý stát získal přístup k moři a tím se vyprostil z pozice vnitrozemského státu. Dosáhl zmezinárodnění Labe, Odry, Rýna a Dunaje.⁷⁸

Hovořili-li jsme o mírové konferenci, měli bychom mít na paměti, že v rámci diplomacie se celá řada důležitých jednání a rozhodnutí odehrávala takzvaně za kulisami a nejinak tomu bylo i v Paříži. Z tohoto důvodu byli nuceni Karel Kramář společně s Eduardem Benešem absolvovat různé večírky, recepcy, a interview s novináři kde vysvětlovali požadavky a stanoviska československé republiky. Jedním z oněch interview byl rozhovor Karla

⁷⁴ KOSATÍK, Pavel. *Čeští demokraté: 50 nejvýznamnějších osobností veřejného života*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 114, ISBN 978-80-204-2307-8

⁷⁵ LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007, 363 s., [4] s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin, s. 161, ISBN 978-80-7021-898-3

⁷⁶ LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007, 363 s., [4] s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin. ISBN 978-80-7021-898-3

⁷⁷ Tamtéž, s. 162

⁷⁸ Dr. Kramář o spojení naší republiky s mořem. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument] Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze, 1919,(13. 5. 1919), ISSN 1805-0905

Kramáře s redaktorem anglických Timesů přeistěný také v českém tisku na přelomu ledna a února. Dne 1. 2. 1919 otiskl agrární *Venkov* uvedený rozhovor, z něhož vyjímáme:

„Jak se stalo, že jste nebyl pověšen?“ zeptal jsem se, - „Kromobyčejnou shodou okolností. – odpověděl dr. Kramář. – vojenská strana byla odhodlána mne pověsiti, avšak císař František Josef, který při všech chybách byl gentleman, a s nímž moje osobní styky bývaly vždycky dobré, nebyl by nikdy svolil podepsati rozsudek smrti...“⁷⁹

Tento výrok K. Kramáře, uveřejněný ve zmíněných novinách se významnou měrou spolupodílel na jeho budoucím politickém pádu a spolu s dalšími faktory se podepsal na proměně jeho obrazu v denním tisku. Uvedené vyjádření se i v pozdějších letech velmi hodilo jeho politickým oponentům a ti mu jej neopomněli čas od času připomenout.

Politický pád Karla Kramáře odstartovala vládní krize, která probíhala na jaře roku 1919. Příčin lze nalézt hned několik. Jedna z nich byla nepřítomnost ministerského předsedy ve vlasti v době, kdy vzhledem k probíhajícím reformám by to bývalo bylo nejvíce zapotřebí, už jenom vzhledem k tomu, že jeho osoba byla v té době obklopena aurou mučedníka a byl svým způsobem „charismatickým vůdcem“. Nemalý vliv na pádu jeho vlády i jeho samého měli také jeho spolustraníci, kteří jej o své chystané demisi neinformovali, ani se s ním jako s předsedou své strany neporadili. Ke způsobu, jakým byla demise podána, se K. Kramář vyjádřil v rozhovoru, který poskytl *Národním listům*⁸⁰ a který přejal mimo jiné také *Venkov*⁸¹, tento jej však doplnil o vlastní komentář vyznívající v tom smyslu, že největší podíl na pádu vlády nesou Kramářovi národně demokratičtí ministři.

Všechny výše řečené aspekty tj. nepřítomnost K. Kramáře v ČSR, neprovádění reform, ke kterým se jeho vláda zavázala, demise ministrů a její provedení a také nešťastné interview K. Kramáře pro Timesy byly příčinou neúspěchu národních demokratů v obecních volbách a zapříčinily politicky pád K. Kramáře a jeho vnímání jako „vůdce národa“. Od této chvíle se již nikdy K. Kramář nenavrátil do nejvyšších pater československé politiky.

⁷⁹Interview „Timesů“ s min. předsedou dr. Kramářem v Paříži. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument] Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze, 1919, (1. 2. 1919), ISSN 1805-0905

⁸⁰ Rozhovor s dr. Kramářem o jeho demissi. *Národní listy, večerní vydání*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1919, **59** (159), ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1457011>

⁸¹ Dr. Kramář o svém odchodu. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument] Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze, 1919, (17. 7. 1919), s. 3, ISSN 1805-0905

4 Karel Kramář a národnostní menšiny

Již František Palacký ve svém díle *Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě* načrtl problém, s kterým se český stát potýkal již odnepaměti. Oním problémem byl fakt, že se český stát díky své poloze střetával s německým kulturním prostředím.

„Hlavní tedy obsah a základní tah celého dějinstva česko-moravského jest, jakož jsme už podotkli, ustavičné stýkání a potýkání se Slovanství s Římanstvím a Němectvím, ve smyslu nyní vyloženém: a jelikož Římanství ne samo sebou, ale téměř veskrze jen prostředkem Němectva se Čechův dotýkalo, může se také říci, že dějiny české vůbec hlavně na sporu s Němectvem se zakládají, čili na pojímání, a zamítání způsobův a řádův německých od Čechů... Český národ sám jediný, k německému co roveň k rovní se přibochiv a od více nežli tisíciletí do svazku nejužších s ním vstoupiv, uhájil až podnes národnosti své, a jakkoli mnoho německého do života svého pojal i duchovně zažil, nepřestal proto býti slovanským národem. I dnes ještě tatáž z dějin, jako z povahy zeměpisné, úloha jemu se klade: sloužiti za most mezi Němectvem a Slovanstvem, mezi východem a západem v Evropě vůbec.“⁸²

Z výše uvedeného je tedy nad slunce jasnější, že i nově vzniklá Československá republika se musela od samého začátku potýkat se stejným problémem.

Danou záležitostí se intenzivně zabýval také Karel Kramář, a to nejen jako předseda první československé vlády, ale také jakožto politik, pro něhož se národ stal jedním ze základních stavebních kamenů jeho politiky. Tím spíše, uvědomíme-li si, že první československá republika byla do jisté míry „dítětem versailleského mírového systému“ a jako taková byla obklopena ze všech stran státy, které buď dříve patřily mezi takzvané centrální mocnosti, nebo ještě lépe řečeno byly stejně jako ona sama „potomkem mírového systému“. Měli bychom mít také na paměti skutečnost, že Československá republika byla svým „architektem“⁸³ zamýšlená a také budována jako „národní stát“, jehož základ tvořili příslušníci uměle vytvořeného československého národa.

Vytvoření tohoto národa bylo za daných podmínek naprostou nutností. Musíme si uvědomit, že nový československý stát se musel již od svého zrození vyrovnávat s otázkou vztahu k národnostním menšinám, především k velké národnostní menšině německé. Není proto divu, že se otázkou poměru k národnostním menšinám zabýval Karel Kramář již ve svém prvním parlamentním projevu, který přednesl 14. listopadu 1918 v Revolučním národním shromáždění a který otiskla česká periodika.

⁸² PALACKÝ, František a DOLENSKÝ, Antonín. ed. *Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě*. V Praze: Gutenberg, 1928-1929. 13 sv., s.48.

⁸³ „architektem“ míníme osobnost T.G.M. – poznámka autora

O vztahu nové republiky k národnostním menšinám se zde vyjádřil Karel Kramář následujícím způsobem:

„Jménem první vlády svobodné Československé republiky zde mohu také prohlásiti, že německý národ v hranicích státu našeho bydlící nemá nejmenší příčiny obávati se o svůj národní rozvoj, věrní své minulosti i svým demokratickým tradicím, nechceme své krajany Německé, postaví-li se loajálně na půdu našeho státu, nijak zkracovati na kulturním a jazykovém jejich rozvoji. Náš stát ovšem bude českým státem tak, jak jsme si ho vydobyli krví a utrpením, ale naši hrdostí a touhou by bylo, aby nikdo zde u nás nikdo kdo není Čech, necítil se utiskovaným a nesvobodným.“⁸⁴

Téma národnostních menšin rezonovalo v celé řadě politických otázek, ať již máme na mysli záležitosti týkající se stanovení hranic či jednání o ústavě, nebo kupříkladu přítomnost německých politických stran ve vládě nově budované Československé republiky. Před tím než se pustíme do samotného popisu toho, jakým způsobem se daný problém projevoval v novinových článcích a především jak to ovlivnilo mediální obraz K. Kramáře, měli bychom zde nastínit, jak a kde se vlastně formoval vztah Karla Kramáře k jednotlivým národnostním menšinám. Bez tohoto vysvětlení by se některé mediální výstupy Kramáře mohly jevit jen jako výplod choré mysli šíleného nacionalisty.

Máme-li tedy nalézt místo či moment, ve kterém se začaly formovat budoucí postoje K. Kramáře k národnostním menšinám v nové republice, musíme se vrátit k počátkům Kramářovy politické kariéry, tedy k punktacím.⁸⁵

Právě způsob vyjednávání a především vnímání punktací ze strany německé politické reprezentace můžeme označit za jeden ze střípků, který se podílel na utváření vztahů Karla Kramáře k příslušníkům německého národa. Záměrně jsme v předchozí větě použili slovní spojení „jeden ze střípků“, neboť je jasné, že na poměr K. Kramáře k Němcům měla bezpochyby vliv celá řada dalších faktorů, ale přesto zmíněné punktace můžeme označit za jeden ze stěžejních bodů. Abychom co možná nejlépe pochopili postoj Kramáře k punktacím, dopřejme nyní sluchu slovům Martiny Lustigové, která napsala:

„Jak Kramář vzpomíná ve svých Pamětech, zprvu - dokud se mluvilo o tom, že ujednání bude základem pro česko-německé vyrovnání - nebyl jednoznačně proti punktacím. V dopise Kaizlovi se vyslovil pro smír s Němci, nicméně dodal: „Ale jsem hotov k docela

⁸⁴ První schůze národního shromáždění československého. *Venkov: orgán České strany agrární.* [mikrodokument] Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze, 1918(15. 11. 1918), ISSN 1805-0905

⁸⁵ Podstatou tzv. punktací byla úprava veřejné správy podle národnostních kritérií. Tímto dělením se vytvářelo podhoubí pro rozdělení země na německé a české oblasti. Punktace byly výhodnější pro Němce, proto je odmítla nejen mladočeská strana, ale také česká veřejnost.

panslavistické, protirakouské opozici, připustí-li rozhodující kruhy, aby Němci vyrovnání využili proti nám. Názor Kramář pozměnil v okamžiku, kdy zjistil, že prioritou německé strany nebyl smír s Čechy.“⁸⁷

Již v předchozí kapitole jsme naznačili, že se československý stát musel při utváření svých vlastních hranic vypořádávat s nároky okolních států na své pohraniční území.

Je tedy naprosto logické, že Karla Kramáře nemohly nechat chladným nároky ze strany představitelů nově vzniklého polského státu na část území, které si na základě historických hranic nárokovala Československá republika. Pokud bychom se měli pokusit nalézt podobný moment, který jsme hledali v případě Karla Kramáře a jeho vztahu k Němcům, museli bychom konstatovat, že na utváření Kramářova názoru na představitele polského národa měla velký vliv jeho první cesta do Ruska, jak o tom píše Martina Lustigová ve své knize *Karel Kramář: první československý premiér*.⁸⁸ Ostatně svůj názor na Poláky vyjádřil hned krátce po svém návratu z Ruska těmito slovy:

„podle jejich (polské – pozn. aut.) řeči bys myslel, že je Rusko opravdu jen státem násilí a barbarství... Nikdo nepohaněl ruské jméno v Evropě tolik jako Poláci a Rusové s nimi podle toho zacházejí. Mnohokrát činili jim ústupky, ale odměnou jim vždy byla revoluce.“⁸⁹

O postoji Kramáře k Polsku se můžeme dočíst také v knize *Karel Kramář (1860-1937)* od Martiny Winklerové mimo jiné toto:

„Kramář se zásadně stavěl na stranu Ruska, odmítal hledět na Poláky jako na obhájce barikád evropské kultury a stejně tak odsuzoval konkrétní polské ambice.... Sice uznával, že Polákům v Rusku by se mělo dostat větších práv, nikdy je však nepovažoval za ohrožené v jejich národní existenci. O samostatném polském státě vůbec neuvažoval.... Kramářova láska ke Slovanstvu zahrnovala Poláky jen ve velmi omezené míře.“⁹⁰

Ačkoli by se dalo očekávat, že se vedle již zmíněných problémů spjatých s národnostními menšinami objeví v tisku také Kramářův vztah k Maďarům a jejich menšině na Slovensku, opak je pravdou. Můžeme tedy říci, že otázka maďarské menšiny na Slovensku nebyla pro K. Kramáře prioritní záležitostí. Toto se odráželo i v periodickém tisku, kde se o tomto vztahu psalo minimálně. O svém vztahu k Maďarům obsírně hovořil v Košicích při jedné ze zastávek při své cestě po Slovensku roku 1923, kdy prohlásil:

⁸⁷ LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007. 363 s., [4] s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin; sv. 9, s. 27, ISBN 978-80-7021-898-3

⁸⁸ Tamtéž

⁸⁹ Tamtéž, s.35.

⁹⁰ WINKLER, Martina. *Karel Kramář (1860-1937): představa o sobě samých, vnímání druhých a modernizace v pojetí českého politika*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2011, 347 s. Ecce homo., s. 187, ISBN 978-80-257-0348-9

„Začal jsem Maďary nenávidět od té doby, když jsem poprvé vstoupil na maďarskou půdu. Bylo to tehdy roku 1890, když jsem přijel s delegací do Pešti. Tehdejší starosta při uvítání výslovně řekl: „Zde Vás vítám v hlavním městě nejsvobodnější země světa, kde mají všichni občané naprostou svobodu.“... Vzpomněl jsem si hned na Slováky, Rusíny a Jihoslovany. Ačkoli snesu mnoho, musil jsem se tehdy otrásti odporem nad touto lží.“⁹¹

Pojďme se tedy blíže podívat na konkrétní projevy, kterými se dané téma zrcadlilo v tehdejším denním tisku.

4.1 Karel Kramář a otázka Těšínska

Jak už jsme výše naznačili, jednou z otázek, která byla spjata s tématem národnostních menšin, byl problém ustanovení hranice nově vzniklé Československé republiky s nově vzniklým polským státem. Je tedy logické, že spor o tuto hranici již v prvních měsících existence Československa plnil stránky českých novin. Například deník *Národní politika* na své první straně píše: „Do schůze dostavil se ministerský předseda Dr. Kramář, jenž podal zprávu o poměrech na Slovensku, v „Deutschböhmen a v Těšínsku. Konstatoval, že vláda stojí naproti Polákům pevně na stanovisku historických hranic....“⁹²

Rovněž nás nepřekvapí, že otázka Těšínska rezonovala i na druhém břehu řeky Olše, jak je patrné z článku, který přinesly na Silvestra roku 1918 *Národní listy*.

„Z Varšavy, 30. prosince.(ČTK.) „Kuryer Poranny“ píše: „Do ministerstva záležitosti zahraničních přícházejí další uspokojivé zprávy z Čech. Vlivem prezidenta Masaryka, který jest ochoten pokojně vyřídit spor česko – polský, jistě se podaří komisi polsko – české sestaviti zatímní demarkační čáru území polského a českého. Zřejmě nepřátelsky chová se ke vzniku (?) říše polské dr. Kramář, jehož orgán „Národní Listy“ vystupuje proti nám úplně jasně“. – (V pozdní hodině, kdy tento telegram došel, omezujeme se pouze na konstatování fakta, že min. předseda dr. Kramář koná pouze nejsvědomitěji své povinnosti, které plynou z jeho státního úřadu a že nejedná ani nemluví o své újmě, nýbrž dle výsledku nejsvědomitějších porad. Kdo pozorně čte projevy dra. Kramáře a první poselství Masarykovo, zajisté shledal podivuhodnou přímo shodu v těchto projevech.).“⁹³

⁹¹ Poslanec dr. K. Kramář na Slovenském Východě. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1923, (30. 5. 1923), 63 (146), s. 1, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1757693>

⁹² Československý demokratický klub. *Národní politika*, vydání pro Prahu.. Praha: Politika, 1918, (12. 12. 1918), 36(294), s.1, ISSN 1805-2444.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/28>

⁹³ Spor Česko – polsky. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1918, (31. 12. 1918), 58 (170), S. 1, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/756061>

Spor o česko - polské hranice byl problémem, jímž se musela dlouhou dobu zabývat mírová konference v Paříži, která se také snažila hledat řešení. Českoslovenští představitelé byli nuceni neustále obhajovat nároky státu na oblast Těšínska. Tyto požadavky se nezakládaly pouze na historickém právu, ale byly i nutné z hospodářského hlediska, jak řekli v Paříži E. Beneš a K. Kramář. O napjatém stavu na Těšínsku v této době se zmiňují také autoři knihy *České země v evropských dějinách*.

„V mnoha oblastech propukaly konflikty o sporná území. Příkladem byl spor o Těšínsko. V lednu 1919 vyústil v sedmidenní lokální ozbrojený konflikt poté, co československá vláda nechala vojensky obsadit sporné oblasti, na kterých polské úřady vypsalý volby, a porušily tak předchozí závazek, že až do rozhodnutí nebude ani jedna strana na těchto územích uplatňovat vlastní suverenitu.“⁹⁴

O neklidné situaci kolem řešení těšínské krize a jejím projednávání v plénu mírové konference v Paříži se také psalo v dobovém tisku v Československu. Z mnoha článků, které se věnovaly tomuto tématu, můžeme uvést například článek z *Národní politiky*.

„Obsazení Těšínska naším národním vojskem způsobilo, že polská vláda proti němu protestovala. A tu mírová konference neváhala a jala se ihned otázkou tou zabývat.... Zde náš ministr věcí zahraničních dr. Beneš vyložil jasně a věcně, proč za každou cenu požadujeme celé Těšínsko...Ministerský předseda dr. Kramář dovolává se práv historických a bod za bodem celou otázku krátce shrnuje. Jak ani jinak nemohlo býti, i jeho vývodů jádrem byly: historické právo, historická jednota celého Těšínska, důvody hospodářské a důvody ethnografické.“⁹⁵

Nároky na sporné území obhajoval K. Kramář a E. Beneš také při své návštěvě v Unii francouzských spolků dne 2. 4. 1919, jak o tom referovaly téměř všechny české pražské deníky. Pro ilustraci uvádíme výňatek z článku z večerního vydání *Národních listů*.

„Litujeme krvavého sporu o Těšínsko, pravil dr. Kramář, ale vy Francouzi pochopíte, řekneme-li že těšínské Slezsko znamená pro nás totéž, co pro Francii saarská pánev. Bez těšínského uhlí nemůže český průmysl existovati, kdežto Polsko i bez tohoto malého území zůstane jednou z nejbohatších uhelných zemí v Evropě...“⁹⁶

⁹⁴ CUHRA, Jaroslav. 2006. *České země v evropských dějinách. České země v evropských dějinách. Díl čtvrtý, Od roku 1918 / Jaroslav Cuhra .. [et al.]*, s. 12, ISBN 8071857947

⁹⁵ *Otázka Těšínska na mírové konferenci. Národní politika, odpolední vydání*. Praha: Politika, 1919, (10. 2. 1919), 37(40), s. 1, ISSN 1805-2444.

Dostupné z: <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/28>

⁹⁶ *Exposé minist. předsedy dra. Kramáře a ministra dra. Beneše před Unii spolku francouzských. Národní listy, Večerní vydání*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1919, (4. 4. 1919), 59 (78), s. 1, ISSN 1214-1240

V tomto politickém souboji mezi Československou republikou a nově vzniklým Polskem obě strany sporu hrály rozličnými kartami a jednou z karet, kterou chtěly na svého protivníka vytáhnout coby trumf, měla být „karta“ polských evangelíků usídlených v oblasti Těšínska. Jak se dovídáme z novinového líčení, podle očitých svědků prý došlo v Paříži v této věci ke konfrontaci mezi K. Kramářem a zástupcem Polska R. Dmowskim⁹⁷. Údajně většina evangelíků usídlených v Těšínsku žádala připojení k Polsku. Toto své tvrzení podepřel Dmowski listem podepsaným evangelickými kněžími. Autor novinového článku⁹⁸ se pozastavoval nad tímto argumentem, neboť mu přišlo zvláštní, že by o územním určení Těšínska mělo rozhodnout několik podpisů evangelických kněží. Útoky ze strany polského tisku vůči K. Kramářovi i nadále pokračovaly. Polský tisk například psal, že Francouzi byli K. Kramářovi „zavázáni“, a proto mu šli v otázce Těšínska tzv. „na ruku“. Polský tisk očekával, že po navázání bližších kontaktů mezi Polskem a dohodovými mocnostmi, by mohlo dojít k obratu v otázce Těšínska.⁹⁹

Měli bychom se zde zmínit o tom, že K. Kramář se osobně znal s R. Dmowskim z doby před válkou, kdy se stali dobrými přáteli. Tento vztah však vzal zasně během pařížské mírové konference, jak uvádí M. Winklerová.

„Kramář byl rozhořčen rozhodnutím především v otázce Těšínska. Poláci, zejména jejich hlavních vyjednávač Dmowski, podle něho nestydatě využili nevědomosti Západu a přivlastnili si tak oblasti, jež ve skutečnosti měly připadnout Čechům. Tak se Kramářův vztah k Polsku opět rapidně zhoršil a už se nikdy nezlepšil.“¹⁰⁰

Otázka Těšínska nebyla pouze otázkou pro politické kruhy, ale bylo to téma, které prostupovalo celou společností a ovlivňovalo celé veřejné mínění, což můžeme doložit reakcí Rady československý žen, která na svolaném veřejném shromáždění deklarovala svoji podporu Kramářovi v této otázce.

Přestože se během pobytu K. Kramáře na mírové konferenci v Paříži nepodařilo dořešit spor o území Těšínska, byl ohlas v českém tisku na postup české delegace potažmo K. Kramáře veskrze kladný. To se však začalo měnit po jeho příjezdu zpět do vlasti v září roku 1919. V této době již nebyl členem vlády, ale byl již dávno opozičním politikem.

⁹⁷ Roman Dmowski (1864-1939) polský politik, zástupce Polska na mírové konferenci v Paříži po první světové válce.

⁹⁸ O souboji Dmowského s Kramářem. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1919, (7. 3. 1919), 59(57), s. 2, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1457011>

⁹⁹ Polsko-české dorozumění? *Národní politika*, vydání pro Prahu. Praha: Politika, 1919, (14. 5. 1919), 37(132), s. 3, ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/28>

¹⁰⁰ WINKLER, Martina. *Karel Kramář (1860-1937): představa o sobě samých, vnímání druhých a modernizace v pojetí českého politika*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2011, 347 s. Ecce homo., s.188, ISBN 978-80-257-0348-9

V pražských českých denících se začínaly objevovat články s velmi ostrou kritikou Kramářových názorů, a to nejen na problém Těšínska, ale i na polský národ jako celek. Jako doklad našeho tvrzení zde můžeme citovat např. z článku uveřejněného v periodiku *Venkov*.

„Naprosto nejasné je to, co mluvil o Polsku a o Polácích. Dr. Kramář jednak říká, že Poláci tím, že spasí Rusko od bolševictví velmi získají. Ale hned vedle toho tvrdí, že nezískají, naopak že se uvedou do velikého nebezpečí ...Dr. Kramář by tu měl docela jasně říci, že Poláci dělají docela špatnou politiku, která jim může být jenom osudná...On nám však klade vlastně tyto Poláky za vzor. Kdyby myslel jasně a jasně domyslel, musel by vidět, jak je to nesprávné...Vidí mezi námi a Poláky velikou propast, vidí, že nemůže na Poláky spoléhat. Konstatuje ostrý rozpor mezi sebou a Domowským, a to je zase typické pro doktora Kramáře, svůj osobní rozpor s Polákem přenáší na rozpor mezi oběma národy...“¹⁰¹

Pro Karla Kramáře se stala nedorozumění otázka Těšínska vhodným tématem, o kterém mluvil v rámci své předvolební kampaně v roce 1920. *„Dr. Kramář pojednal ve své řeči o všech politických aktualitách a prohlásil zejména jménem českosl. nár. demokracie, že tato nikdy nevzdá se našeho ubohého Těšínska, kde nikdo nemá práva ustanovovat plebiscit...“¹⁰²* Toto a jemu podobná vystoupení vyvolala bouřlivou reakci jeho politických protivníků a dá se tedy říci, že téma Těšínska bylo jedním z těch, které vedly místy k velmi ostrým útokům na osobu Karla Kramáře na stránkách deníků, které patřily jeho politickým soupeřům nebo s nimi sympatizovaly. V reakci na Kramářovo vystoupení v Přerově sociálně demokratické *Právo lidu* napsalo:

„Pan doktor Kramář zahájil prudce volební kampaň.... mluvil v Přerově, Prostějově, v Brně a bude zajisté mluvit ...ještě několik tuctů řečí, stačí-li mu hlasivky... Je to trapno sledovat, jak ode dne ke dni sestupuje níže a níže až k úrovni názoru nacionálně – buržoasních hospod. ...V Přerově totiž přišel na nešťastný nápad, svádět vinu za to, že mírová konference rozhodla se pro plebiscit na Těšínsku – na protistátoprávní stanovisko sociálních demokratů v roce 1897. ... Je to sice strašně naivní, domnívat se, že na americké a dohodové diplomaty v Paříži měly vliv názory, které se u nás o státním právu pronášely v r. 1897, ...“¹⁰³

¹⁰¹ Stará romantika v nové republice. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument]. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze:1919,(8.10 1919), s. 1, ISSN 1805-0905

¹⁰² Dvě schůze dra Kramáře na Moravě. *Národní politika*, vydání pro Prahu. Praha: Politika, 1920, (16. 3. 1920) 38(75), s. 3, ISSN 1805-2444. Dostupné z:<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/28>

¹⁰³ Se stupně k stupni. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*, [mikrodokument], Praha: 1920 (17.3 1920), 29(65), str. 5, ISSN 0862-5913

Podobně laděný článek přineslo také 3. 7. 1920 *České slovo*,¹⁰⁴ které ostře vystoupilo proti Karlu Kramáři a jeho tvrzení uveřejněném v *Národních listech*, kde psal o těšínské otázce. *České slovo* konstatovalo, že na stavu, v jakém se v onom čase nacházela těšínská otázka, má Karel Kramář svůj nemalý podíl. Podle autora článku K. Kramář nevyužil své možnosti v roce 1918, a ani později jako předseda vlády, které měl, k definitivnímu vyřešení daného problému v československý prospěch. Mimo jiné mu bylo vytýkáno nejednání s polskou delegací, která v prosinci 1918 dlela v Praze, údajně proto, že tehdejší polská vláda byla levicová.

V létě 1920 bylo téma Těšínska na svém mediálním vrcholu. Aby byl spor o Těšínsko dořešen, muselo být jeho rozřešení svěřeno do rukou mezinárodní arbitráže. Na návrh E. Beneše bylo velmocemi rozhodnuto, že Československu připadne Košicko-bohumínská dráha a uhelný revír na Těšínsku.

Pokud bychom měli zhodnotit to, do jaké míry byla otázka Těšínska a především názory Karla Kramáře na ni zajímavou pro tištěná média v dalších letech námi vybrané periody, museli bychom konstatovat, že se onen problém vyskytuje na stránkách denního tisku povětšinou velmi okrajově, a to buď jako jedno z témat rozpravy o zahraniční politice v Národním shromáždění, nebo jej čas od času vynesl na světlo sám Karel Kramář v nějakém svém veřejném vystoupení či novinovém expoé.

4.2 Vztah Karla Kramáře k německé menšině a Němcům obecně

Pokud máme popsat, jak svět tištěných médií reflektoval otázku vztahu K. Kramáře a německé menšiny v Čechách, potažmo k členům německého národa jakožto celku, měli bychom se na úvod tohoto popisu krátce pozastavit u několika málo skutečností, které mohly mít vliv na formování názorů Karla Kramáře na příslušníky německého národa. Je známo, že tím, co ponejvíce formuje vztah jakéhokoliv jedince k čemukoli, je rodinné prostředí, ve kterém daný jedinec vyrůstá. Nejinak tomu zajisté bylo také v případě K. Kramáře. Jeho otec Petr Kramář byl členem mladočeské strany, což nepochybně mělo vliv na vývoj Kramářovy osobnosti. Dalším faktorem, který podle našeho názoru přispěl k formování Kramářova pohledu na příslušníky německé národnosti, je ten fakt, že Karel Kramář navštěvoval coby středoškolský student Slovanské gymnázium na Malé Straně. V neposlední řadě nesmíme zapomínat na to, že Karel Kramář stejně jako většina tehdejších intelektuálů byl v zajetí

¹⁰⁴ Těšínsko a dr. Kramář. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1920,(3. 7. 1920), 12(153), s. 1,2.

herderovské filosofie, především pak jeho teze o dobyvačných Germánech a mírumilovných Slovanech.

Osobní náhled na příslušníky německého národa dal velmi emocionálně najevo v dopise, který napsal v roce 1892 N. N. Abrikosové¹⁰⁶: „*Na našich horách je mnoho Průšáků, Němců. Já dřív byl na ně dost zvyklým a nemohu říci, že by mně byli přímo protivní. Ale nyní je přímo nenávídím... Já cítím k nim takovou nenávist, ani nevím, odkud se to vzalo – ale opravdu mně samotnému je to divné.*“¹⁰⁷

Tento dopis cituje také ve své knize Martina Lustigová.¹⁰⁸

Vezmeme-li tedy v úvahu všechny doposud řečené aspekty, nepřekvapí nás, že o vztahu Karla Kramáře k německé menšině a Němcům si čtenáři denního tisku, zvláště po roce 1918, mohli počít v celku pravidelně. Jednalo se především o Němce usídlené v českých zemích, to jest na území Čech, Moravy a Slezska. Náš zájem však nebude upřen jen a pouze na vystoupení samotná, ale bude nás také zajímat, jakou reakci tato vystoupení u jednotlivých periodik vyvolávala, popřípadě, zda a jakým způsobem deformovala Kramářův obraz v očích tehdejších tištěných médií a veřejnosti. Již jsme uvedli, že Karel Kramář se o otázce Němců žijících na území nového československého státu zmínil hned při svém prvním projevu v Revolučním národním shromáždění. O tomtéž tématu hovořil Kramář také v následujících dnech, jak o tom referovaly národně demokratické *Národní listy*.¹⁰⁹ Na tomto místě je zapotřebí připomenout a zdůraznit fakt, o kterém jsme mluvili již dříve, to jest skutečnost, že pro Karla Kramáře byl národ jakousi konstantou jeho politiky a že v jeho pojetí bylo Československo ryze národním státem. Z výše uvedených důvodů se jeví naprosto pochopitelnou reakce německých deníků vycházejících v Čechách, které velmi záhy ostře vystoupily proti Karlu Kramářovi, jak se dovidáme ze zpráv v českém tisku.

„... Česká tisková kancelář sděluje: ... „*Protičeské štvánici Němců ve Slezsku a Severní Moravě neustávají*“: Zvláště předstihuje všechny ostatní štváče krnovský „*Volk*“... *spílá se ministru dru Rašínovi a ministerskému předsedovi dru Kramářovi (toho docela nazývá list „mefistem světové války“),... Jakým tónem článek je psán, poznati možno z toho, že vyslovuje se v něm politování, že kule vypálená na dra Kramáře, minula se cíle, neboť dr. Kramář jest*

¹⁰⁶ Naděžda Nikolajevna Abrikosová, později manželka československého premiéra Karla Kramáře.

¹⁰⁷ WINKLER, Martina. *Karel Kramář (1860-1937): představa o sobě samých, vnímání druhých a modernizace v pojetí českého politika*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2011, 347 s. Ecce homo., s.176, ISBN 978-80-257-0348-9

¹⁰⁸ LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007. 363 s., [4] s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin; Sv. 9, s. 209, ISBN 978-80-7021-898-3

¹⁰⁹ Československý stát. M. p. dr. Kramář o českých Němcích. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1918, (7. 12. 1918), 58 (151), s. 1, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/756061>

pro Němce ještě nebezpečnější než francouzský ministerský předseda Clémenceau, jehož kule útočnickova zasáhla... ¹¹⁰

Soužití Čechů s Němci se velmi brzy stalo životně důležitou otázkou, o to složitější, že 14. listopadu 1918 došlo ve Vídni k prohlášení, ve kterém poslanci takzvaného německého Rakouska požadovali připojení k Německu. Tento požadavek vznesli také představitelé „nově vyhlášených německých provincií“ na území ČSR, není proto divu, že se proti tomuto požadavku Kramář a jeho vláda důrazně vymezovala a při různých příležitostech hájila svůj koncept obnovy českého státu v jeho historických hranicích. Toto naše tvrzení můžeme doložit citací z novinových článků.

„Dr. Kramář promlouvá pak o poměru k Němcům a opakuje, co řekl jménem vlády v první schůzi Národního shromáždění: ... Nesmíme zapomínati, že my chceme, aby Němci zůstali u nás, chceme nedělitelnost našich zemí. ...Němci si nechtějí zvyknouti, že my tu dnes rozhodujeme, a je šílenství, žádati od nás, abychom zapřeli svou minulost a vzdali se svého paladia celistvosti území. ... Nebudeme Němce utiskovat, ale nebudeme též pro ně zřizovat zvláštní župy... ¹¹¹

V jednom z novinových článků se také Kramář vyjádřil na adresu „německých provincií“ v tom smyslu, že by stejně bez československého státu nemohly existovat.

Koncem roku 1919 můžeme vysledovat ostrou kritiku postojů Karla Kramáře vůči německé národnostní menšině na stránkách *Českého slova*. Dne 7. 10. 1919 se v rubrice *Různé zprávy* kriticky píše o výroku K. Kramáře „My jsme pány v Čechách“¹¹². Dle autora článku chce K. Kramář jednat s Němci z pozice nadřazeného, což se však neslučuje s pohledem většiny české politické reprezentace na německou národnostní menšinu. Redaktor *Českého slova* míní, že se K. Kramář navrácí k politické rétorice používané ve starém Rakousku. Na tento článek reagovaly Kramářovy *Národní listy* 8. 10. 1919¹¹³ s poukazem na fakt, že *České slovo* záměrně nepochopilo daný výrok K. Kramáře údajně proto, aby se nadále mohlo hašteřit jak s K. Kramářem, tak i s *Národními Listy*. Jejich reakce vyvolala rychlou odpověď ze strany *Českého slova*, jak je patrné z následující citace:

¹¹⁰ Různé zprávy. „Bohemia“ našla následovníka. *Národní politika*, vydání pro Prahu. Praha: Politika, 1919 (18. 3. 1919), 37(76), s. 4, ISSN 1805-2444.

Dostupné z: <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/28>

¹¹¹ Národní shromáždění. Rozpočtová debata. *Národní politika*, vydání pro Prahu. Praha: Politika, 1918, (21. 12. 1918), 36(303), s. 3, ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/28>

¹¹² Různé zprávy. Jak si Dr. Kramář představuje republiku. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument]. Praha: Melantrich, 1919 (7. 10. 1919), 11(226).

¹¹³ Politický přehled. My a Němci. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1919, (8. 10. 1919), 59 (237), s. 3, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/1457011>

„Ústř. orgán mladočeské strany „Národní Listy“, jež jsou současně i tělesným orgánem dra Kramáře, zle se vrhají na „České Slovo“, že přibilo na pranýř zpátečnické, nedemokratické a nerepublikánské stanovisko dr. Kramářovo vůči národům obývajícím spolu s Čechy Československou republiku... „České Slovo“ napsalo výslovně, že českoslovenští socialisté jsou pro spravedlnost úplnou všude tam, kde jde o lidi dobré vůle, ... A na tomto stanovisku setrváme, byť si dr. Kramář svůj rakušácký imperialism v Československé republice uplatňoval sebedemagogičtějšími prostředky... Po našem úterním protestu napsal m.j. ... „Venkov“ v úvodníku: „Podle dra Kramáře jsou dvě cesty naší domácí politiky: ... Ta politika národní se nám rozumí sama sebou. Je zřejmé, že ji budeme dělat, ale jistě ne tak, jak ji chce dělat dr. Kramář. To by byla politika šovinistická, starý národní imperialism, nemoderní, nedemokratický.“¹¹⁴

Počátkem roku 1920 se čtenáři na stránkách denního tisku mohli dočíst o sjezdu českých menšin v Praze. Zástupci českých menšin si stěžovali na postoj Němců vůči českému obyvatelstvu na území, kde Češi netvoří většinu. Mimo jiné si stěžovali na úředníky a jejich neznalost českého jazyka, na volební reformy, které jejich volební oblasti poškodí a jiné. Na tomto sjezdu vystoupil jako řečník také K. Kramář a řekl:

„Měli jsme tolik příležitostí, tolik času mysliti o krásné budoucnosti českého národa, až budeme svobodnými ve své svobodné vlasti, ...jako postavení národa, který dovede imponovati národům druhým a vnutiti jim, aby přiznali, že není možno, aby se vrátily staré poměry, že se musí počítati s nutností. My jsme měli tolik příležitostí mysliti, že, třeba bychom chtěli býti spravedliví, třeba bychom jiných utiskovati ani pronásledovati nechtěli, přece jen celému světu a zejména Němcům musíme ukázati, že se jich nebojíme ...a dovedeme si uhájiti český národní ráz tohoto státu... aby naše republika byla tak mocná a silná, aby se nemusela báti svých vnitřních nepřátel.“¹¹⁵

Zmíněná účast K. Kramáře na sjezdu vyvolala reakci na stránkách sociálně demokratického *Práva lidu*, které ji komentovalo následujícím způsobem:

„Dr. Kramář hledá si nové pole politické působnosti. Vybral si dvě cesty. Jedna je „reformovaná katolická církev“...Druhá nová cesta dra Kramáře je výlet do sfér šovinistické politiky. To je zboží, které již vyšlo v celém světě z módy. Dal si na neděli svolat

¹¹⁴ Různé zprávy. Kramářovi „páni“ a „dobrovolníci“. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument]. Praha: Melantrich, 1919, (9. 10. 1919), **11** (228), s. 2.

¹¹⁵ Projev českých menšin. *Národní listy, Večerní vydání*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1920, (19. 1. 1920), **60** (19), s. 1, ISSN 1214-1240.

Dostupné z <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/1457012>

do Prahy pod firmou obranných národních jednot několik nacionálních kverulantů z menšinových obvodů a udělal v Praze „sjezd menšin“ o němž ovšem naše menšiny ničeho nevěděly. Soudruzi naši, kteří vlastní jádro v menšinových obvodech tvoří, se tohoto „sjezdu“ nesúčastnili. Dr. Kramář dal se tu okázale oslavovat a pronesl šovinistickou řeč, v níž vytýčil „ideu“, že se Němců nebojíme, že jim ještě ukážeme a že je vláda na špatné cestě, chce-li s Němci žít v míru.“¹¹⁶

Odpověď *Národních listů*,¹¹⁷ jak se dalo očekávat, přišla téměř okamžitě. V článku „Několik kverulantů“ se národní demokraté ohradili proti tvrzení, že uvedenou akci svolal do Prahy K. Kramář. Upozorňují, že šlo o akci Ústřední matice školské, Národní jednoty severočeské a Národní jednoty pošumavské a Karel Kramář byl zde pouze jedním z pozvaných hostů. Redaktor ostře kritizoval postoje *Práva lidu*, jako provládního listu, vůči Čechům usídleným v krajích s převahou německého obyvatelstva. Spor ve věci menšin mezi K. Kramářem a československou vládou se přenesl také na parlamentní půdu při projednávání státního rozpočtu. Karel Kramář se zde ohradil proti nespravedlivému nařčení ze strany sociálně demokratického tisku.

„Vy jste sice říkali, že jsem si v neděli schůzi menšinových kverulantů objednal. Četl jsem to, že to bylo v „Právu Lidu“. Pánové, já vám docela upřímně řeknu, že nevím, jak k tomu přijdou vaši dělníci socialisté a upřímní socialisté, kteří na té schůzi byli, abyste je nazývali menšinovými kverulanty... Konstatuji také, že jsem o schůzi vůbec nevěděl, že jsem se v poslední chvíli o ni dověděl, a když jsem řekl, že rád na ni půjdu, pak jsem byl pozván. ..Já jsem nehledal žádný bengál, to vůbec není mým zvykem, já jsem seděl skromně v zadu, a mluvil jsem jen tenkrát, když mě přímo žádali, abych mluvil, výslovně z předsednictva, aby mluvili zástupci stran.“¹¹⁸

Ve své řeči se také vyjádřil na adresu německé menšiny takto:

„Znám je, znám jejich sílu, znám jejich mravní sílu v odporu a jejich hospodářskou sílu. Ale to mně přece jen ještě nepřikazuje, abychom se Němců báli...kdo věci zná, a potvrdí mně to všichni zástupci menšin, kteří přišli a znají Němce z blízkosti; ostatně kdo ani to nechce, ať si přečte řeči pp. Seligera a Lodgmana, že Němci nebudou méně nebezpečnými, budeme-li jim my nadbíhati... budeme-li je usmiřovati za to, co oni nám po staletí dělali ..., jest-li je

¹¹⁶ Nové cesty dra Kramáře. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha, 1920 (21. 1. 1920), 29(18), s. 1, ISSN 0862-5913

¹¹⁷ Několik kverulantů. *Národní listy, Večerní vydání*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1920,(21. 1. 1920), 60 (21), s. 1, ISSN 1214-1240. Dostupné z <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1457012>

¹¹⁸ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění republiky Československé 1920 – 1925, 109. schůze Národního shromáždění československého (22. 1. 1920)

Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/109schuz/s109001.htm>

budeme usmiřovati za to, čím nám hrozili,... jest-li my je budeme za to všechno ještě usmiřovati, není pochyby, že budou věděti jedno: že my se cítíme slabými a že by byli hloupí, aby nám v něčem ustupovali... Němci se nikdy nesmíří s tím, co se stalo. To znáte příliš špatně německou povahu! ... já bych se Němcům divil..., musím docela upřímně říci, že bych ani nechápal od Němců a hledal bych v tom nespravedlnost, kdybych žádal, aby oni zapomněli a smířili se s porážkou. To nedělá národ sebevědomý, dokud vidí, že jest vůbec nějaká možnost, aby si pomohl.“¹¹⁹

Tato řeč Karla Kramáře nenechala chladným ministerského předsedu Vlastimila Tusara a ten na ni reagoval následovně.

„Pánové, nebudu to, co jsme slyšeli od p. dra Kramáře... a p. dr. Kramář mi odpustí a dovolí - ...když první ministerský předseda československé republiky, člověk jeho jména a postavení v národě vystoupí zde a s tribuny má takovou paličskou řeč (Hluk a odpor) - pardon, já jsem nechtěl urazit...“

*„Ale, pane doktore, odpusťte, to, co jste zde mluvil o těch Němcích, kde jste jim přímo povídal, že vůbec nečekáte od nich nikdy, že s tímto státem se smíří, když vy jste prohlásil, že naopak byste se jim přímo divil, kdyby se k tomuto státu přihlásili, no, pánové, pak se... přece československá republika nemůže vůbec stavěti. Když jsme ty Němce chtěli, - a my jsme je chtěli všichni ...Já nechci Němcům v nejmenším nadbíhati a nechci jim také v nejmenším povolovati, ale prosím, bude-li se tak mluvit, jako mluvil p. dr. Kramář, že my chceme Němce usmiřovat, ... pak ovšem bude to míti důsledky veliké.“*¹²⁰

O této parlamentní „přestřelce“ referovaly téměř všechny pražské deníky. Například *Právo lidu*¹²¹ již svým názvem článku „Z Národního shromáždění. Státní rozpočet na rok 1920.- Paličská řeč dra Kramáře.- Tusar volán k pořádku“ předjímalo celkové vyznění svého článku.

O dění v Národním shromáždění informovala své čtenáře také *Národní politika*,¹²² která navíc přinesla reakci pražského německého listu *Prager Tagblatt*. Ten ve svém komentáři přirovnal projev Karla Kramáře k projevu hraběte Clam-Martinice v rakouském parlamentě.

¹¹⁹Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění republiky Československé 1920 – 1925, 109. schůze Národního shromáždění československého (22. 1. 1920), Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/109schuz/s109001.htm>

¹²⁰ Tamtéž

¹²¹ Z Národního shromáždění. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha, 1920 (23. 1. 1920), 29(20), s. 1-3, ISSN 0862-5913

¹²² Různé zprávy. Čtvrteční řeči dra Kramáře v Národním shromáždění. *Národní politika*, vydání pro Prahu. Praha: Politika, 1920, (24. 1. 1920) 38(24), s. 4, ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/28>

Dle mínění německého listu zůstal Kramář díky svým postojům vůči Němcům zcela sám, což si ale redaktor *Národní politiky* nemyslel.

Výroky Karla Kramáře na adresu Němců v Čechách, jenž pronesl v Národním shromáždění, kritizoval také ministr zahraničí Eduard Beneš při jednání zahraničního výboru. Zde tyto výroky označil za nebezpečné z hlediska československé zahraniční politiky. Řeč E. Beneše citovalo ve večerníku dne 5. 2. 1920 *Právo lidu*.¹²³

O tom, že některé výroky Karla Kramáře mohly být nebezpečné nejen z hlediska zahraniční politiky, ale také se mohly stát vodou na mlýn představitelům německé národnostní menšiny, nejlépe vypovídá článek *Českého slova* z 2. 3. 1920, ve kterém se čtenáři mohli dočíst o existenci brožury vydané představiteli německé národnostní menšiny. Tato brožura obsahovala zvýrazněné pasáže z Kramářova projevu týkající se vztahu německé menšiny k Československé republice, který pronesl v Národním shromáždění. Mimo to se v článku dále píše:

„Kam až vede ješitnost a umíněnost dra. Kramáře, „oposičníka za každou cenu“, ukazují jasně projevy Němců v naší republice....dr. Kramář uvedl, že by si sám divil, kdyby Němci se smířili s naší republikou, čili jinými slovy šval Němce proti vlastnímu státu....

*Dnes můžeme zaznamenat jiný doklad, kam vede zaslepenost stranického záští i takového politika, jako je dr. Kramář. Má pravidelně „smůlu“ se svými projevy. Od „gentlemana Franze Josefa“ až k nešťastnému popouzení Němců proti vlastní republice táhne se červená nit nešikovnosti a netaktnosti, s jakou pronáší dr. Kramář své náladové názory v nepravý okamžik... Na schůzi v Opavě prohlásil Dr. Lodgmann souhlas se stanoviskem dra. Kramáře, že není zásadní otázkou, zda máme mít republiku či monarchii.... Nutno si v této věci vyhradit rozhodnutí....Dr. Lodgmann vysmívá se projevu min. předsedy Tusara... Němci prý nikdy neuznají volebního řádu...Němci neuznávají národní shromáždění.“*¹²⁴

Můžeme konstatovat, že i v dalších měsících roku 1920 se Karel Kramář na adresu německé menšiny vyjadřoval v podobném duchu jako ve svém projevu z 23. 1. 1920. Toto naše tvrzení opíráme o sérii článků, které v uvedeném období byly uveřejněny v *Lidových novinách*, *Národní politice* a také v *Národních listech*. Jeho výroky i nadále vyvolávaly ostrou kritiku ze strany vládních politiků i německý písíciho tisku.

¹²³ Z Národního shromáždění. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha, 1920 (5. 2. 1920), 29(28), s. 2, ISSN 0862-5913

¹²⁴ Dr. Lodgmann si pochvaluje stanovisko dra Kramáře. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument] Praha: Melantrich, 1920, (2. 3. 1920), 12(49), s. 1.

Pro Karla Kramáře nebyla otázka poměru k Němcům pouze otázkou vnitřní politiky. Ve svých projevech se zabýval touto problematikou z hlediska celoevropského vývoje, jak je patrné kupříkladu z řeči, kterou pronesl v Poslanecké sněmovně 28. 1. 1921 v rámci parlamentní rozpravy k ratifikaci mírových smluv, kde kromě již dříve zmíněných aspektů na adresu německé menšiny vyslovil myšlenku, že nechá-li se Rusko napospas bolševikům, dojde dříve nebo později k jejich spojení s Německem na úkor Polska, jak je vidět z uvedené citace.

„Kromě toho všechna fantasie Polská o historické Polsce je pro nás vždycky elementem nebezpečí pro budoucnost... Oni vidí, že otázka Horního Slezska, otázka Gdanska a Poznaně musí vytvořit propast mezi nimi a Německem, ale na druhé straně jim to pranic nevádí, aby šli na východ a zabrali v řížském míru území, na které Rusko nikdy se nevzdá nároků. A kdyby bolševici tisíckrát podepsali ... podepisují přirozeně mír tak, aby ho nikdy nedodrželi,... To jest element takového nebezpečí pro budoucnost,... poněvadž sbližuje Německo s Ruskem, sbližuje je věčně, a poněvadž opakuje staletou tradici historie sblížení Pruska s Petrohradem k vůli Polákům... zabezpečení Československé republiky jest jen a jedině ve slovanském Rusku, poněvadž dobře vím, že to slovanské Rusko by se nikdy nesblížilo s Německem...”¹²⁵

Již z výše uvedeného je naprosto jasné, že Kramářova řeč vyvolala odezvu ze strany československých socialistů a svůj názor vyjádřili na stránkách *Českého slova*. Tuto řeč nemohly nechat bez odezvy ani Kramářovy národně-demokratické *Národní listy*. Porovnáme-li tyto dva novinové články, jsou dobře patrné dvě věci:

Za prvé - rozdílný náhled na zahraniční politiku vlády.

Za druhé - naprosto odlišné vnímání osobnosti Karla Kramáře jako politika včetně jeho názorů.

Zatím co *České slovo* se na jeho adresu vyjádřilo následujícím způsobem:

„Koncepce zahraniční politiky tohoto vůdce nár. demokratické strany je založena teoreticky na příšeře rusko-německého spolku...Kdo však v prázdné prostora vidí příšery a v mrtvém tichu slyší ohlas nějakého sbratření, ten rozhodně trpí halucinacemi; v soukromém životě jsou takové psychologické jevy běžnými a neškodnými, v politice však mohou býti nebezpečnými, ne-li osudnými. ...pak musíme říci, že přehlédl řadu let

¹²⁵ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění republiky Československé 1920 – 1925, 49. schůze poslanecké sněmovny. (28. ledna 1921).

Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/049schuz/s049001.htm>

politických událostí posledního desetiletí, jež byly pro celý tento svět největší revolucí, jaké dějiny znají, a pak opravdu utkvěl na fixní myšlence, ze které se asi už neosvobodí.“¹²⁶

Jeho *Národní listy* o jeho vystoupení psaly s naprosto odlišným espritem.

„Řeč dra. Kramáře poslouchána byla všemi poslanci a hojně navštívenými galeriemi s napjatou pozorností. Měl ji znamenitě sestavenou a rozčlankovanou. Ze tří témat: náš poměr k Polákům, ruský problém a bolševictví.... Narýsoval obraz nebezpečí, jaké vzniklo by spolkem německo – ruským pro nás. Zdůraznil, že bez konsolidace Ruska není konce války a není žádné ustálenosti v celé střední Evropě.“¹²⁷

Názory Karla Kramáře na Němce zůstávaly ve své podstatě konstantními, ať již vystupoval v Poslanecké sněmovně, či na jiném místě a i nadále byly trnem v oku jeho politických odpůrců. Jeho postoj k Němcům se neodrážel pouze v politických otázkách, ale dotýkal se také oblasti kultury. *Právo lidu* zmínilo ve svém článku „Dobře jim to pověděli“¹²⁸ *Záhřebský Obzor*, který si všímal rozdílného postoje E. Beneše a K. Kramáře potažmo *Národních listů* ve věci přístupu k českým Němcům v otázce Stavovského divadla. *Záhřebský list* soudil, že K. Kramář tímto svým záporným postojem podřívá autoritu ne pouze E. Beneše, ale celé vlády v zahraničí.

Dalším obdobným oříškem byla výstavba „Moderní galerie“ a s tím související umístění sbírek německých autorů v ní. Tomuto tématu se věnovaly *Národní listy*, které v článku „Moderní galerie a Němci“¹²⁹, přinesly reakci obou pražských německy píšících deníků na chování K. Kramáře ve věci umístění německých uměleckých obrazových sbírek. Kramář zastával v této věci názor, že díla německá mají být smíšena s díly českými, aby byla vidět jednota republiky, na což však německá strana nechťela přistoupit a trvala na samostatném oddělení z důvodu zachování kontinuity německé kultury.

V průběhu roku 1922 se vzhledem k napjaté vnitřní i mezinárodní situaci K. Kramář navrací k myšlence národního státu a s tím související všennárodní koalice, tj. koalice složené pouze z českých a slovenských stran, a varuje před vznikem česko-německé koalice. Můžeme tak usuzovat z jeho závěrečné řeči, kterou pronesl na sjezdu Československé národní demokracie a kterou otiskla *Národní politika*.

¹²⁶ Z Nár. shromáždění. Řeč br.dr. Uhlíře - Halucinace dr. Kramáře-... *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Praha: Melantrich, 1921, (29. 1. 1921), s. 3.

¹²⁷ Z Národního shromáždění. Poslanecká sněmovna. *Národní listy*, Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1921, (29. 1. 1921), **61** (28), s. 3, ISS 1214-1240.

Dostupné z <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1721201>

¹²⁸ Různé zprávy. Dobře jim to pověděli. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické*. [mikrodokument] Praha, 1922, (28. 2. 1922), s. 2, ISSN 0862-5913

¹²⁹ Moderní galerie a Němci. *Národní listy*, Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1922, (24. 2. 1922), **62** (55), s. 1, ISS 1214-1240. Dostupné z <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1683921>

„Když se dnes tak lehkomyšlně mluví o tom, pravil Dr. Kramář, že může býti také česko-německá majorita, pak je to něco, proti čemu by každý protestoval, kdo kdysi bojoval za naši samostatnost, a co, myslím, by z hrobu přivedlo ty, kteří umřeli za tu naši samostatnost. Proto jsme všecko obětovali, proto náš národ ukázal takovou vzácnou jednomyslnost, abychom naposledy, poněvadž se rveme mezi sebou tak neodpuštělným způsobem, tuto svou republiku, kterou jsme vybojovali, dávali na talíř Němcům?... To jsou věci, které se zdají člověku býti nemožnými.“¹³⁰

Podobně laděnou řeč jako na sjezdu své národní demokracie pronesl Kramář také na Generálním sněmu československých menšin. Za toto jeho vystoupení ho zkritizovalo sociálně-demokratické *Právo lidu*,¹³¹ které napsalo, že politiku, proti které se nyní staví, prosazoval ve vídeňském parlamentu.

Jedním z hlavních zahraničně politických témat roku 1922 byla Janovská konference, ke které se jako jeden z vůdčích politiků v ČSR vyjadřoval i Karel Kramář.¹³² Několikrát ve svých vystoupeních opakoval, že Janovská konference je dle jeho názoru nešťastné řešení. Také se před odjezdem československé delegace vyjádřil k otázce německých reparací, o kterých prohlásil, že měly být stanoveny mnohem dříve, a to již v roce 1919. Po skončení Janovské konference prohlásil v projevu v Poslanecké sněmovně,¹³³ že kdyby nebylo Janova, nebyla by ani Rapallská smlouva, čímž narážel na podepsání smlouvy mezi Německem a Sovětským Ruskem.

Zmíněná Rapallská smlouva se stala „živou vodou“ na Kramářův protiněmecký „mlýn“ a stala se dalším argumentem proti jakémukoliv sbližování s Němci a provádění ústupků (dle jeho mínění) německé menšině v republice. Apologii svých názorů k německé otázce předložil K. Kramář v článku, který napsal do *Národní politiky*.

„Dnes my jsme v Čechách státním národem, a tím zůstaneme. Za všechny staleté křivdy, za všechno ubližování, za odnárodnění tisíců a tisíců českých duší, za všecko pánovité ponižování české hrdosti dáváme Němcům tolik práva, tolik možnosti národního rozvoje, kolik oni nám dobrovolně nikdy nechtěli dáti v Rakousku za všecko naši věrnost a oddanost k dynastii, ačkoliv ta nikdy nic nedělala, než hýčkala Němce na úkor všech druhých. A český

¹³⁰ Dr. Kramář proti koalici s Němci. *Národní politika*. Praha: Politika, 1922, (28. 3.1922), 40(86). ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/11068723>

¹³¹ Co tedy chce dr. Kramář? *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha, 1922, (5. 4. 1922), s. 2, ISSN 0862-5913

¹³² Ministerský předseda o Janovu. *Národní politika*. Praha: Politika, 1922, (5. 4. 1922), 40(94), s. 1-3, ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/11068853>

¹³³ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění republiky Československé 1920 – 1925.142. Schůze poslanecké sněmovny, (30. května 1922).

Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/142schuz/s142001.htm>

lid nedovolí, aby národní ráz republiky byl ohrožen vnitřními našimi sváry. Němci ať nepočítají, že přijdeme prosit, aby nám pomohli vládnout, neboť ponížení tomu by národ náš brzo udělal radikální konec. Němci ať děkují osudu, že jsou v menšině u nás, kteří v duchu své historie, svého demokratismu ani nedovedeme stále vzpomínati na odplatu za staleté křivdy, které na nás páchali.“¹³⁴

Počátkem roku 1923, kdy francouzská a belgická armáda obsadily Porúří, se k této vojenské intervenci vyjádřil také K. Kramář. Ve svém vystoupení v zahraničním výboru Poslanecké sněmovny hájil postup Francie a opět se vrátil k tématu placení reparací Německem. Tato jeho řeč byla otištěna bez dalšího komentáře v *Národních listech*, z nichž vyjímáme:

„Nám je to divné, že Lloyd George před volbami říkal, že se Německo musí potrestati, že musí zaplatiti do posledního haléře, a když pak volby vyhrál na základě tohoto hesla, že potom najednou obrátil..... je-li dnes situace taková, jaká jest – nejenom pro německou říši, nýbrž také pro Francii - že ohromnou část viny má na tom týž p. Lloyd George se svou politikou,... a že tak konečně Francii přivedl k tomu, že nemohla jinak jednati nežli jak jedná nyní.... Já od počátku říkám, že největším neštěstím versailleské smlouvy bylo..., že se v roce 1919 neřeklo: Německo bude platiti okamžitě od 1. října 1919 tolik a tolik, a když nebude platiti, nastoupí ty a ty sankce.“¹³⁵

Postoj K. Kramáře ohledně placení německých reparací se dá zcela jistě pochopit, a to s ohledem na pohled politika reprezentující zemi, jež se zrodila z versailleského mírového systému, a který měl také vřelý vztah k Francii.

Na druhé straně v otázce reparací existoval i jiný názor, jehož reprezentantem byl přední britský finanční expert J. M. Keynes. Ten již v průběhu mírových jednání vyslovil myšlenku, že by se vítězové měli vzdát veškerých válečných reparací. Tento svůj názor dokládal studií o náhradě škod z roku 1871, kterou platila Francie Německu a která ve svém důsledku vedla v sedmdesátých letech 19. století k hospodářské krizi. O tomto jeho postoji píše P. Johnson:

„Kromě omezení reparací a zrušení válečných dluhů Keynes chtěl, aby Wilson použil své autority a finančních zdrojů své země a realizoval rozsáhlý úvěrový program k oživení

¹³⁴ KRAMÁŘ, Karel. Němci u nás a Češi v Rakousku. *Národní politika*. Praha: Politika, 1922, (24. 12. 1922), 40(352), s. 2, ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/11071846>

¹³⁵ Posl.dr.K.Kramář o smyslu současných událostí zahraničních. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1923, (31. 1. 1923), 63(29), s. 1-2, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1621814>

evropského průmyslu – návrh, který se uskutečnil až v letech 1947-8 v podobě Marshallova plánu. Keynes to tenkrát nazval „velkým projektem evropské rehabilitace.“¹³⁶

I nadále zůstávala rétorika K. Kramáře vůči Němcům a německé menšině stejně černo-bílá jako v předchozích letech. Stále se vymezoval vůči územním nárokům německé národnostní menšiny a byl také nesmiřitelný, co se týkalo vstupu Němců do vlády. Svůj názor prezentoval na setkáních s občany na předvolebních mítincích a jiných akcích, o kterých referovaly noviny sympatizující s národní demokracií.

„Víte, že jsou u nás hlasatelé myšlenky, že náš nacionalismus nemůže oddalovati Němce od spolupráce ve státě... Nesmí být zapomenuto, že máme velkou většinou československou, která svůj stát vytvořila, a která tedy musí bojovat o udržení národního státu. Na druhé straně máme značnou menšinu, která dříve vtiskovala ráz celému Rakousku. Ta menšina by dnes musela docela loyálně bez podmínek a výhrad uznat, že ten stát nesmí být jiný než národní... Za jiných podmínek není možná účast Němců ve vládě.“¹³⁷

Svůj názor na menšiny vyličil také během svého pobytu ve Františkových Lázních, kde Národní jednota severočeská na jeho počest uspořádala slavnostní večer, kterého se také zúčastnila manželka E. Beneše. O jeho projevu na tomto večeru psaly například *Národní listy*:

„Poukázav na význam českých menšin pravil: ...Máme-li svůj československý stát neměli bychom míti zapotřebí naše menšiny posilovati... Nechceme žádného naparování, ale chceme býti respektováni, jak to činí Němci. ...My jim nebereme národnost. Dali jsme jim tolik občanských práv, kolik máme sami.... Nedáme ani píd' české půdy ze svých rukou, to si Němci musí pamatovat.“¹³⁸

Své myšlenky týkající se vnitřní i zahraniční politiky znovu shrnul ve svém vystoupení během rozpravy o zahraniční politice v Poslanecké sněmovně na začátku listopadu 1923. Ve své řeči se pozitivně vyjádřil k zahraniční cestě prezidenta Masaryka, reagoval tímto na stanovisko poslance komunistické strany Kreibicha, jenž nesouhlasil s návštěvou T. G. M. Paříže. V další části své řeči opětovně zahrál na svou nacionální strunu a znovu odmítl jakýkoliv podíl německých politických stran na vládě.

¹³⁶ JOHNSON, Paul. *Dějiny dvacátého století*. Vyd. v tomto překladu 2. Praha: Rozmluvy, 2008, s. 34, ISBN 978-80-85336-47-4

¹³⁷ Projev dra Kramáře na Mělníku. *Národní listy*, Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1923, (11. 6. 1923), **63** (158), s. 1, ISS 1214-1240.

Dostupné z <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1495460>

¹³⁸ Posl. dr. Kramář o páci v menšinách. *Národní listy*, Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1923, (15. 7. 1923), **63** (192), s. 5, ISS 1214-1240.

Dostupné z <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1555323>

„Bylo by snad zbytečné, abych všeobecně mluvil o svém stanovisku k zahraniční politice..., že jest toto stanovisko tak známo, že by bylo zbytečné, abych o něm ještě jednou mluvil. Proto chci se omezit na to, abych probral poněkud to, co bylo zde v diskusi řečeno, ať již s naší strany anebo se strany opačné...

*Páni němečtí kolegové ve svém prohlášení, které zde pronášel pan kol. **Mayer** za německé souručenstvo, vyslovili ty věci neobyčejně jasně a určitě... "Hie Deutschland, hie Frankreich."...vidím v tomto prohlášení naprosté zřeknutí se všech pokusů, účastniti se jakýmkoli způsobem pozitivní politiky u nás. Jestli to zrovna páni Němci chtěli, já nevím, ale já to nemohu jinak interpretovati, poněvadž není přece nejmenší pochybnosti, že tato republika, ať je vláda jakákoli, naprosto ve volbě mezi Německem a Francií nemůže voliti Německo,... Já jsem příliš dobře věděl, že v zahraniční politice nemůžeme a nemůžeme od Němců čekat, aby se postavili na stanovisko naší zahraniční politiky, a proto, že je tak velice těžko, aby se mohli účastniti na vládnutí v této zemi. Očekávati, že by se Němci takovým způsobem změnili, bylo by snad velkou ilusí.*

Mně bylo opravdu líto německé buržoasie. Já vím, že německá buržoasie byla vždycky nacionální, velmi nesmiřitelná - u nás - v Německu snad ne tak, ale vím, že z této buržoasie vycházelo vše kulturní, co u Němců přece jen znamenalo vždycky ohromné obohacení lidského vědění. Úplně zničit tuto buržoasii a veškeru tu politiku, která se v ní dělala, to je po mém soudě kulturní hřích. A tohoto kulturního hříchu se nedopustila Francie, toho se dopustili ti, kteří měli v Německu moc... “¹³⁹

Jak bylo v té době pravidlem, tato jeho řeč neunikla pozornosti periodického tisku. *Právo lidu* tuto jeho řeč hodnotilo celkem smířlivým tonem na rozdíl od jiných článků, které se dříve nebo později objevovaly v tomto periodiku

„...včera největší pozornost soustředěna byla na vývody dra Kramáře. Dr. Kramář a dr. Beneš jsou rivalové v resortu zahraničí politiky. Oba mají svou ustálenou tradici. Dr. Kramář zůstává reprezentantem staré diplomatické školy, žákem carských ministrů... Proti němu dr. Beneš, žák humanitářské filosofie, sociolog nového typu,... Jeho víra vyložena je na jedinou kartu, a tou jest demokracie... Ve včerejší řeči dr. Kramář nedotkl se však přímo díla Benešova; mluvil tolerantně a koaličně... Založil její obsah na důkazu, že

¹³⁹Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění republiky Československé, 1920 – 1925, 223. schůze poslanecké sněmovny, (6. 11. 1923).
Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/223schuz/s223001.htm>

Francie má plné právo na reparace, Němci pak že sabotovali dosavad možnost placení reparací. “¹⁴⁰

O projevu K. Kramáře přinesly zprávu bez dalšího komentáře také *Lidové noviny* ve svém článku, z něhož vyjímáme:

„Prohlášení německých poslanců považuje řečník za odmítnutí jakéhokoliv pokusu účastnice pozitivní politiky u nás ...Co se týče schopnosti Německa platit reparace, nemůže býti pochybnosti o tom, že německý průmysl a Německo úmyslně způsobily nemožnost placení. “¹⁴¹

Z nahlížením výše zmíněných deníků na projev K. Kramáře v Poslanecké sněmovně ostře kontrastuje článek, který vyšel na stránkách *Českého slova*. Toto periodikum opětovně vytáhlo svůj protikramářovský osten, když napsalo:

„Nářek Dra Kramáře nad „ožebračením a zničením německé buržoasie“ jest opravdu příznačný. Vůdce českých nadvlastenců takto zalkal ve své sněmovní řeči poslední nad úpadkem německo–nacionální buržoasie, která vždy byla hlavní oporou a nositelem prušáckého imperialismu a militarismu proti Slovanstvu... Tak český kapitalista projevuje soustrast nad krachem německé buržoasie... “¹⁴²

Přibližně měsíc po svém vystoupení v Poslanecké sněmovně byl K. Kramář pozván do Bratislavy, aby zde promluvil na reprezentačním večírku Ruského kroužku o Rusku a slovanském problému. Kramář zde během svého proslovu znovu varoval před spojením bolševického Ruska s Německem.

„O těchto problémech třeba jasně promluvit. Je tu skutečné nebezpečí, že budoucí Rusko by se mohlo sblížit s Německem. Napomáhá tomu především politika Polska. Jestliže se Poláci neodhodlají vrátit Rusku ty kusy země, které nejsou polské, ale ruské a které dostali řížský mír, pak toto nebezpečí sblížení Ruska s Německem tu skutečně vážně vyvstává. Co by znamenalo pro Francii a pro nás, menší slovanské státy, možno si představit. “¹⁴³

Na sklonku roku 1923 uveřejnila *Národní politika*¹⁴⁴ úvahu K. Kramáře, ve které se zamýšlel nad postavením Německa a také nad postavením německé menšiny v Čechách.

¹⁴⁰ Ministru zahraničí dr. Benešovi vyslovena sněmovnou důvěra. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha, 1923 (7. 11. 1923), s. 1-2, ISSN 0862-5913

¹⁴¹ Řeč dra Kramáře. *Lidové noviny*. Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, [digitalizovaný dokument] Brno, 1923, (7. 11. 1923), 31(558), ISSN 1802-6265.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/204>

¹⁴² Různé zprávy. Nářek Dra Kramáře ... *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], 1923, (8. 11. 1923), Praha: Melantrich, 15, s. 3-4.

¹⁴³ Dr. K. Kramář v Bratislavě. *Národní listy*, Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1923, (7. 12. 1923), 63(336), s. 5, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1722263>

¹⁴⁴ Německo a politika našich Němců. *Národní politika*. Praha: Politika, 1923, (25. 12. 1923), 41(352), ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/390913>

Dále se zabýval tím, jakým směrem by se mohl ubírat vztah Němců k Čechům a jiným evropským národům. Opětovně se zde vrací ke slovanské myšlence, která by tvořila hráz proti německé rozpínavosti.

4.2.1 Jazykový zákon

Problematika vztahu německé menšiny a Karla Kramáře se také objevovala v tehdejších novinových článcích v souvislosti s projednáváním jazykového zákona, které probíhalo v lednu a v únoru 1920. Spor ohledně jazykového zákona byl do jisté míry sporem etymologickým, neboť vycházel z formulace, které bylo užito v mírové smlouvě s Rakouskem podepsané dne 10. září 1919 v zámku v Saint-Germain-en-Laye u Paříže. O českém jazyce se zde hovoří jako o „langue officielle“, což v Kramářově pojetí znamenalo zavedení češtiny coby státního jazyka, jak o tom ostatně mluvil v lednu 1920 při jedné ze svých četných parlamentních řečí.

„Kdyby byli bývali Němci bojovali s námi proti našemu vyssávání z Vídně, ... Ale když oni byli proti tomuto státu a ještě dnes jsou proti němu, když řekli, že se nikdy s ním nesmíří, dnes jim dávati attribut státního národa, to je něco, čemu nerozumím, a do duše se stydím, že nemáme mužnosti a odvahy říci, že státním jazykem této republiky je jazyk československý a žádný jiný. (Výborně! Potlesk.) Já se stydím a budu se dlouho stydět, že musíme hledati slova, kterým nikdo nerozumí, jako "oficiální", poněvadž to slovo vyrostlo ze zcela jiných poměrů, kde není jazykových a národnostních bojů, ... Když čtou Němci, že má býti hlavní úřední jazyk, nedivím se, že si řeknou: Sláva, u nás bude naším jazykem úředním němčina. A vy pak chcete, aby Němci měli před vámi respekt, ... Když dáváte takový jazykový zákon, tím jen vnášíte k nám navždy staré rakouské poměry... Vy musíte Němcům ukázati, že je naše jazykové právo rocher de bronze, které se nedá změnit, poněvadž nikdy nebudou míti kvalifikovanou většinu, potřebnou k jich změně.“¹⁴⁵

Navrhovaný jazykový zákon nebyl komplikovanou otázkou pouze z hlediska národnostních menšin, ale byl vnímán jako složitý problém i z hlediska vzájemných vztahů mezi Čechy a Slováky. Máme-li se pokusit rozklíčovat, v čem tkvěl tedy zásadní problém při projednávání jazykového zákona, jsme nuceni zmínit skutečnost, že v textu mírové smlouvy s Rakouskem se hovořilo pouze o českém jazyce bez slovenštiny. Tento rozpor se snažila vláda vyřešit tím, že v textu navrhovaného jazykového zákona užila termín „československý jazyk“. Ani toto řešení nebylo však ze strany slovenské politické

¹⁴⁵Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění československé 1918 – 1920. 109. schůze Národního shromáždění československého (22. 1. 1920). Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/109schuz/s109001.htm>

representace přijímáno kladně, stále trvali na formulaci, že státním, oficiálním jazykem v Československu má být „český a slovenský jazyk“. Tento jejich postoj vyjádřil ve své řeči v Národním shromáždění poslanec Juriga.

„Iste je nám milá čeština, vďační sme českému úradníkovi, ale našu slovenčinu my si nedáme (Výborně! Potlesk.) To vám hovorím. Jestliže chcete mať s nami pokoj, na slovenčinu nám nesahajte!(Hlasy: Nebudeme!) ...Čo máme v zákone dané z r. 1918 z 10. decembra, ten tretí paragraf, že úradná reč na Slovensku je slovenčina, to my si sobrat' nedame. Mýlili by ste sa, keby ste mysleli, že nám ten tretí paragraf dojako zaberiete....

Hovorili ste, že úradná reč je českoslovenčina. Čo to znamená? Českoslovenčina není jedna reč, to žiadny múdry človek nepovie, ale je to reč slovenská a reč česká.“¹⁴⁶

Česká politická reprezentace ve své podstatě nedokázala porozumět onomu lpění Slováků na slovenském jazyce. Musíme mít ale na paměti, že pro každý národ je právě vlastní jazyk výrazem jisté národní svébytnosti, se kterým se jeho příslušníci mohou identifikovat, což bylo pro Slováky, kteří byli až dosud silně maďarizováni, nesmírně důležité. Po zvážení své reálné politické síly dospěla slovenská politická reprezentace k závěru, že jí nezbyvá nic jiného než se s uvedeným termínem „československý jazyk“ smířit, a proto souhlasila s jeho uvedením v jazykovém zákoně a následně v samotném textu ústavy.¹⁴⁷

Vrátíme-li se zpět k výkladu francouzského termínu „langue officielle, můžeme konstatovat, že převážná část politické reprezentace v čele s prezidentem Masarykem tento výraz překládala jako „jazyk úřední“. Sám Masaryk toto své pojetí odůvodňoval tím, že je zbytečné národnostní menšiny popouzet lpěním na termínu „státní jazyk“, že přece není nutné, aby určité kategorie státních zaměstnanců uměly český jazyk. Na rozdíl od nich K. Kramář překládal francouzský termín (langue officielle) do češtiny jako „státní jazyk“ a na tomto svém překladu skálopevně trval. O tomto jeho přístupu k jazykové otázce se také zmiňuje J. Rychlík, který se své práci napsal:

„Požadavek zavedení pojmu „státní jazyk“ a podmínky jeho znalosti pro výkon veřejné funkce či úřadu prosazoval Karel Kramář, přičemž argumentoval tím, že se tak zvýrazní národní charakter československého státu... Uzákonění „státního jazyka“ mělo být vlastně

¹⁴⁶ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění československé 1919 – 1920. 110. schůze Národního shromáždění československého (23. 1. 1920).

Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/110schuz/s110001.htm>

¹⁴⁷ RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Vyd. ve Vyšehradu 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012. s. 677, ISBN 978-80-7429-133-3

*obdobou německých pokusů z doby Rakouska uzákonit němčinu jako Staatssprache, což se ovšem nikdy nepodařilo prosadit,*¹⁴⁸

Pojďme si nyní ukázat, jakou podobu měl spor o jazykový zákon na stránkách tisku. První zmínka o jazykovém zákoně, potažmo o státním jazyku se objevuje na stránkách *Národní politiky*¹⁴⁹ v souvislosti s Kramářovým vystoupením na námi již dříve uvedeném Sjezdu českých menšin (17. - 18. 1. 1920), kde v rámci své řeči pronesl slova o tom, že český národ je národem státním, a státním jazykem tedy musí být český i slovenský jazyk. O tomtéž tématu psaly *Národní listy*, které ve svém článku „K otázce jazykové“¹⁵⁰ kritizovaly vládu a především upozorňovaly na fakt, že terminologie jazyka, o které se diskutovalo zda „státní nebo oficiální jazyk“, byla vlastně již dávno vyřešena v zákoně z 18. 12. 1919. O tom, jak důležitou otázkou byla pro K. Kramáře otázka zavedení státního jazyka, se mohli čtenáři *Národní politiky* přesvědčit dne 30. 1. 1920 v článku „Národní shromáždění“. Autor článku píše:

*„Závěrečné slovo měl hlavní zpravodaj prof. dr. Srdínko teprve u finančního zákona. Řeč jeho vyzněla však více politicky, neboť navazoval hlavně na výklady dra Kramáře o státním jazyku...Hlavní zpravodaj prof.dr. Srdínko: ...Dr. Kramář ve své řeči dotkl se poměru našeho k Němcům a toho, máme-li či nemáme-li stanoviti státní jazyk, a vyličil řadu důvodů pro stanovení češtiny a slovenštiny za jazyk státní, aby vyloučeny byly všechny pochyby při provádění jazykového zákona.“*¹⁵¹

O uvedeném projevu dr. Srdínka se zmiňují ve svém článku 30. 1. 1920 *Národní listy*, a to ve zcela jiném duchu. Píší, že: „Hlavní zpravodaj o budžetu prof. dr. Srdínko založil svůj doslov k celé debatě polemicky hlavně proti poslední řeči dra. Kramáře.“¹⁵² Dle našeho názoru z uvedené citace uveřejněné v *Národní politice* ani ze samotného projevu dr. Srdínka v Poslanecké sněmovně se žádná polemika, o které hovoří *Národní listy*, vyčíst nedá.

¹⁴⁸ RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Vyd. ve Vyšehradu 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012, s. 89-90, ISBN 978-80-7429-133-3S89-90

¹⁴⁹ Projev českých menšin. *Národní politika, vydání pro Prahu*. Praha: Politika, 1920, (20. 1. 1920), 38(20), s. 3, ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/11056222>

¹⁵⁰ K otázce jazykové. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1920, (27. 1. 1920), 60 (27), s. 1, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1752253>

¹⁵¹ Národní shromáždění. *Národní politika, vydání pro Prahu*. Praha: Politika, 1920, (30. 1. 1920), 38(30), s. 1, ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/11056373>

¹⁵² Národní shromáždění, 112 schůze. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1920, (30. 1. 1920), 60 (30), s. 2, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1678271>

Karel Kramář také využil příležitosti a o nutnosti prohlásit češtinu za státní jazyk a neskrývat se přitom za jiné pojmy se zmínil ve své obsáhlé řeči na členské schůzi Národní demokracie v Praze na Vinohradech. O jeho proslovu na této schůzi informovaly své čtenáře jak *Národní listy* 30. 1. 1920, tak také *Národní politika* dne 31. 1. 1920.

Každý vyslovený názor či proslov Karla Kramáře neunikl pozornosti tisku jeho politických oponentů. Nejinak tomu bylo i v případě jeho názoru na uzákonění státního jazyka. V tomto směru můžeme za první vlašťovku považovat článek, který pod ironizujícím titulkem „Jazykový koníček dra Kramáře“ uveřejnilo na svých stránkách 25. 2. 1920 sociálně demokratické *Právo lidu*. Ze zmíněného článku citujeme:

*„Dopoledne projednával ústavní výbor jazykový zákon, proti němuž má dr. Kramář různé námitky, zejména proti uzákonění „oficiálního“ místo „státního“ jazyka. V těchto starorakouských jazykových tahanicích je ovšem dr. Kramář mistr, protože v nich ubil velkou část svého politického života.“*¹⁵³

O dva dny později probíhalo v Národním shromáždění¹⁵⁴ projednávání ústavy, v jehož rámci vystoupil se svým příspěvkem Karel Kramář. Vyjádřil politování nad způsobem projednávání jazykového zákona, dále vyjádřil názor, že je nutné mít v ústavě výslovně napsáno, že český národ je národem státním. Tento svůj postoj odůvodňoval tím, že i příslušníci českých menšin v územích s převahou německého obyvatelstva musí mít povědomí o tom, že jsou příslušníky státního národa. Ve své řeči se také vyjádřil o Masarykově humanistické filosofii, o které prohlásil, že nemůže být nosnou ideou pro stát.

Tato jeho řeč vyprovokovala velmi ostrou odezvu ze strany *Českého slova*.¹⁵⁵ Ve svém článku „Po fiasku v Rusku podpaluje Kramář naši republiku“, uveřejněném na celé první straně, se zpočátku *České slovo* bez servítků naváží do *Národních listů* a Národní demokracie a oba tyto subjekty obviňuje z podněcování nepokojů v republice. Hlavní náplní článku je ale pronikavá kritika K. Kramáře za jeho chování za Rakouska-Uherska, které dle autora článku pokračuje ve stejných intencích i nadále. Dalším bodem kritiky byly výroky K. Kramáře pronesené na adresu T. G. M. a také Kramářovy názory týkající se jazykového zákona.

¹⁵³ Jazykový koníček dra Kramáře. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické, [mikrodokument], Praha: 1920 (25. 2. 1920), 29(47), s. 1, ISSN 0862-5913

¹⁵⁴ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění československé 1918 – 1920. 125. schůze Národního shromáždění československého (27. 2. 1920).

Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/125schuz/s125001.htm>

¹⁵⁵ *České slovo*: ústřední orgán Československé strany socialistické, [mikrodokument] Praha: Melantrich, 1920, (28. 2. 1920), s. 1.

Dalším článkem v *Českém slově* bylo pojednání o tom, kdo je původcem termínu „oficiální jazyk“. Zde se autor článku odvolává na mírovou konferenci v Paříži, kde měl K. Kramář rozhodnout o státním jazyku v Československé republice.

*„A Dr. Kramář rozhodl se pro to, aby jazyk československý byl označen v mírové smlouvě versailské za jazyk „oficiální“ (langue officielle). A sám na mírové konferenci tehdy ostatním českým pracovníkům prohlašoval, že jazyk oficiální kryje se úplně s pojmem státní. Dnes však tentýž Dr. Kramář, jenž byl přímým tvůrcem „oficiálního“ jazyka československého, nadává ostatním českým politikům zrádců proto, že se vyslovili dle jeho vlastní – Kramářovy – metody pro jazyk oficiální.“*¹⁵⁶

Že situace kolem jazykového zákona byla opravdu napjatá, lze usuzovat z článků (a rétoriky v nich užitých), které se objevovaly na stránkách jednotlivých periodik v období projednávání ústavních zákonů. Mezi jednotlivými deníky se odehrávala úplně stejná nesmiřitelná bitva, jaká v tutéž dobu probíhala v Národním shromáždění mezi poslanci politických stran. Tuto situaci lze opět nejlépe zdokumentovat na vzájemných půtkách mezi *Národními listy* a *Českým slovem*.

Na stránkách *Národních listů*¹⁵⁷ se dne 27. 2. 1920 objevila série článků týkající se národnostních menšin a jazykového zákona. Co se týče článku „To jsme to dopracovali“! (tento byl převzatý z *Národní demokracie* o národnostních menšinách), šlo o kritiku vládní koalice a jejího přístupu k českým národnostním menšinám na poněmčeném území ve vztahu k jazykovému zákonu. O problematice kolem projednávání jazykového zákona pojednával článek „Dva cynické hlasy“, v němž *Národní listy* citují *Právo lidu*, které napsalo:

„Dr. Kramář, který všechno své úsilí a um soustředil na jazykový zákon, odcházel ze schůze ústavního výboru rozrušen a zdrcen. Ve dveřích se zastavil a se slzami v očích zvolal: „A pro toto jsem pracoval celá desetiletí a dával i hrdlo v sázku!“ Je vidět, jak přepjatě posuzuje se v kruzích národní demokracie význam jazykového zákona.“

Redaktor *Národních listů* na to reaguje slovy: „Nikoliv, to není přepjaté posuzování věci! To jest výraz plně odůvodněných obav o budoucnost národa a státu!“

Periodikum dále cituje článek *Českého slova*, z něhož vyjímáme: „*Návrh dra. Kramáře je totiž zcela zbytečný a možno říci, vypočítaný na city voličů před volbami: to, co dr. Kramář*

¹⁵⁶Původcem „oficiálního jazyka „je - dr. Kramář. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument] Praha: Melantrich, 1920, (28. 2. 1920), s. 1.

¹⁵⁷ *Národní listy, Večerní vydání*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1920, (27. 2. 1920), 60 (57), s. 1, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1747448>

chce, je obsaženo v čl. 1. téhož zákona, že je totiž jazyk československý jazykem oficiálním – státním.“

Autor článku (*Národních listů*) kriticky hodnotí postoj československých socialistů, obviňuje je z touhy po moci a konstatuje, že strana je pod vlivem Antonína Švehly. Důvodem k tomuto tvrzení byla změna v jazykovém zákoně, i když původně byla shoda na návrhu, který předkládal K. Kramář. Dále *Národní listy* kontrují, že čas teprve ukáže, kdo měl pravdu v této věci.

Periodikum agrárníků *Venkov*¹⁵⁸ se ve svém článku vrací k promluvě K. Kramáře v Národním shromáždění. Zaměřilo se na polemiku svého poslance dr. Viškovského s K. Kramářem týkající se jak jazykového zákona, tak i tzv. vázaných listin. Dle jeho mínění je chybou, že Kramář nevidí důležitost dne schvalování ústavy a nechává se i v tuto chvíli ovládat pocitem zklamání z neúspěchu v politickém boji.

Svůj názor na jazykový zákon vyjádřil K. Kramář ještě pár minut před samotným hlasováním o přijetí ústavy, když polemizoval s ministrem spravedlnosti a s ministrem zahraničí. O této polemice psala na svých stránkách *Národní politika*.¹⁵⁹

Jazykový zákon nevymizel ze stránek denního tisku ani po svém schválení. Například *Právo lidu*¹⁶⁰ si hned 1. 3. 1920 vzalo na paškál přístup národních demokratů při jeho schvalování a na svých stránkách uveřejnilo článek, v rámci něhož napsalo, že chování národních demokratů je pro Němce usídlené v Čechách nejlepším důkazem, že schválená ústava Československé republiky není nacionálním ani šovinistickým dokumentem. Ve své kritice pokračovalo *Právo lidu*¹⁶¹ i dalším článkem, ve kterém nejprve cituje deník *Tribuna*, který kriticky hodnotil K. Kramáře s poukazem na to, že K. Kramář díky svému dlouholetému boji v jazykové otázce je stále v zajetí politiky, kterou prováděl za Rakouska. *Právo lidu* s tímto článkem vyjádřilo své souhlasné stanovisko a doplnilo jej následovně: „V zákoně je naprosto nepochybně obsaženo, že Čech a Slovák musí všude dojít práva vyřízení svým jazykem, znalost českého jazyka všem úředníkům bude nařízena, ale dr. Kramář chtěl mít to vyjádřeno v zákoně štvavěji.“ *Právo lidu* v článku dále cituje poslance

¹⁵⁸ Národní shromáždění československé republiky. Projednávání ústavních předloh. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument] Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze, 1920, (28. 2. 1920), ISSN 1805-0905

¹⁵⁹ Ústavní zákony schváleny ve 20hodinové schůzi Národního shromáždění. *Národní politika, vydání pro Prahu*. Praha: Politika, 1920, (1. 3. 1920) 38(60), s. 1, ISSN 1805-2444.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/11056831>

¹⁶⁰ Různé. Vyjasnění. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*, [mikrodokument], Praha: 1920 (1. 3. 1920), s. 4, ISSN 0862-5913

¹⁶¹ Právě proto, že jsme ve svém státě, jsou všechny obavy zbytečné. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*, [mikrodokument], Praha: 1920 (1. 3. 1920), s. 2, ISSN 0862-5913

Stříbrného, který se vyjádřil v tom smyslu, že není nutné zbytečným „handrkováním“ kolem jazykového zákona provokovat německou menšinu striktními návrhy, a to zvláště v době, kdy se chystá plebiscit na Těšínsku a oni v něm budou hrát klíčovou roli.

Karel Kramář a ani jeho spolustraníci nepovažovali otázku jazykového zákona za definitivně uzavřenou a i po jeho schválení dávali jasně najevo svůj nesouhlas s jeho podobou. Svým názorem do debaty o podobě jazykového zákona přispěl i prezident Masaryk. *České slovo* ve zkrácené verzi přineslo poděkování T. G. M. poslancům Národního shromáždění za jejich přání k jeho narozeninám. Ve svém proslovu také T. G. M. řekl: „*My správně rozřešíme problém jazykový a minoritní, když jazyková otázka nebude, jak byla v Rakousku a Uhersku, otázkou především politickou, nýbrž, když se stane otázkou administrační.*“¹⁶²

Téma jazykového zákona se dále objevovalo v novinách už pouze ve spojitosti s předvolební kampaní a tištěná média na ně nahlížela podle toho, k jakému politickému proudu se hlásila.

Pokud jde o to, jakým způsobem se proměňoval mediální obraz K. Kramáře v letech 1919 až 1923 a jaký vliv na tuto proměnu měla otázka jazykového zákona, potažmo národnostních menšin, jsme nuceni konstatovat, že i na těchto dvou tématech je jasně vidět, že popularita K. Kramáře měla sestupnou tendenci.

Máme-li tedy na závěr zhodnotit vztah Karla Kramáře k národnostním menšinám, jsme nuceni říci, že tento můžeme považovat za logický a zcela legitimní, vezmeme-li v úvahu ten fakt, o kterém píše Martina Lustigová,¹⁶³ to jest, že v politickém myšlení Karla Kramáře, zejména po roce 1918, byl národ základní ideou jeho politiky. Měli bychom se také zmínit o tom, že některým prognózám, které vyřkl Karel Kramář na adresu národnostních menšin, dala historie za pravdu. Na konci této kapitoly ještě musíme ztratit pár slov o vztahu Karla Kramáře k Maďarům. Jak jsme již psali v úvodu kapitoly, K. Kramář se na adresu maďarské menšiny téměř nevyjadřoval. Důvodem k tomu byla skutečnost, že cítil k Maďarům ještě o něco větší zášť než k Němcům. Jednou z příčin byla skutečnost, že nebyli Slované, dále je také vinil z podílu na rozpoutání první světové války. Kdykoliv se zmiňoval o národnostních menšinách, tu maďarskou okázale ignoroval. O těchto postojích k maďarské menšině píše podrobněji ve své práci Martina Lustigová.¹⁶⁴

¹⁶² President Masaryk dal správnou odpověď.... *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1920,(8. 3. 1920), **12**(54), s. 3.

¹⁶³ LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007. 363 s., [4] s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin; Sv. 9, ISBN 978-80-7021-898-3

¹⁶⁴ Tamtéž

5 Karel Kramář a Rusko

5.1 Prolog

Dalším dějstvím souboje, který se odehrával na stránkách denního tisku a který bychom mohli s jistou dávkou nadsázky označit podtitulem „Karel Kramář a Národní Listy - proti všem“, bylo dějství spjaté s Ruskem a vším, co s tím souviselo. Nežli se budeme zabývat konkrétní podobou tohoto střetu, měli bychom se podívat, s jakými v uvozovkách kartami do něj jeho jednotliví aktéři vstupovali. A s oním nahlížením do karet můžeme začít právě u Karla Kramáře; jistě ani sám netušil, když psal Masarykovi o své cestovní horečce před svojí první, dalo by se říci osudovou cestou do Ruska, jak velký dopad na jeho život tato cesta bude nakonec mít. Karel Kramář měl v rámci svého pobytu v plánu navštívit celou řadu míst mezi jinými také Jasnou Poljanu, kde chtěl navštívit L. N. Tolstého, což patřilo takzvaně k bontonu tehdejší doby. Nebylo to však setkání s touto velkou osobností, co natrvalo ovlivnilo Kramářův život, ale jak říkají Francouzi, „za vším hledej ženu“. Do života Karla Kramáře vstoupila žena, s kterou měl strávit zbytek svého života. Touto životní láskou se stala Naděžda Nikolajevna Abrikosová, do které se Kramář během své cesty po Rusku zamiloval. O jeho tehdejších pocitech podle našeho názoru nejlépe vypovídá pasáž jednoho z dopisů, který adresoval své matce: „*Večery jsou nyní přímo šíleně čarovné, luna v úplňku, a ta kouzlí zde obrazy, které rozchvívají celé nitro a budí touhu po něčem lepším,*“¹⁶⁵

Počátek tohoto vztahu však nebyl bez komplikací, neboť Naděžda byla v době jejich seznámení vdaná. Při uvažování o tom, jaký vliv měl tento jeho vztah na jeho pozdější politickou orientaci, měli bychom brát na zřetel skutečnost, že se Naděžda, stejně jako Karel Kramář, při své návštěvě pohybovala v kruzích tehdejší ruské vyšší společnosti. O tomto faktu se také mimo jiné zmiňuje ve své knize Martina Lustigová. Rusko zanechalo v duši Karla Kramáře nesmazatelnou stopu. O své zážitky a poznatky z ruské cesty se podělil se čtenáři *Času*, kde po svém návratu uveřejnil pod názvem „Dojmy z Ruska“ celou řadu článků.

Podíváme-li se blíže na názory Karla Kramáře na zahraniční politiku Rakouska-Uherska po jeho návratu z Ruska, můžeme zde vysledovat volání po bližší spolupráci těchto dvou velmocí. Jak píše Vladimír Sís ve své práci, představa Kramáře byla taková, že by Rakousko

¹⁶⁵ LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007. 363 s., [4] s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin; sv. 9, s. 34, ISBN 978-80-7021-898-3

společně s Ruskem a Francií tvořilo jakousi hráz proti německé rozpínavosti. Tento Kramářův náhled na zahraniční politiku vyjadřuje takto:

*„V delegacích do nichž byl volen nepřetržitě od r. 1896 proslul jako vášnivý odpůrce Trojspolku, který správně považoval za nebezpečí evropskému míru a zvláště zájmům slovanským... Chtěl, aby Rakousko mělo jediný úkol,... aby žilo se všemi státy v upřímném přátelství .. vyslovil se zásadně proti Trojspolku a hlásal myšlenku sblížení Rakouska s Ruskem.“*¹⁶⁶

Karel Kramář svou slovanskou ideu rozpracoval do podoby tak zvaného neoslovanství, s čímž souvisí skutečnost, že se také podílel na organizaci různých slovanských sjezdů. Za první akci tohoto typu můžeme považovat setkání tzv. Přípravného výboru slovanského sjezdu, které se konalo v roce 1908 v Praze a kterému právě K. Kramář předsedal a můžeme říci, že se stal doslova celebritou. Ve své úvodní řeči, v níž vytyčil hlavní zásady svého novoslovanství, mimo jiné řekl:

*„Nás konečně svedlo vědomí, že osud jednoho Slovanského národa nedá se odloučiti od druhého, že oslabením jednoho se otvírá společnému nepříteli cesta k druhému, že proti postupu kulturně a hospodářské firmy dá se čeliti jen a jedině kulturním a hospodářským posílením každého národa slovanského, zejména pak těch, kdož stojíce na předních strážích Slovanstva, v y d r ž e ti musí nejsilnější nápor protivníka...jen přiznáním práva na svobodný rozvoj kulturní a nár o d n í k a ž d é m u s t á t u s l o v a n s k é m u l z e r o z ř e š i t o n y s p o r y m e z i j e d n o t l i v ý m i n á r o d y s l o v a n s k ý m i...“*¹⁶⁷

Rok 1908 můžeme označit jako zlomový v nazírání K. Kramáře na budoucnost rakousko-uherské monarchie. Po rakouské anexi Bosny a Hercegoviny 3. 10. 1908 *„Dr. Kramář neváhal prohlásiti tento den za začátek konce Rakouska.“*¹⁶⁸

Jak píše Martina Lustigová,¹⁶⁹ na valné hromadě Národní strany svobodomyslné v červnu 1914 se K. Kramář plně hlásil k monarchii a prohlásil, že Češi nemají v úmyslu ji rozbít. Přibližně o dva měsíce později všechny šokoval svým článkem uveřejněným v *Národních listech*, ve kterém označil nastávající konflikt za střet germánství proti slovanství, dále předpověděl překreslení geopolitické mapy Evropy a v neposlední řadě uvedl, že budoucnost českého národa je pouze v jeho rukou.

¹⁶⁶ SÍS, Vladimír, ed. *Dr. Karel Kramář: [život - dílo - práce vůdce národa]*. 2. vyd. Praha: A. Pokorný, 1936. 306, [5] s. obr. příl.

¹⁶⁷ Tamtéž

¹⁶⁸ Tamtéž

¹⁶⁹ LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007. 363 s., [4] s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin; sv. 9, ISBN 978-80-7021-898-3

Od této chvíle se K. Kramář soustředil na prosazení svého plánu „Slovanské federace“ se kterým se až doposud svěřil jen hrstce svých přátel. „Slovanská říše“ měla být řešena jako konstituční monarchie v čele s ruským carem a měla zahrnovat obrovské území. Tuto jeho ideu můžeme označit za utopistickou s ohledem na politickou situaci tehdejší doby.

Situace na bojišti první světové války zavdávala K. Kramářovi důvod k víře v brzký příchod carských vojsk do Prahy. Tato jeho představa byla hlavním důvodem odmítnutí odchodu za hranice, a to i přesto, že v roce 1915 byl k tomuto vyzýván Masarykem a stranický kolega Rašín již činil přípravy k jeho odjezdu.

Po skončení první světové války zůstal Kramář v zajetí své proruské politiky, což se mu stalo do jisté míry osudným. Ona osudovost spočívala ve střetu dvou zahraničně politických koncepcí, z nichž ta první, benešovsko-masarykovská, se orientovala na politiku tak zvaných dohodových mocností a druhá, kramářovská, měla v úmyslu opírat se o silné slovanské Rusko. K. Kramář věřil v brzkou porážku bolševizmu v Rusku a z tohoto důvodu je jeho koncepce zahraniční politiky založena na silném slovanském Rusku.

Je čas říci, i když jsme to ve své podstatě výše naznačili, jaké „karty“ měli Kramářovi soupeři. Máme tím na mysli především ministra zahraničí E. Beneše a prezidenta T. G. Masaryka. V tomto směru musíme vzít na vědomí, že nově vzniklé Československo bylo skrze smlouvu s Francií navázáno na Dohodu, a tím byla předurčena i jeho zahraniční politika.

Pro lepší orientaci v tématu „Kramář a Rusko“ bude nejlépe, když si daný problém rozdělíme do několika podkapitol. Je pravdou, že na stránkách novin se velmi často stávalo, že se jednotlivé kategorie, o kterých zde budeme hovořit, prolínaly. Nyní se pokusíme popsat jednotlivé segmenty a podíváme se, jak na ně nahlížela jednotlivá periodika. Jsme nuceni předeslat, že to byl právě problém nahlížení na Rusko, který se patrně nejvýraznější měrou podílel na rapidní proměně mediálního obrazu Karla Kramáře. Měli bychom vzít také v úvahu fakt, že jednotlivá tištěná média na daný problém vždy nahlížela podle toho, k jakému politickému proudu se dané medium hlásilo.

To znamená, že i v této kapitole budeme svědky mediálních šarvátek mezi *Národními listy* na jedné straně a *Českým Slovem* a *Právem lidu* popřípadě *Venkovem* na straně druhé.

Nyní se blíže seznámíme s jednotlivými podkapitolami, na které jsme si dané téma rozčlenili.

5.2 Kramářovy plány na intervenci v Rusku

Počátky těchto plánů můžeme vysledovat do období konání mírové konference v Paříži, kam Karel Kramář odejel coby předseda československé delegace. A kde jak napsala Martina Lustigová,¹⁷⁰ Karel Kramář snil svůj ruský sen. Je tedy nasnadě vysvětlit, v čem Kramářův ruský sen spočíval. K. Kramář se snažil získat představitele Dohody pro svůj plán vojenského zásahu v Rusku. O průběhu těchto jednání se zmiňuje ve své knize Vladimír Sís, z něhož citujeme:

*„Podařilo se mu po úporném jednání získati souhlas Anglie a Francie. Rovněž tehdejší princ-regent Alexandr slíbil vypraviti pomocný sbor jihoslovanských dobrovolníků. Zbývalo Československo.“*¹⁷¹

Od tohoto záměru nakonec představitelé dohodových mocností upustili, důvodem byla také mimo jiné nepřehledná politická situace v Rusku. Karel Kramář i nadále apeloval na zástupce dohodových mocností, aby k jednacímu stolu přizvali nebolševické zástupce Ruska. I přesto, že se mu tento jeho záměr nedařilo prosadit, stále jednal s představiteli ruské emigrace o případné vojenské intervenci. Prvními zmínkami v novinách o případné intervenci v Rusku můžeme označit slova, která pronesl v nám už dobře známém interview pro anglické *Timesy*, když redaktorovy řekl: *„První úlohou spojenců...jest zachovati Rusko. Rusko bude zgermanizováno tou či onou formou, nebude-li bolševism přemožen.“*¹⁷² Dle slov K. Kramáře měly, jak píše Sís,¹⁷³ mít hlavní slovo vojenské oddíly utvořené z ruských zajatců a československých dobrovolníků a jim v ústřety se měli přesouvat ze Sibiře českoslovenští legionáři. S touto svou myšlenkou se Karel Kramář svěřil české veřejnosti krátce po svém návratu z Paříže, když v rámci své řeči v Obecním domě pronesl slova:

*„Já jsem si myslel, že by se v českém národě našlo ještě několik tisíc dobrovolníků, kteří by pod egidou, pod vedením a za souhlasu dohody - a nic jsem nechtěl dělat bez dohody - spolu s bratry Jihoslovany a s organizovanými ruskými zajatci šli naproti našim hochům ze Sibiře, aby je dostali co možná nejdříve domů, ale ne přes Vladivostok, nýbrž vítězně v triumfu přes Moskvu.“*¹⁷⁴

¹⁷⁰ LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007, 363 s., [4] s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin, ISBN 978-80-7021-898-3

¹⁷¹ SÍS, Vladimír, ed. *Dr. Karel Kramář: [život - dílo - práce vůdce národa]*. 2. vyd. Praha: A. Pokorný, 1936. 306, [5] s. obr. příl.

¹⁷² Dr. Kramář vyzývá dohodu k tažení proti bolševickému Rusku. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] 1919. Praha, (1. 2. 1919), 28(28) ISSN 0862-5913

¹⁷³ SÍS, Vladimír, ed. *Dr. Karel Kramář: [život - dílo - práce vůdce národa]* 2. vyd. Praha: A. Pokorný, 1936. 306, [5] s. obr. příl.

¹⁷⁴ LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007, 363 s., [4] s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin, s. 176, ISBN 978-80-7021-898-3

Ještě dříve než české veřejnosti se Karel Kramář se svými plány svěřil v dopise z Paříže své ženě. Můžeme říci, že Naděžda intenzivně vnímala skutečnost, že veřejnost nebyla v té době plánům jejího manžela nakloněna. Přesto že ho v jeho jednání v této věci podporovala, napsala mu nakonec 12. února 1919 do Paříže: „...*nic nepodnikej ohledně vytvoření české armády. Kromě škody a to velké ve všech ohledech z toho nic nevzejde.*“¹⁷⁵

Kramářovo nadšení pro vytvoření dobrovolnických oddílů a s tím související zapojení československých legií do dalších bojů se nepotkalo nejen s pochopením české veřejnosti, ale Kramář nenašel v této věci zastání ani u poslanců své vlastní strany a ani u Aloise Rašina, jak píše Martina Lustigová.

„*Rašín také poukazoval na fakt, že je nemožné těsně po skončení světové války postavit mohutnou armádu, která půjde odhodlaně bojovat do cizí země.*“¹⁷⁶

Neměl by zde také zapadnout názor jedné důležité skupiny, touto důležitou skupinou míníme československé legionáře. Jejich názor na intervenci a Karla Kramáře podle našeho mínění docela trefně vystihuje věta jednoho z nich: „*Kramáře toho jsme moc rádi neměli, protože on chtěl, abychom bojovali, a my jsme chtěli domů.*“¹⁷⁷

Kramářovy plány na zapojení československých legií do bojů proti bolševikům v roce 1919 vyvolaly velmi ostrou kritiku na stránkách českého denního tisku.

Jednou z prvních kritik intervence můžeme překvapivě nalézt v *Národních listech*,¹⁷⁸ v nichž je článek, kde se jeho autor pozastavoval nad tvrzením francouzského listu *Figaro*, který psal, že protibolševickou alianci mají tvořit hlavně státy jimi přímo ohrožené, neboť po čtyřletém válčení nemohou dohodové mocnosti vyslat svá vojska do Ruska. Redaktor *Národních listů* označuje tuto myšlenkou za „nereálné fantazírování“. Na tento článek reagovalo *Právo lidu*¹⁷⁹ a připomínalo, že to byli právě oni, kteří jako první byli proti intervenci a v té době sklízeli za tento svůj postoj kritiku. *Právo lidu* načež ironicky napsalo, že doufá, že postoj *Národních listů* zůstane stejně pevný i v případě potvrdí-li se, že K. Kramář přislíbil účast na intervenci dohodovým mocnostem. V podobném protiintervenčním tonu *Právo lidu* pokračovalo i nadále a v článku nazvaném „Proti

¹⁷⁵ LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007, 363 s., [4] s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin, ISBN 978-80-7021-898-3

¹⁷⁶ Tamtéž

¹⁷⁷ Hanzlík Felix (1895 - 1975) vojn 7. střeleckého pluku čs. legií v Rusku.

¹⁷⁸ Československá republika má osvobodit Rusko! *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1919, (6. 3. 1919), 59 (56), s. 1, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1728129>

¹⁷⁹ „Národní listy“ proti české intervenci v Rusku. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] 1919. Praha, (7. 3. 1919), ISSN 0862-5913

intervenci“¹⁸⁰ vyjádřilo radost nad tím, že postupem doby nezůstalo v tomto svém snažení osamoceno a dávaly mu svým stanoviskem za pravdu i dohodové mocnosti. Přesto, jak psalo dále *Právo lidu*, ve Francii K. Kramář stále prosazoval myšlenku intervence za účasti vojsk československé republiky.

Je zcela pochopitelné, že tímto tématem se rovněž plnily stránky deníku sympatizujících s národními demokraty. V první polovině roku 1919, na tyto články však nebyla téměř žádná odezva ze strany ostatních deníků. Za počátek druhé vlny kritiky věnující se názorům K. Kramáře na intervenci v Rusku můžeme označit článek v *Právu lidu* pod názvem „Počátek zla.“ Ve zmíněném novinovém článku se ironicky a kriticky vracelo k počátkům působení K. Kramáře na mírové konferenci, především k jeho postoji k Rusku a k zapojení československých dobrovolníků do intervence v Rusku.

*“Vypracoval plán na vojenské tažení do Ruska a sliboval vládám čtyřdohody, že československá republika vyšle na Rus 200.000 dobrovolníků proti bolševické vládě! ...Není tohle čiré šílenství?... Kde kdo touží po návratu ruských legií – ale zodpovědný ministr republiky se snaží, aby ti naši hoši ze Sibíře šli do nové války ... Zde je počátek a pramen zla.“*¹⁸¹

V podobném duchu o plánech K. Kramáře smýšlelo *České slovo*, které o pár dnů později uvedlo: „A týž ministerský předseda dokázal, že nepotřebujeme žádné pomoci od dohody, nýbrž, že sami můžeme poslat ještě 200 000 mužů do Ruska, rozumí se, že ve zbrani, protože jinak by tam nebyli nic platní.“¹⁸²

Mediální „lynč“ na K. Kramáře a *Národní listy* se dále stupňoval především v periodiku *Právo lidu*, pro další významná periodika nebyla v tomto období otázka intervence natolik zajímavou, aby se jí věnovaly.

Za vzorový příklad těchto mediálních útoků můžeme považovat článek „O tom ruském problému“, kde periodikum osočovalo *Národní listy* ze snahy o ovlivňování veřejného mínění vyzdvihováním osoby admirála Kolčaka a jeho důležitosti pro další vývoj v Rusku.

„Politiku pro Kolčaka provozuje v Paříži dr. Kramář a jeho orgán by rád namluvil světu, že když dohoda uznala Kolčaka, je povinností republiky československé, aby svou hřivnou i krví svých synů přispěla k tomu, aby Lenin, Trocký a celá vláda sovětová klidila se k čertu a do Ruska vtáhl po boku Kolčakově, Nikolaj Nikolajevič. Myslíme však, že jsou

¹⁸⁰ Proti intervenci. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] 1919. Praha, (3. 4. 1919), ISSN 0862-5913

¹⁸¹ Počátek zla. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] 1919. Praha, (4. 6. 1919), 28(126), ISSN 0862-5913

¹⁸² Denní zprávy. Slušně podle Národních Listů *České slovo*: ústřední orgán Československé strany socialistické, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1919,(14. 6. 1919), 11(135), s. 4.

přece v Čechách lidé, kteří trochu čtou noviny a nikoliv jen svůj „lajbžurnál“... Konstelace světová není již taková, jak si orgán Kramářův kreslí,...“¹⁸³

Následně se *Právo lidu*¹⁸⁴ pozastavilo nad tím, že Národní shromáždění za dobu své působnosti nevedlo debatu o zahraniční politice, ani o mandátu ministerského předsedy ve věci našeho vztahu k Rusku. Jeho osobní názor tedy mohl být teoreticky považován za oficiální postoj Československé republiky.

Pro zachování objektivity musíme zde také zmínit jiné články. V deníku *Národní listy* a v deníku *Venkov*¹⁸⁵ byl otištěn děkovný telegram z pražské schůze ruských delegátů do západoslovanských zemí. Jednotliví zástupci v něm poděkovali K. Kramářovi za práci, kterou dosud vykonal pro sjednocení Ruska. V dalším článku *Národní listy* citovaly list „*Rus.Djelo*“, který se věnoval odvolání K. Kramáře z postu ministerského předsedy. Dle jejich mínění byl jeho odchod nepříliš vhodně načasován; pateticky zhodnotili jeho zásluhy na vybudování československé republiky a velmi oceňovali jeho přístup k ruské otázce. V jakém duchu se nesl celý článek, můžeme zdokumentovat v následující citaci:

*“...v takovéto době klesá obr, kterýž na svých bedrách vyzvedl těžké břímě stavby nové republiky...”*¹⁸⁶

Další dějství ve věci „intervence v Rusku“ tvořil již výše zmíněný projev Karla Kramáře v Obecním domě v Praze a reakce koaličního tisku na něj. Jeden z prvních komentářů tohoto projevu se objevil na stránkách *Národních listů* dne 5. 10. 1919, které tuto řeč K. Kramáře komentovaly, jako jediné ryze stranické periodikum, kladně. V úvodu, před přepisem Kramářovi řeči v Obecním domě, redakce *Národních listů* napsala:

„Po dlouhé nepřítomnosti,... uvítala a vyslechla Národní demokracie dra. Kramáře ve svém středu. V parlamentě mluvil jako muž pověřený oficiálním úkolem, jako referent skládající účty za své úřední činnosti. Ve Smetanově sále Obecního domu vystoupil dr. Kramář včera jako politik, jako muž nespoutaný žádnými ohledy mimo ty, jež si uloží sám.“

Podobně laděný komentář přinesla tentýž den také *Národní politika*.

¹⁸³ O tom ruském problému. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] 1919. Praha, (27. 6. 1919), **28**(144), ISSN 0862-5913

¹⁸⁴ Mlčeti není zlato. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] 1919. Praha, (28. 6. 1919), **28**(157), ISSN 0862-5913

¹⁸⁵ Děkovný telegram dru. Kramářovi z pražské schůze ruských delegátů. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument]. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze:1919, (15. 7. 1919), s. 7, ISSN 1805-0905

¹⁸⁶ Ruský hlas o dru. Kramářovi. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1919,(15. 7. 1919), **59** (156), s. 2, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1480291>

Můžeme říci, že zmíněna Kramářova řeč dokázala „rozvášnit“ jeho protivníky, a proto nebylo divu, že na tento jeho projev ihned reagovali. Mezi prvními se svou kritikou přišlo *České slovo*, které ve velmi „kousavém“ článku psalo:

„V obecním domě pražském promluvil v sobotu Dr. Kramář... A jako vždy, byla jeho řeč plná politických nehorázností,... Ujasňoval svým stoupencům, jak si tu českou výpravu do Ruska představoval.... Což si Dr. Kramář představuje, že toto "jít naproti" bylo by se obešlo bez krvavých srážek se ruskými vojsky, která by jen tak zhola nerozuměla této kramářovské procházce?... Dr. Kramář ve svém chorobném velíkášství chtěl svoji potměšlou hvězdu zjastínit leskem slávy našich legionářů za cenu české krve... nevěříme zlým jazykům, které tvrdí, že... mělo se vojsko... na cestě trochu stočit na jih a zaskočit na Krym, aby tam ochránili statky Dra. Kramáře.“¹⁸⁷

Se svým „polínkem do ohně“ přispěchalo také *Právo lidu*, které ve dvou po sobě jdoucích článcích uvedlo: „Dr. Kramář se vysloveně přiznal, že chtěl, aby dobrovolníci z Čech šli do Ruska pomáhat Denikinovi a „vtáhli vítězně do Moskvy“ ...“¹⁸⁸

„Jeho řeč byla, jak se říká, přímo školským příkladem toho, jaký jest Dr. Kramář politický iluzionista a kam by nás mohl přivést, kdyby se mu řízení osudu republiky svěřilo do rukou... Dr. Kramář ukazuje tu jen svou známou neznalost lidí. Jeho zahraniční politika je fantastická, neživotná, v neustálém rozporu se skutečností, jeho politika vnitřní ukázala by tytéž vlastnosti, kdyby se do ní pustil.“¹⁸⁹

Na Kramářovu řeč v Obecním domě reagoval také agrárnícký tisk *Venkov*.¹⁹⁰ V obsáhlém článku rozebíral jednotlivé části jeho řeči a ani jedna nevyzněla lichotivě vůči K. Kramářovi. Ať se to týkalo jeho neúčasti na počátku roku 1919 v republice, kdy se dle autora článku měl více věnovat vnitřní politice republiky a mezinárodní situaci přenechat ministru zahraničí, nebo jeho názoru na zahraniční politiku, který byl jiný, než měl ministr zahraničí Beneš. K této části *Venkov* napsal: „Ale Beneš patrně zase nesouhlasí s tím, co o ní myslí dr. Kramář. Jistě nesouhlasí Beneš s tou jeho naivní „úpřímností“, neopatrností, mnohomluvností, s níž mluví dr. Kramář o zahraniční politice“ Kromě toho rozebíral jeho řeč týkající se našeho vztahu k Polsku a Kramářův náhled na vojenskou pomoc Polska Rusku

¹⁸⁷ Různé zprávy. Dr. Kramář chtěl jít-naproti! *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1919, (6. 10. 1919), **11**(225) s. 2.

¹⁸⁸ Dr. Kramář se přiznává. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické*. [mikrodokument], Praha: 1919, (6. 10. 1919), **28**(228), s. 2, ISSN 0862-5913

¹⁸⁹ Dr. Kramář se představil. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické*. [mikrodokument], Praha: 1919, (7. 10. 1919), **28**(282), s. 5, ISSN 0862-5913

¹⁹⁰ Stará romantika v nové republice. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument]. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze: 1919, (8. 10. 1919), s. 1, ISSN 1805-0905

proti bolševikům. Autor zde uváděl, že nerozumí tomu, co vlastně svým vyjádřením chtěl Kramář říci, mluví prý „ireálně“. Lehce ironizoval slova K. Kramáře o slovanství a podívoval se nad jeho vztahem ke slovanskému Polsku a říkal, že K. Kramář svůj subjektivní náhled na jednotlivé osoby přenáší na vztah k celému národu. V neposlední řadě se věnoval té části projevu, která byla zaměřena na náš vztah k Rusku. K tomu poznamenal:

„Zbývá mu jedině stará jeho fantazie – veliká Rus. Tu fantasii měl před válkou, tu měl od začátku války – a tam ztroskotala. Jeho velké Rusko je dnes malé, je slabé, neboť o velikosti a síle nerozhoduje geografie..... Dnes Rusku musíme pomáhat jinak, než dobrodružnými výpravami, nemožnými plány.“

Proti výpadu ze strany provládního deníku *Venkov* se velmi ostře vymezily *Národní listy*¹⁹¹ ve svém článku, který kritický rozebíral uvedený článek, z něhož jsme výše citovali.

Vrcholem této protikramářovské kampaně byl obsáhlý článek uveřejněný opět v *Českém slově*, ve kterém jeho autor také prohlásil:

*„Kdyby bylo pravdivo tvrzení dra. Kramáře o několika tisících dobrovolníků a procházce směrem k Sibiři, bylo by odstrašující ukázkou povrchnosti, naivnosti a lehkomyšlnosti tohoto politika... Takovou ideu propagovati mohl jedině a výhradně politik – fantasta, člověk, neznající českých i mimo českých poměrů a nepočítající s realitou a logikou poměrů vůbec... Jeho intervenční fantasie je z nejtěžších základních chyb politických, jimiž oplývá politická kariéra dra. Kramáře a jimž v minulosti přesně odpovídá jeho rakouská: „pozitivní politika“ a jeho kulturní „aklerikalism“.“*¹⁹²

Na obranu K. Kramáře povstaly národně demokratické *Národní listy*, které coby reakci na protikramářovskou kampaň uveřejnily článek „Rusko a my.“ V článku obhajovaly postoje svého listu a současně postoj K. Kramáře v odlišném nazírání na ruskou otázku, než měly vláda a provládní deníky. Tento odlišný pohled spočíval na rozdílném chápání bolševictví, jeho hrozbu pro celou tehdejší Evropu a s tím související boj proti němu. V článku autor píše:

„Je mnoho českých politiků agrárních a socialistických, kteří dru. Kramářovi ... prudce klnou.... Dr. Kramář nenáleží k těm, kdož klesnou, ...Ale může nadejít čas, kdy mu budou ti, kdož jej dnes zažehnávají jako kacíře nebo jako fantastu, ještě žehnati, že měl odvahu

¹⁹¹ Dr. F. MAREŠ. Dva programy. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1919, (12. 10. 1919), **59** (241), s. 1-2, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1618296>

¹⁹² Dra. Kramáře intervenční politika. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1919, (8. 10. 1919), **11**(231), s. 1.

a pevnost svého vlastního přesvědčení ...že pomáhal Rusku vybudovati velkou demokratickou budoucnost a nám tím zabezpečil ochranu míru proti Německu!“¹⁹³

Následující novinové články týkající se intervence v Rusku se v českém tisku objevily až po opětovném odjezdu K. Kramáře z republiky. Zprávou, která ještě více rozbouřila již tak neklidné vody české politiky, byl článek v *Národních listech*. Zde byl uveřejněn telegram „od velení československých legií“, ve kterém se uvádělo, že se legie chtějí vrátit domů po souši, a to přes jižní Rusko, kde operoval Denikin. Dále se v textu telegramu uváděl požadavek na vyslání posil z Československa. K tomuto textu telegramu redaktor *Národních listů* přidal vlastní komentář, z něhož vyplývalo, že postoj legionářů na jejich návrat ze Sibíře a politiku vůči Rusku je totožný s postojem Karla Kramáře v této otázce. To, jakou váhu přikládal pisatel zmíněnému telegramu, lze nejlépe usuzovat z jeho poslední věty v článku: „...tak jistě stačí tato významná a dalekosáhlá zpráva, aby lid našel správnou orientaci o skutečném stavu české otázky v Rusku a ukázal české politice jedině správný směr.“¹⁹⁴

Na zmíněný článek o telegramu reagovaly provládní deníky. Periodikum *Právo lidu* svým velmi obsáhlým článkem uvedeným na první straně listu pod názvem „Vzpouora proti presidentu Masarykovy?“ konstatovalo, že kdyby se tvrzení obsažené v telegramu zakládalo na pravdě, jednalo by se o vzpouru sibiřské armády proti vládě a prezidentovi. Autor se velmi ostře vymezil vůči snahám K. Kramáře zaplést naší armádu v Rusku do bojů, a to v době, kdy byl již dohodnut způsob jejich přepravy do vlasti. V článku také napsal:

*„Jisto však jest, že jsou zde veliké intriky, které...Dra. Kramáře, jenž je už u Denikina, až na Sibiř, kde v Omsku u Kolčaka je pověřencem naší sibiřské armády býv. redaktor „Národních listů“ Pavlu, splétají se intriky, aby naše sibiřská armáda ve smyslu Kramářovského směru byla zapletena do bojů v Rusku.“*¹⁹⁵

V další části označené podtitulem „Průchod naší armády po souši“ se autor článku pozastavoval nad tím, že tentýž Bohdan Pavlů, který před rokem označil plán generála Čečka na přesun sibiřské armády po pevnině za fantastický, v této době přicházel a prosazoval v podstatě totožnou myšlenku, a to za úplně jiné situace uvnitř sibiřské armády a na území Ruska.

¹⁹³ Rusko a my. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1919, (8. 10. 1919), **59** (229), s. 1, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1703969>

¹⁹⁴ Rozhodnutí sibiřské armády. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1919, (9. 11. 1919), **59** (263), s. 1, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1546872>

¹⁹⁵ Vzpouora proti presidentu Masarykovi? *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument], Praha: 1919, (10. 11. 1919), **8** (251), s. 1, ISSN 0862-5913

Dále jsou v úvodníku také citovány novinové články *Českého slova* a *Pražského pondělí*. První z nich se odvolává na dopisy samotných legionářů a je z nich patrná nechuť k dalšímu boji. Dále *České slovo* vyvozuje, že případné zapojení do bojů by bylo porušením neutrality. V článku *Pražského pondělí* jde o ostrou kritiku Bohdana Pavlů, který dle jejich informací byl vyzván k návratu do vlasti, přesto nadále zůstával na Sibiři ve své funkci. Jak je patrné, oba tyto listy odsuzovaly dění kolem sibiřské armády a úlohu Karla Kramáře v této záležitosti.

Svémi příspěvky do diskuze o telegramu přispěly také noviny *Venkov* a *České slovo*. Jestliže zpočátku *Venkov* otiskl pouze zprávu ČTK, která obsahovala oficiální stanovisko k návratu československých legií z Ruska a konstatovala, že na původním plánu návratu po moři se nic nemění, *České slovo* ve svém vyjádření zvolilo mnohem kritičtější a ostřejší ton. V úvodu článku konstatovalo, že se patrně způsobem, který je popsán v telegramu, měl uskutečnit Kramářův plán na intervenci, o kterém mluvil v projevu v Obecním domě v Praze před svým odjezdem do Paříže. Ve věci kontroverzního telegramu napsalo:

„...neboť máme velké podezření o původu telegramu „Národních listů“ jenž je záhadný a podezřelý už tím, že není při něm uvedeno, **kdo a komu** vlastně jej poslal a podezřelý dvakrát, že přišel neoficiální cestou ne vládě, ale „Národním listům“, které i se svým *chéfem* *Drem Kramářem* byly a jsou pro intervenční politiku v Rusku, tj. pro nové krveprolití našich hochů.“¹⁹⁶

Deníky *Venkov* a *Právo lidu* v následujících dnech v člancích zkritizovaly *Národní listy* za otištění výše zmíněného telegramu a dále se také věnovaly přístupu K. Kramáře k oficiální zahraniční politice ČSR. Při bližším pohledu na oba dva články je jasné patrné, že článek *Venkova* je z velké většiny kritikou *Národních listů*, i když se úplně nevyhýbá kritice K. Kramáře. Naproti tomu článek *Práva lidu* míří svou kritikou přímo na osobnost K. Kramáře a v tomto ohledu si nebere žádné „servítky“. Toto naše tvrzení je patrné z níže uvedených citací.

“S tím souvisí otázka, jak se „N.L.“ ke své nedělní zprávě dostaly. ... že se mohla ... dostat do tisku jen indiskreci. V Praze se tato diskrétnost nestala... Nemůžeme věřit, že je to indiskrétnost ze strany francouzské. Zbývají jen tedy pařížské orgány zahraniční politiky dra Kramáře. Nepochybujeme, že bude tato věc náležitě vyšetřena a že pak poznáme zákulisí

¹⁹⁶ Kdo poslal dra Kramáře do Ruska. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1919,(11. 11. 1919), **11**(244), s. 1.

zahraniční politiky „N.L.“ a nitky, které ji spojují s ostatními symptomy, hlavně s cestou dra Kramáře do Ruska.“¹⁹⁷

„Rozčilení nad zprávami o naší sibiřské armádě se uklidňuje... Situace je taková, že naše sibiřská armáda nebude vtažena do ruského chaosu, že nebude bojovat po boku Denikina a že nelidská intrika skupiny dra Kramáře se nezdaří.... Dr. Kramář, jeho skupina domácí a jeho přátelé zahraniční svou kampaň úplně prohráli.... Jestliže někdo ve čtyřdohodě počítá s vlivem dra Kramáře v otázce intervence, počítá s imaginární veličinou.“¹⁹⁸

Jedním z posledních hlasů, který se ozval proti politice Karla Kramáře, byl hlas československých legionářů, jak o tom informovala své čtenáře většina námi sledovaných periodik. V deníku *Venkov* byla otištěna výzva k účasti na protestním shromáždění legionářů, kde měly být odsouzeny snahy zatáhnout československé legie do dalších bojů v Rusku a dále měla být vyjádřena podpora oficiálnímu stanovisku vlády k návratu vojska z Ruska. O avizovaném shromáždění napsalo *České slovo* článek, kde svým čtenářům sdělilo stanovisko legionářské obce k intervenční politice Karla Kramáře a přístupu *Národních listů* k této věci.

„Velikášská politika ... dra Kramáře, snícího o prezidentském stolci v Rusku, když vlastní národ odmítl jeho námluvy, ocitl se včera ... na soudu ...legií... Schůzce odsoudila... i Kramářovu tajnou diplomacii, jejíž nitky jdou od Kramáře k Pavlůvi na sibiř a zpět do *Národních Listů*... po zásluze ocenila politikům... vůdce dra Kramáře... kdo chce dělat intervenční politiku, ať si jde do Ruska sám.“¹⁹⁹

Tento článek byl napsán velmi kritickým a ironickým tonem jak ostatně bylo v tomto období u *Českého slova* zvykem.

Stejně kriticky se o Kramářově protiintervenční politice vyjádřilo sociálně demokratické *Právo lidu* v článku s podtitulem „Dr. Kramář pohořel.- Sibiřští legionáři se vracejí“. V úvodu článku autor sděluje čtenářům příjezd K. Kramáře z Ruska do Francie. Dále se článek nese již v kritickém, velmi ostrém a ironickém tónu, jak je patrné z následujícího výňatku.

„Jeho pobyt u „slavného“ Denikina trval tedy jen krátce. Veliké naděje Kramářovy rozplynuly se jako mýdlová bublina ...Denikin...byl zatím už na hromadě... Politická

¹⁹⁷ Zahraniční politika „Národních listů“. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument]. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze:1919, (12. 11. 1919), s. 2-3, ISSN 1805-0905

¹⁹⁸ Sibiřská armáda. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické*. [mikrodokument], Praha:1919, (12. 11. 1919), 28(256), s. 1, ISSN 0862-5913

¹⁹⁹ Různé zprávy. Kramář na soudu lidu a legií. . *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1919,(14. 11. 1919), 11(247), s. 3.

výprava vůdce mladočeské strany skončila tedy docela neslavně jako řada jiných politických jeho podniků... jeho cesta byla doprovázena „Národní Listy“ štvavými články proti socialismu a pro reakcionářské Denikiny, Kolčaka a Judeniče... chtěli naši sibiřskou armádu strhnout do nových bojů proti socialistickému Rusku na straně reakce.“²⁰⁰

Závěrem autor věnuje velký prostor zprávě o začátku přepravy našich legionářů z Vladivostoku zpět do vlasti.

K nařčením, která se objevila v českém tisku po dobu jeho nepřítomnosti ve vlasti, se K. Kramář vyjádřil v interview, které poskytl začátkem prosince *Lidovým novinám*²⁰¹ následujícím způsobem:

„Dr. Kramář zmínil se především o telegramu Nár.listů. Dozvěděl se o něm teprve včera ... Odmítá s rozhořčením... jakoby ... on sám byl býval původcem oné zprávy. Byť měl svůj neochvějný názor o Rusku,... nikdy nepřišlo na mysl zasahovat... ve vztahy které plynou z jedné strany s ingerence vlády, ze strany druhé ze zákonného poměru vlády k sibiřské armádě.“

V rozhovoru na přímou otázku redaktora ohledně jeho autorství ruské ústavy a o možnosti jeho politického angažmá v Rusku ve funkci příštího presidenta Kramář připustil, že první část otázky by mohla být pravdivá, o druhé části řekl, že o tom nic neví a své vyjádření doprovodil slovy: „Vidíte, jak je dobré mít v záloze nějaké nové povolání...“

Tento rozhovor také uveřejnila a to ve zkrácené verzi *Národní politika*²⁰² bez dalšího komentáře.

Dá se říct, že Kramářova neúspěšná intervenční anabáze byla ukončena jeho opětovným vstoupením na československou půdu koncem roku 1919. O jeho příjezdu informovaly své čtenáře pouze media spřízněná s Národní demokracií.

5.2.1 Návštěva u Denikina

Karel Kramář se 27. 9. 1919 vrátil z mírové konference v Paříži do Prahy a byl zde srdečně uvítán jak představiteli vlády tak lidu a posléze týž den byl přijat prezidentem republiky T. G. Masarykem. Dne 30. 9. 1919 vystoupil jako předseda československé mírové delegace v Národním shromáždění. Poté se již v republice dlouho nezdržel. Po projevu, který pronesl 4. 10. 1919 v Obecním domě v Praze, se opět vydal do Paříže a odtamtud

²⁰⁰ Brzký mír se sovětovým Ruskem. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument], Praha:1919, (25. 11. 1919), 28(276), s. 2, ISSN 0862-59137

²⁰¹ Dr. Kramář o novém Rusku. *Lidové noviny*. Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, [digitalizovaný dokument] Brno, 1919,(2. 12. 1919), 27(333), s. 1, ISSN 1802-6265

²⁰² Dr. Kramář o novém Rusku. *Národní politika, vydání pro Prahu*. Praha: Politika, 1919, (3. 12. 1919), 37(332), s. 2, ISSN 1805-2444. Dostupné z <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/385610>

v doprovodu bývalého ruského vyslance Vasilije Alexejeviče Maklakova lodí do Ruska. Kramář neodjížděl do Ruska s prázdnou, vezl sebou návrh ruské ústavy, který sám vypracoval během svého pobytu na mírové konferenci v Paříži. Máme-li být upřímní, jsme nuceni konstatovat, že tato výprava Karla Kramáře ještě více rozevřela pomyslné nůžky mezi ním a jeho politickými protivníky.

V tisku se velmi záhy po Kramářově odjezdu z Prahy začaly objevovat spekulace o účelu jeho cesty do Paříže. Prvním, kdo přinesl informaci o Kramářově odjezdu, byly ve svém večerním vydání 6.10.1919 *Národní listy*²⁰³, které napsaly, že K. Kramář odjel proto, aby se podílel na dokončení mírových jednání s Maďarskem. Se zdůvodněním *Národních listů* ohledně odjezdu Karla Kramáře do Paříže nesouhlasilo *Právo lidu*, které následně ve svém večerním vydání sdělilo, že Karel Kramář odjel do Paříže proto, aby odtamtud odcestoval s francouzskou misí do Oděsy za Denikinem a dále napsalo:

*„Naši poslanci podají v této věci dotaz na vládu...Dr. Kramář pojede do Oděsy na svůj vrub, jeho stanovisko je v rozporu se stanoviskem dra Beneše...měl již ohlášené schůze na Oravsku a Spiši, kde se bude hlasovat o příslušnosti k nám, ale odřekl, jemu je důležitější tato cesta.“*²⁰⁴

Ještě ostřejším tónem se vyjádřilo *Právo lidu*, kdy přirovnalo jednání doktora Kramáře k jednání pátera Hlinky: *„...odjel v neděli předseda národní demokracie dr. Kramář bez vědomí a souhlasu vlády do Paříže, aby tu dělal na vlastní pěst zahraniční politiku... aby se tu...připojil k francouzské missi, která odjede do Oděsy, aby navázala styky s protirevoluční armádou Denikonovou... Za Rakouska jezdil dr. Kramář do ciziny zcela jinak... konal za Rakouska všechny své cesty do ciziny s vědomím vlád, jimž také vše oznamoval... V Rakousku dělal opozici velmi loyální, ale v republice dělá opozici velmi neloyální.“*²⁰⁵

Také deník *Venkov*²⁰⁶ informoval své čtenáře o odjezdu K. Kramáře z vlasti. Ve svém článku uvedl obě alternativy zdůvodnění odjezdu K. Kramáře, a to jak tu o které psali v *Národních listech*, tak i tu z *Práva lidu*. Současně přišel s dalším vysvětlením, že Kramář jel do Paříže pro svou ženu. Takto neutrální však *Venkov* nezůstal dlouho, již druhý den uveřejnil námi dříve zmíněný článek „Stará romantika v nové republice“, kde hned v úvodu ironicky autor článku komentuje slova uvítací řeči poslance Sokola, který emotivně pronesl:

²⁰³ Dr. Kramář odjel do Paříže. . *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1919, (6. 10. 1919), **59** (227), s. 1, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1489566>.

²⁰⁴ Dr. Kramář jede k Denikinovi. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument], Praha:1919, (6. 10. 1919), **28**(228), s. 1, ISSN 0862-59137.10

²⁰⁵ Dr Kramář ve šlépějích Hlinkových. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument], Praha:1919,(7. 10. 1919), **28**(236), s. 5, ISSN 0862-59137.10

²⁰⁶Dr. Kramář odejel opět do Paříže. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument]. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze:1919, (7. 10. 1919), s. 7, ISSN 1805-0905

„...dr. Kramář nám tu scházel všude a ve všem.“ Na tato slova autor článku reagoval následovně: „Ale sotva ho tak uvítal, dr. Kramář hned druhého dne zas opustil Prahu, odjel opět do Paříže a schází tu zas. To právě charakterisuje dra Kramáře: to pohostinské vystupování jeho.“²⁰⁷

Informace některých deníků, že K. Kramář bude z Francie pokračovat dále do Ruska, se zanedlouho potvrdily. V deníku *Národní politika*²⁰⁸ se až na straně 4. objevila kratičká zpráva obsahující sdělení převzaté z pařížského Tempsu, že dr. Kramář odjede do jižního Ruska.

Nejen československý tisk se tázal, kdo že tuto cestu Karlu Kramářovi schválil, či on sám informoval o svém záměru odjet do Ruska vládu nebo ministerstvo zahraničí a v neposlední řadě se média také ptala, zda Kramář zažádal o dovolenou v Národním shromáždění, jehož byl členem.

Pokud jde tedy o to, zda Karel Kramář svou cestu do Ruska projednával s někým z vlády, pak můžeme říct, že k žádným přímým konzultacím nedošlo. O Kramářově cestě věděl ministr zahraničí Eduard Beneš, který proti ní zpočátku neprotestoval. Poté, co se do hry vložil prezident Masaryk, navštívil Eduard Beneš, jak píše Martina Lustigová²⁰⁹, Kramáře v jeho vile a snažil se jej přesvědčit, aby od své cesty upustil. Kramář i přes naléhání ministra zahraničí odcestoval do Paříže.

To, čeho se ponejvíce obával ministr zahraničních věcí, se stalo skutečností, jak dokazoval článek v agrárnickém tisku, který se odvolával na přední francouzský deník Figaro. Ten ve svém článku označil Karla Kramáře jako vyslance československé republiky pro jednání s Denikinem. Deník *Venkov*²¹⁰ toto tvrzení však striktně odmítl. Rozptýlit obavy veřejnosti se pokusil Vladimír Sís, poslanec Národního shromáždění, ve své řeči na pražském Žofíně, o které psala *Národní politika*.

„Pravil, že dr. Kramář jel do Ruska za svoji osobu, nikoli za klub nebo za republiku, byv o to požádán nejen všemi ruskými občanskými stranami, ... nýbrž i ruskými revolucionáři

²⁰⁷ Stará romantika v nové republice. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument]. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze:1919, (8. 10. 1919), s. 1, ISSN 1805-0905

²⁰⁸ Různé zprávy. Dr. Kramář do Ruska. *Národní politika, vydání pro Prahu*. Praha: Politika, 1919, (16. 10. 1919), 37(285), s. 4, ISSN 1805-2444.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/384963>

²⁰⁹LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007, 363 s., [4] s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin, ISBN 978-80-7021-898-3

²¹⁰ Vybájená zpráva o dr. Kramářovi. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument]. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze:1919, (19. 10. 1919), s. 5, ISSN 1805-0905

i ruskou sociální demokracii.... Pane Sís zdůraznil, že dohoda s cestou dra Kramáře na Rus souhlasí a že vypravila jej na cestou na válečné lodi.“²¹¹

Na stránkách *Českého slova*²¹² se v této době také objevila spekulativní zpráva o nabídnutí prezidentské funkce K. Kramářovi demokratickými politiky. Monarchistickými kruhy mu měla být nabídnuta funkce předsedy vlády. A to vše se mělo odehrát po úpravě vnitřních poměrů v Rusku. V článku se dále psalo, že postoj Denikina k této otázce není doposud jasný. V národně demokratickém periodiku *Národních listech* se dne 7. 11. 1919 objevila kratičká zpráva, že k. Kramář odjel do Ruska, aby zde sjednotil všechny ruské demokraty a pomohl vytvořit velkoruskou federativní republiku.

Následně všechny námi sledované deníky až na *České slovo*, převzaly zprávu ČTK o vystoupení K. Kramáře v tzv. „donském kruhu“. K této zprávě žádný z deníků nepřidal svůj vlastní komentář.

České slovo si však vzápětí na to vzalo lidově řečeno „na paškál“ Kramářovu cestu do Ruska jako celek a věnovalo tomu velký článek na své titulní straně. Z uvedeného článku citujeme jeho závěr:

„...kdo dal a k čemu Dru Kramářovi povolení k cestě do Ruska, zda vyžádal si Dr Kramář vůbec dovolenou od Nár. shromáždění jehož je členem, jaké má poslání v Rusku, oficiální, či jel tam na vlastní pěst a jakým právem? Veřejnost česká právem klade tyto otázky a bude trvati na jejich zodpovězení.“²¹³

K politické situaci a současně k cestě K. Kramáře do Ruska se vyjádřil také širší výkonný výbor československé sociálně demokratické strany dělnické, který v jedné ze svých rezolucí uvedl že: *„...odsuzuje svévolnou cestu Kramáře k Denikinovi. Kramář se tím přihlásil otevřeně do tábora reakcionářů, provinil se proti republice...“*²¹⁴ dále ve své rezoluci požadoval jasné odsouzení Kramářovi cesty od československé vlády. Tento článek otiskla bez vlastního komentáře 15. 11. 1919 i *Národní politika*.

Další epizodou, o které psaly námi sledované deníky, byl návrat K. Kramáře z Ruska. Jednalo se o velmi krátkou zprávu převzatou z ČTK, která informovala o jeho návratu do Paříže a dále sdělovala, že K. Kramář a Vasilij Alexejevič Maklakov, považovali svou misi za velmi úspěšnou.

²¹¹ Cesta dr. Kramáře do Ruska. *Národní politika*, vydání pro Prahu. Praha: Politika, 1919, (30. 10. 1919), 37(299), s. 4, ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/385156>

²¹² Rusko a dr. Kramář. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1919, (3. 11. 1919), 11(237), s. 1.

²¹³ Kdo poslal dra Kramáře do Ruska. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1919, (11. 11. 1919), 11(244), s. 1.

²¹⁴ K politické situaci. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické*. [mikrodokument], Praha: 1919, (15. 11. 1919), 28(265), s.1-2, ISSN 0862-5913

I v této době, kdy většina českých deníků psala negativně o jeho cestě do Ruska, zůstal K. Kramář v Paříži, kde opět vyjednával u francouzské vlády podporu pro Denikina. Tato jeho snaha se vlivem mezinárodních událostí minula účinkem. Některé české deníky o těchto jednáních psaly se škodolibostí sobě vlastní. Například *České slovo* v článku „Neúspěchy dra Kramáře ve Francii“, *Venkov* - „Ochota k jednání s bolševiky o mír.“, *Právo lidu* - „Kramář agituje pro Denikina.“, *Lidové noviny* - „Poměr nové sněmovny francouzské k sovětovému Rusku.“ Všechny tyto články vyšly v Praze 28. 11. 1919. Noviny *České slovo* velmi záhy vydaly další článek s ironickým podtitulem „Mohl tutěž dostat od bolševiků v Praze!“ ve kterém „zhodnotily“ setkání K. Kramáře s Denikinem: „*Dle bezpečných zpráv z Oděsy přijal Děnikin Kramáře... velmi zdrženlivě. Již po prvních slovech se ukázaly veliké rozdíly mezi oběma...*“²¹⁵ Na tento článek okamžitě zareagovaly *Národní listy* a to v podobném tónu, když napsaly: „*České slovo však nemá ve věcech ruských stanoviska, může-li tvrditi, že tutěž odpověď, jako prý dostal dr. Kramář od Denikina, mohli mu říci pražští bolševici. Je to zase jen důkaz lehkovážnosti, s jakou se o ruských věcech píše a jaké prameny postačí... pro matení pojmů v Čechách.*“²¹⁶

Přestože se i nadále v českých denících čas od času objevovaly zprávy týkající se Kramářova pobytu v Rusku nebyly natolik závažné, aby bylo nutno se jimi blíže zabírat. Za pomyslnou tečku za kauzou „Denikin“ lze považovat článek uveřejněný v *Českém slově* s příznačným názvem „Kam Dr. Kramář šlápne, sedm let tráva neroste...“. „...říkalo se často u nás o Dru. Kramářovi již dávno před válkou...Měl opravdu velmi nešťastnou ruku v různých akcích politických. Tento osudový nezdar provázel jej též při jeho exkursi do ruska k Denikinovi. Jen k němu zajel ...vzápětí Denikin poražen na hlavu.“²¹⁷

5.3 Epilog

Po svém návratu do Prahy, jak už bylo jeho dobrým zvykem, se Karel Kramář svěřil se svými názory na Rusko čtenářům v novoročním vydání *Národních listů*²¹⁸. V tomto svém exposé nepřišel s žádnou novou myšlenkou, přestože se jednalo o velmi dlouhý článek.

²¹⁵ Jakou odpověď dostal Dr. Kramář od Děnikina. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1919, (29. 11. 1919), **11**(273) s. 1.

²¹⁶ Jednání dr. Kramáře s Denikinem. . *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1919, (29. 11. 1919), **59** (272), s. 2, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1756526>

²¹⁷ Různé zprávy. Kam Dr. Kramář šlápne, sedm let tráva neroste.... *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1920,(29. 1. 1920), **12**(23), s. 2.

²¹⁸ Český národ a Slovanstvo. . *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1920, (1. 1. 1920), **60** (1), s. 1, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1673460>

V podstatě šlo o shrnutí a zopakování jeho dřívějších tezí nejen o Rusku. Toto jeho novoroční poselství zapůsobilo na jeho politické oponenty podobným způsobem, jako když toreador při španělské koridě zamává svou rudou muletou před rozzuřeným býkem. Kramářovo poselství rozebral podrobně a kriticky ve svém polemickém komentáři agrárnícký *Venkov*.

*„Varuje nás před bolševiky, Ukrajinci a reakcionáři – ale nemluví o té straně, ve kterou doufá, že Rusko vzpamatuje a s kterou máme navázat styky. Celý článek, ač velice dlouhý, trpí mlhovitostí a nekonkrétností. Jest pln jakýchsi narážek, které se dají všelijak vykládat...“*²¹⁹

V této době, kdy se osobnost K. Kramáře nacházela v nemilosti u většiny československého tisku, byl na stránkách *Národních listů*²²⁰ otištěn článek záhřebského deníku *Tribuna*, který se velmi kladně vyjadřoval k osobě K. Kramáře a především k jeho postojům v Ruské otázce a gratuloval Československu k takovému politikovi.

Jedním z deníků, který si nikdy nenechal ujít příležitost ke kritice K. Kramáře, bylo *Právo lidu*. Počátkem roku 1920 uveřejnilo celou sérii článků, které se jednak vracely svým obsahem ke Kramářově intervenční politice, a dále kritizovaly Kramářovu proruskou politiku jako celek. Prvním z této série byl článek „Co padá s Kolčákem a Denikinem?“²²¹ který informoval o pádu carských generálů a škodolibě se vyjadřoval v této souvislosti na adresu K. Kramáře, kterého označoval za představitele monarchistických struktur v naší republice. Dalším článkem námi avizované série byl článek „Nové cesty dra. Kramáře“, v jehož úvodu periodikum satiricky hodnotilo jeho cestu k Denikinovi.

*„Ruské dobrodružství dra Kramáře, od něhož si tento rozmrzelý pán sliboval obnovení své slávy, žalostně ztroskotalo. Sotvaže se ...objevil v Rusku, bylo s jeho ...přáteli...zle. Osvědčilo se opět staré okřídlené slovo dra Rašína o dru Kramářovi: „Kam ten stoupne, tam sedm let tráva neroste!““*²²²

Kritika proruské politiky K. Kramáře se neobjevovala pouze na stránkách tisku, ale byla pronášena i na parlamentní půdě, jak o tom vypovídá řeč poslance Němce, kterou ve zkratce otisklo *Právo lidu*. Poslanec Němec na úvod svého vystoupení zkritizoval Kramářovu

²¹⁹ Dr.Kramář o Rusku. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument]. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze:1920, (1.1 1920), s. 3, ISSN 1805-0905

²²⁰ Jugoslavie. O významu Ruska a cestě Kramářově. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1920,(9. 1. 1920), **60** (9), s. 2, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1707024>

²²¹ Co padá s Kolčákem a Denikinem? . *Právo lidu: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické*. [mikrodokument] Praha, 1920 (9. 1. 1920), **29**(8), s. 3, ISSN 0862-5913

²²² Nové cesty dra Kramáře. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické*. [mikrodokument] Praha 1920, (21. 1. 1920), **29**(18), s. 7, ISSN 0862-5913

politiku za Rakouska, jeho nynější politiku vůči českým Němcům a také vůči bolševikům. Ve svém článku zvýraznilo periodikum tuto pasáž z řeči poslance: „...že všechno nač jste sáhl, skončilo tak nešťastně, že se vám to rozsypalo pod rukama, všude jste ztroskotal, i teď v tom Rusku, poněvadž kdybyste nebyl šel k tomu Denikinovi, možná, že by to byl neprohrál.“²²³

Již dříve jsme uvedli, že spor mezi K. Kramářem a E. Benešem byl vlastně sporem dvou zahraničně politických koncepcí. K přímé konfrontaci mezi těmito dvěma výraznými politiky došlo až po jejich návratu z Francie. Jejich vzájemný spor se velmi rychle z parlamentních lavic přesunul také na stránky denního tisku. Jako první o propuknutí tohoto konfliktu opět informovalo čtenáře *Právo lidu*. V prvním ze svých článků věnujících se této problematice napsalo: „Včera došlo poprvé k prudkému zkřížení zbraní v zahraničním výboru. Utkal se tu...dr. Beneš s drem Kramářem. Dva světy stály tu proti sobě.“²²⁴ Redaktor uvedl, že dle jeho názoru se jedná o konflikt dvou politických směrů, z nich jeden je demokratický, jehož reprezentantem je E. Beneš, a druhý, jehož reprezentantem je K. Kramář, nazývá reakčním a prušáckým. Psal, že je dobře, že k tomuto odhalení došlo před volbami. I další články *Práva lidu*, týkající se sporu, Kramář vs. Beneš, byly napsány ve stejném duchu.

Řeč ministra zahraničí E. Beneše pronesenou v zahraničním výboru Národního shromáždění zveřejnil bez dalšího komentáře deník *Národní politika*, a i ostatní námi sledovaná periodika mu vyhrazovala místo na svých prvních stranách. Například *České slovo*²²⁵ k tomuto tématu uvedlo polemiku dr. Vrbenského, který mimo jiné řekl, že pouze politika dr. Beneše je ta správná. Rovněž *Lidové noviny* uveřejnily článek, který napsal Jaroslav Stránský, jenž zde rozebíral a hodnotil jak vystoupení E. Beneše, tak K. Kramáře v Národním shromáždění. Dle jeho úvahy byla řeč E. Beneše projevem státníka, naproti tomu se mu řeč K. Kramáře jeví jako řeč politika, který zůstal v zajetí svých vlastních iluzí, jak je vidět z následující citace. „Představte si – říká Dr. Kramář – ale sám, myslím, si nepředstavuje. Jest právě tragika moderního lidstva, že v zajetí obrazných rčení nevidí

²²³ Zrcadlo dru. Kramářovi. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha 1920, (24. 1. 1920), 29(19), s. 3, ISSN 0862-5913

²²⁴ Neodvratný konflikt. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha, 1920 (1. 2. 1920), 29(28), s. 1, ISSN 0862-5913

²²⁵ Prohlášení dr. Vrbenského. *České slovo*: ústřední orgán Československé strany socialistické, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1920 (8. 2. 1920), 12(33), s. 2-3.

obrazu života... *Hrůzu světové války, ... nebyli by lidé museli zažít, kdyby si ji byli dovedli představit.*“²²⁶

Máme-li se pokusit zhodnotit přístup jednotlivých periodik k danému problému, jsme nuceni konstatovat, že nejadresněji a nejostřeji se k řeči K. Kramáře vyjadřoval sociálně demokratický deník *Právo lidu*. Některá jeho vyjádření se nacházela až na samé hranici slušnosti. S trošku větším nadhledem k této kauze přistupovalo *České slovo* avšak za nejvíce novinářský přístup k danému problému, námi sledovaných periodik, můžeme označit přístup *Lidových novin*. Co se týče deníku *Národní politika*, tento nechával úsudek o tomto sporu čistě na zvážení svých čtenářů. Naproti tomu, což bylo pochopitelné, *Národní listy* i v tomto případě zachovávaly svůj stranický postoj, to znamená, že se klonily na stranu svého předsedy. Na stránkách agrárního deníku *Venkov* se dle našich zjištění tato kauza vůbec neobjevovala.

K. Kramář pokračoval ve své kritice E. Beneše i nadále, jak je patrné z článku v *Národních listech*. V tomto obšírném článku, který sám napsal a který věnoval uzavření Československo jugoslávské smlouvy, přikládal hlavní vinu E. Benešovi za to, že při jednání se jugoslávským premiérem se ani jednou nedotkli otázky Ruska. Náš názor můžeme doložit následující citací z uvedeného článku.

„Pan Vesnič by toho jistě neopomenul, ale patrně nechtěl přivést do rozpaků českou oficiální politiku. Ještě dobře, že ubohé Rusko nezávisí od vděčnosti slovanských národů a že Jihoslované...když jsou sami, nezapomínají a nejsou nevďeční.“²²⁷

Toto vyjádření K. Kramáře opět přimělo k téměř okamžité reakci *České slovo*²²⁸, které se vyslovalo v tom smyslu, že kdykoliv K. Kramář hovoří o Rusku, opakuje „s patosem“ stále jedno a totéž. „Doporučilo“ K. Kramářovi, aby si občas přečetl oficiální zprávy.

Ani rok 1921 nepřinesl zásadní změnu v nazírání na K. Kramáře a jeho proruskou politiku. Tento fakt se ponejvíce odrazil v pokračování sporu Beneš vs. Kramář, který i nadále plnil stránky jednotlivých periodik.

²²⁶ STRANSKÝ, Jaroslav. Dvě řeči. *Lidové noviny*. Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, [digitalizovaný dokument] Brno, 1920,(8. 2. 1920), 28(66), s. 1, ISSN 1802-6265

²²⁷ KRAMÁŘ, Karel. Jugoslavie a Československo. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1920,(22. 8. 1920), 60 (231), s. 2, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1699613>

²²⁸ Stále týž. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1920,(23. 8. 1920), 12(189), s. 2.

Jakousi vsuvkou do výše uvedeného střetu tvořily články publikované na stránkách *Národních listů*, *Národní politiky*, *Práva lidu*²²⁹ a *Českého slova*²³⁰, týkající se dopisu K. Kramáře otištěného v časopise „Obščoje Dělo“, kde předkládal svůj názor na přítomnost a budoucnost Ruska. Jestliže *Národní politika* a *Národní listy* otiskly pouze kladnou reakci časopisu „Obščoje Dělo“ na zmíněný dopis K. Kramáře bez vlastního komentáře, pak ostatní deníky opět kriticky zaútočily na jeho osobu. Jedni ho označili za „politickou mrtvolu“ a druzí za „stárnoucího šedivějšího politika“.

I v této kapitole je nutné se zmínit o vystoupení K. Kramáře v Národním shromáždění 23. 1. 1921. Ve své obšírné řeči se také věnoval opět Rusku a naší intervenci. Jak bylo již dobrým zvykem, *Národní politika* společně s *Národními listy* vyzdvihovaly ve svých článcích vystoupení K. Kramáře. S tím ostře kontrastovaly články v *Právu lidu*, které tomuto projevu věnovaly velký prostor. Důležité pro ně bylo prohlášení K. Kramáře, že svůj boj ohledně intervence a návratu legionářů přes Moskvu prohrál.

*„Jistě je v přiznání dra Kramáře kus osobní tragiky. Politik, který hrál význačnou roli v českém životě...chodí teď po Československé republice jako exotický cizinec...“*²³¹

Dále redaktor konstatoval, že K. Kramář nevyužil po roce 1918 svůj politický potenciál, který promarnil ve spřádání plánu na Ruskou intervenci, místo toho, aby se se zvýšeným úsilím věnoval budování samostatného státu. Tímto svým jednáním se odsoudil k bezvýznamnosti.

Na zhodnocení řeči K. Kramáře ve sněmovně se E. Beneše dotázal deník *Tribuna*. Následnou odpověď ve zkrácené verzi převzalo *České slovo*²³², E. Beneš ve své odpovědi také prohlásil: „*Dr.Kramář má utkvělou představu o Rusku, a to jeho Rusko je cosi abstraktního...Já...nemohu se těšit nějakým politickým ideálem, který ve skutečnosti neexistuje.*“

E. Beneš se rovněž ve své reakci dotkl problému, který propukl mezi domácím a zahraničním odbojem hned po vzniku republiky o podílu práce na získání samostatnosti. Vyčítal K. Kramářovi jeho pasivní postoj a spoléhání na příchod Rusů. Dále dokazoval nereálnost Kramářova návrhu na zapojení našeho vojska do bojů proti bolševismu, ať již se jednalo o naše legie v Rusku, nebo o „dobrovolnickou armádu“. V závěru svého exposé

²²⁹ Kramářova naděje. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha, 1921, (25. 1. 1921), **30**(23), s. 1, ISSN 0862-5913

²³⁰ Dr. Karel Kramář poslal Burcevu.... *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1921,(21. 1. 1921), **13**(16), s. 1.

²³¹ Poražený Kramář. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha, 1921, (29. 1. 1921), **30**(23), s. 1, ISSN 0862-5913

²³² Beneš-Kramář. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1921,(1. 2. 1921), **13**(25), s. 2.

Beneš říkal, že nechápe, že takovýto politik s nedostatkem politického realismu mohl být první československý premiér. O tomto interview informovaly své čtenáře v krátkých článcích také *Lidové noviny* a deník *Venkov* beztoho aby přidaly svůj komentář.

Řeč K. Kramáře v Národním shromáždění nemohla uniknout rovněž představitelům legionářské obce, kteří na ni reagovali prostřednictvím článku uveřejněného ve svém časopise *Přerod*, z něhož citovalo *České slovo* z kterého vyjímáme.

*„Jste nenáviděn mnohými těmi, které jste chtěl obětovati do jednoho vaší chorobné myšlenky,.... Ten falešný kult, který byl vypěstován okolo vaší osoby, my legionáři nectíme, poněvadž nemůže vzbuditi žádného respektu u nás, kteří jsme věcem – o kterých vy chcete mluvit jako autorita – byli blíže a dívali jsme se jim otevřeně do očí.“*²³³

Na Benešův rozbor své řeči, který poskytl redaktoru *Tribuny*, reagoval sám K. Kramář velmi ironickou polemikou uveřejněnou v *Národních listech*²³⁴. Celý článek byl plný uštěpačných poznámek na adresu ministra zahraničí E. Beneše. Již v úvodu K. Kramář napsal: „*Musím tedy také já končiti parlamentní debatu v novinách*“. V duchu, v jakém je napsán začátek článku, je napsán i zbytek. Ve věci nahlížení na Rusko, míní Kramář, že je zajímavé, když o něm hovoří lidé, kteří tam nikdy nebyli. Dále si neodpustil poznámku k výroku Beneše, který řekl, že musí činit okamžitá rozhodnutí bez politických ideálů. Napsal: „*...p. ministři stačí politika ze dne na den, bez velikých, konečných cílů politiky národa.*“ V další části se dotýká intervence v Rusku, Malé dohody a Benešovi role v české politice během války.

Zmíněná odpověď Karla Kramáře E. Benešovi se stala pro *České slovo* záminkou k další etapě protikramářovské kampaně, v rámci níž *České slovo* kritizovalo Kramářovu politiku jako celek. V tomto ohledu se periodikum časově neomezovalo. Vracelo se až do doby Kramářova politického působení za Rakouska-Uherska, k jeho postojům k anexi Bosny a Hercegoviny, dále k jeho slovanské politice v tehdejší době, k jeho dřívějším názorům na samostatnost českých zemí a k jeho pozdějšímu náhledu na vývoj války, kdy věřil v osvobození Čech carským Ruskem. Tato kampaň byla na stránkách deníku vedena především v prvních měsících roku 1921. Je tedy nasnadě, že svými články silně ovlivňovala veřejné mínění. Ostatní deníky až na malé výjimky do této kampaně nevstupovaly.

²³³ Dr. Kramář a legionáři. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1921,(6. 2. 1921), **13**(30), s. 4.

²³⁴ KRAMÁŘ, Karel. Odpověď panu ministru Benešovi. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1921,(6. 2. 1921), **61** (36), s. 1, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1740108>

Zatímco první třetině roku 1921 dominoval politický střet K. Kramáře a E. Beneše, potažmo *Národních listů* a *Českého slova*, tak v následujícím období bylo jméno K. Kramáře zmiňováno pouze v souvislosti s jeho humanitární činností ve prospěch ruských emigrantů, a to převážně na stránkách *Národních listů*.

Ani počátek roku 1922, ani rok sám, co se týče periodického tiku a jeho vztahu ke K. Kramářovi, se nelišil ničím od let předchozích. Na počátku roku se opět na stránkách *Národních listů* objevil velký článek K. Kramáře o bolševickém Rusku.

Až do doby odjezdu E. Beneše na Janovskou konferenci se většina českého tisku s výjimkou *Národních listů* nezabývala K. Kramářem a jeho vztahem k Rusku. Jak jsme se již v jedné z dřívějších kapitol zmínili, K. Kramář nebyl konání Janovské konference nakloněn. O jeho vystoupení na toto téma na půdě parlamentu psal také deník *Venkov*²³⁵, který ve svém článku shrnul Kramářovy obavy z Janovské konference do několika bodů. Jedním z bodů byla skepse K. Kramáře ohledně splnění finančních závazků Ruska ze strany sovětů a dále doufal, že nedojde k politickému uznání sovětského Ruska. O totožném tématu psaly také *Lidové noviny*, které kromě výše zmíněné Kramářovy skepse, přinesly vyjádření E. Beneše a na adresu K. Kramáře uvedly: „*Ministerský předseda v zájmu státu jede na konferenci a je nepřipustné, aby se o tom mluvilo takovým způsobem, jak mluví pan dr. Karel Kramář.*“²³⁶

S obavami, které měl z podepsání Rapallské smlouvy mezi Německem a Ruskem, se K. Kramář svěřil svým příznivcům na „mítinku“ na Kladně, který uspořádala Národní demokracie a o jehož konání přinesla zprávu *Národní politika*²³⁷. Na téma ne jen Rapallské smlouvy hovořil K. Kramář, jak jsme již dříve uvedli také v Národním shromáždění²³⁸. O tomto jeho vystoupení psaly téměř všechny námi sledované deníky. Opět ironicky se k jeho proslovu vyjádřilo *České slovo*, které se zaměřilo na pasáž věnovanou intervenci v Rusku, ve které K. Kramář prohlásil: „*Tak jako dnes již nemluví o žádné intervenci proti bolševikům, myslím, že není třeba intervence ve prospěch bolševiků.*“ Tento jeho výrok *České slovo* okomentovalo následujícími slovy: „*Prohlášení dra Kramáře, jemuž rozumíme*

²³⁵ Debata o vládním prohlášení v zahraničním výboru. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument]. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze:1922, (5. 4. 1922), s. 2, ISSN 1805-0905

²³⁶ Úkoly janovské konference. *Lidové noviny*. Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, [digitalizovaný dokument] Brno, 1922,(5. 4. 1922), s. 2-3, ISSN 1802-6265

²³⁷ Posl. Dr. Kramář o třetí internacionále. *Národní politika, vydání pro Prahu*. Praha: Politika, 1922, (22. 4. 1922), 40(110), s. 2, ISSN 1805-2444.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/17750671>

²³⁸ Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění republiky Československé 1920 – 1925. 142. schůze poslanecké sněmovny, (30. 5. 1922).

Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/142schuz/s142001.htm>

tak, že opouští konečně svojí tvrdohlavou politiku vojenské intervence v Rusku, je rozhodně veliký pokrok v duševním vývoji p. dra Kramáře...“²³⁹

O ruském „problému“ se K. Kramář neopomněl zmínit v rámci svých mítinků, které se konaly v polovině roku 1922 takřka po celých Čechách. Na námi zmíněné „turné“ reagovalo posměšně svým článkem *České slovo*, které svůj článek uvedlo citátem z evangelia sv. Marka: „*Nebe a země pominou, ale slova jeho-nepominou.*“ Dále napsalo: „*Pan dr. Kramář...jak se zdá, není optimistou...je stár již...vykládá o stavu věcí – pesimisticky. Jeho duše je zachmuřená...*“²⁴⁰

Ve zmíněném roce se také odehrálo další kolo intervenčního souboje, které odstartovaly Kramářovy *Národní listy* otištěním projevu Trockého, ve kterém údajně řekl: „*Měli jsme vyhráno, jakmile bylo rozhodnuto, že Čechoslováci odtáhnou z ruského území...*“²⁴¹ Tento článek nešel pozornosti socialistických deníků, které na ně reagovaly ve vzájemné shodě. Kritizovaly *Národní listy*, že si upravily překlad původního textu tak, aby vyzněl ve prospěch intervenční politiky K. Kramáře a jeho neustále lpění na tomto názoru. Dále upozorňovaly na snahu *Národních listů* zmanipulovat veřejné mínění tak, aby se přiklonilo na Kramářovu stranu. Kramářovo neustále trvání na správnosti intervence v Rusku, jak jej interpretovaly *Národní listy*, vyprovokovalo *České slovo* k napsání velmi obsáhlého a dlouhého článku. Celý článek byl rozbořem možností a důsledků případné československé intervence v Rusku. Podrobně analyzoval tehdejší situaci v Rusku, možnosti naší sibiřské armády, postoj dohodových mocností k možnému potlačení bolševiků, posuzoval také chování bývalých carských generálů, v neposlední řadě kritizoval nereálný pohled K. Kramáře na poválečnou situaci v nově vzniklém Československu. Tento článek byl otištěn výjimečně na titulní straně *Českého slova* a byl psán velmi expresivně, jak je patrné z následující ukázky.

„Jsou děti a k těm třeba býti někdy trpělivím. Ale přijdou okamžiky, kdy i dětinství stává se už nesnesitelným a třeba nemlčet. A tomu tak je, když dr. Kramář s dětinskou umíněností mluví pořád o tom, že naše vojenská intervence mohla Rusko zachrániti před bolševickým a pro demokracii...Dohoda s Amerikou roku 1918 bolševiky mohla potlačiti. Ale ona neučinila ničeho a také ničeho pro zachránění Ruska učinili Kramářovy „ruští vlastenci“...jestliže „Nár.Listy“ ve své známé servilnosti dnes znova ohřívají nápady dr.

²³⁹ Zmoudření dra Kramáře. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1922,(3. 6. 1922), s. 3.

²⁴⁰ Pan dr. Kramář koná... *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1922,(19. 7. 1922), s. 1.

²⁴¹ Výsměch Trockého evropské diplomacii. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1922, (19. 10. 1922), 62 (287), s. 1, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/1469741>

*Kramáře, pak je to útok na vlastní stranické instituce... je a zůstane to ubohým dětinstvím a naivní umíněností proti všemu zdravému lidskému rozumu.*²⁴²

Ani československá republika nemohla donekonečna přehlížet navazování hospodářských styků sovětského Ruska s ostatními státy a proto v roce 1922 došlo na uzavření smlouvy o dočasné hospodářské spolupráci. Proti této spolupráci se sověty se ostře vyjádřil K. Kramář a své stanovisko vtělil do novinového článku uveřejněného na titulní straně *Národních listů*²⁴³. Ani v tomto článku nesdělil veřejnosti nic nového, stále opakoval své okřídlené věty o nevděčnosti našeho národa vůči slovanskému Rusku a o slovanské vzájemnosti. Na tuto Kramářovu „vábničku“ napsalo *Právo lidu* repliku s poetickým názvem „Poesie a prosa“. Kramářův odpor vůči uzavřené smlouvě je dle nich založen na nemožnosti vyvážet své vlastní zboží do Ruska. Uvádějí dále, že pokud Rusko nebude mít čím platit, jde stejně pouze o cár papíru a proto: „*Nemusí se tedy pan dr. Kramář tak zbytečně rozčilovat.*“²⁴⁴

Ani periodikum *České slovo* nezůstalo pozadu a na své titulní stránce uveřejnilo reakci na Kramářův článek otištěný v *Národních listech*. Posměšně píše o nesamostatném myšlení K. Kramáře, kterého prý k napsání výše uvedeného článku musel inspirovat ruský emigrant A. Pogodin svým článkem proti smlouvě Československa s Ruskem uveřejněným v bělehradském listě. Celý článek je koncipován opět protikramářovsky s prvky ironie a sarkasmu, jak je vidět z citace.

„*Ale když se ozval hlas pravice ruské emigrace, tak se musela ozvat i ozvěna. K. Kramář ve své stařecké – moudrosti, vydal ze sebe hněvivý hlas.... Všechna – moudrost dra. Kramáře o zahraniční politice Československé je uložena přece v listech pravice ruské emigrace... jeho článek...bylo slohové cvičení, které tak starý muž, jako dr. Kramář, by ve vlastním zájmu podnikat nemusel. Taková závislost a nesamostatnost... byla tímto jeho článkem prokázána přímo dokumentárně.*“²⁴⁵

Hlas proti politice K. Kramáře se ozval také z míst, z nichž by to málo kdo čekal, jak o tom přinesly zprávu *Právo lidu* společně s *Českým slovem*. Tyto deníky otiskly článek z ruské revue *Volja Rosia* napsaný ruským sociálním revolucionářem J. V. Lebeděvem.

²⁴² Kdy bude konec s tím dětinstvím o českém intervenčním zakročení v Rusku? *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1922, (2. 11. 1922), s. 1.

²⁴³ KRAMÁŘ, Karel. Smlouvy se sověty. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1922, (3. 12. 1922), 62 (331), s. 1, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1693457>

²⁴⁴ Poesie a prosa. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha, 1922 (5. 12. 1922), s. 2, ISSN 0862-5913

²⁴⁵ Ozvěna. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1922, (5. 12. 1922), s. 1.

Tento sociální revolucionář hodnotil politiku K. Kramáře ve vztahu k Rusku velmi kriticky, když řekl, že politika K. Kramáře vůči Rusku není pro něj pouze otázkou zahraniční politiky ČSR, ale i jeho osobní politikou, se kterou se, dle jeho názoru, neztotožňuje národní demokracie. Dále se pozastavoval nad požadavkem K. Kramáře, aby se ruští emigranti nevměšovali do vnitřních záležitostí Československa, ale jak napsal: „*není v celé Evropě druhého člověka, který by si učinil ze vměšování se do ruských věcí...zaměstnání, jako dr. Kramář...Osobní politika dra Kramáře neměla naštěstí žádného úspěchu...*“²⁴⁶

Jakoby už *Národní listy* nemohly snášet útoky na K. Kramáře, přišly z jejich pohledu se skandálním odhalením, když napsaly, že E. Beneš ve Švýcarsku vyjednal podporu Malé dohody pro uznání sovětského Ruska. Zprávu o tomto převzaly *Národní listy* z amerického deníku „New York Herald“ a přidaly k tomu svůj komentář, ve kterém ministra zahraničí nikterak nešetřily a v závěru napsaly: „*Máme právo žádati, aby náš zahraniční ministr jasně a určitě prohlásil, je-li tato zpráva pravdivá.*“²⁴⁷

Prvním, kdo reagoval na tento nehorázný článek, bylo *Právo lidu* v kratičké poznámce na straně 6. I když byla tato zpráva krátká, byla velmi kritická k chování K. Kramáře a jeho postoje k zahraniční politice se zřetelem k osobě E. Beneše. Autor článku napsal, že nepravdivost zprávy si K. Kramář a *Národní listy* mohli snadno ověřit, ale jim zřejmě šlo o pošpinění osobnosti ministra zahraničí. Z tohoto článku vyjímáme:

„*Pan dr. Kramář, který nemůže zapomenout, že celý národ postavil se proti jeho ztřeštěné intervenční politice...To, co provedl včera...to je výbuch stařecké zloby...*“²⁴⁸

Následně pranýřovalo K. Kramáře a *Národní listy* za tento článek také *České slovo* ve svém článku uveřejněném na titulní straně 7. 12. 1922. Nejprve neopomnělo připomenout rozbitou schůzi K. Kramáře v Uherském Hradišti, poté se věnovalo názoru ruského politika Lebeděva na K. Kramáře a vyvrcholením článku byla reakce na zprávu „New York Herald“ otištěnou *Národními listy* a *Demokracií*. V této pasáži bylo uvedeno:

„*Jde ...o zprávu...politické důležitosti...seriosní novinář považoval by za svou ...povinnost, ověřit si ji dříve, než ji otiskne a činí z ní závěry...Pan Kramář...je členem vládní strany...zapomene na své vlastní heslo o „loyalitě“ a v článku ...podkládají zahr.*

²⁴⁶ Jak soudí demokratičtí Rusové o Kramářově ruské politice. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha, 1922 (7. 12. 1922), s. 3, ISSN 0862-5913

²⁴⁷ Dr. Beneš vyjednával o uznání sovětů? *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1922, (5. 12. 1922), 62 (333), s. 1, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1660049>

²⁴⁸ Zábavy dra Kramáře. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha, 1922 (6. 12. 1922), s. 6, ISSN 0862-5913

ministru úmysly, jichž neměl...oplyvá vůbec mravním rozhořčením, které se tak odpudivě odráží na pozadí toho, co Lebeděv napsal o ruské politice Kramářově.“²⁴⁹

Jedním z dalších témat, kterému věnovaly svou pozornost české noviny, bylo opět téma Ukrajiny, jenž opět „vytáhl na světlo světa“ K. Kramář. Jedna z mála zpráv k danému problému se objevila v *Národních listech*²⁵⁰ a referovala o úvaze, kterou napsal K. Kramář, kde kritizoval snahu Ukrajinců a Bělorusů o odtržení od Ruska a zároveň odsoudil politické představitele Podkarpatské Rusi za podporu těchto snah.

Již dříve jsme psali o napjatém vztahu mezi K. Kramářem a legionáři a jsme nuceni konstatovat, že ono uměle vyvolané napětí se znovu projevilo na počátku roku 1923. K. Kramář v článku „Strana národně-demokratická a legionáři“ uveřejněném v *Národních listech*²⁵¹ obvinil socialistické strany ze zneužití legionářské obce a jejich členů pro svou politickou činnost zaměřenou proti národním demokratům. Dále uvedl, že si váží hrdinství legionářů, ale že se nebude slepě klanět před každým, kdo nosil legionářskou uniformu. Na tento článek reagovalo *České slovo*²⁵², které sdělilo, že K. Kramář se snažil svým článkem omlouvat národně demokratické štvánice proti legionářům. Zároveň vypíchlo pasáž, ve které K. Kramář vytyká legionářům politické smýšlení. Tím, že se přidali legionáři k socialistům, ztratil o nich prý iluze a naivní optimismus. *České slovo* dále uvádí, že tím že legionáři jsou ve velké majoritě socialisty nikoliv národními demokraty, jsou u K. Kramáře v nemilosti. Takřka vzápětí *České slovo*²⁵³ konstatovalo, že ze strany národní demokracie pokračují útoky na obec legionářskou, přestože na jednání koaličních stran byla sjednána dohoda o zmírnění novinářského boje. Dále napsalo, že K. Kramář nemá ve své straně dosti autority, když nedokáže dodržet sjednané úmluvy.

Musíme prohlásit, že K. Kramář, nevynechal sebemenší příležitost k tomu, aby přesvědčil veřejnost o své politické pravdě týkající se jeho plánu na intervenci v Rusku. Tentokrát mu k tomu posloužil článek, uveřejněný jako tradičně v *Národních listech*²⁵⁴, ve kterém rozebíral územní zisky Polska na úkor sovětského Ruska. Zdlouhavě zde hovoří

²⁴⁹ Dr. Kramář- svého druhu gentleman. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1922, (7. 12. 1922), s. 1.

²⁵⁰ Nový rok a slovanství. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1923, (2.1. 1923), **63** (1), s. 3, ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/1462220>

²⁵¹ KRAMÁŘ, Karel. Strana národně-demokratická a legionáři. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1923, (9. 1. 1923), **63** (7), s. 1, ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/1719880>

²⁵² Denní zprávy. Zaznamenáváme. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické* [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1923, (9. 1. 1923), s. 3.

²⁵³ O duchu zahraniční revoluce. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické* [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1923, (9. 1. 1923), s. 3.

²⁵⁴ Polské vítězství. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1923, (18. 3. 1923), **63** (75), s. 1, ISSN 1214-1240. Dostupné z <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/1605259>

o důsledcích, které bude mít pro střední Evropu přerozdělení sporných území. Je přesvědčen o tom, že Rusko se nikdy trvale nevzdá části „svého“ území. Tento článek po svém okomentovalo *České slovo*, když sarkasticky napsalo:

„Dr. Kramář chce hráti u nás roli starozákonného proroka... opakuje vždy jedno a totéž, že jsme měli v Rusku intervenovat... to se jeho myšlením a psaním vine jako pohádka o Červené Karkulce... se stařeckou tvrdošijností chce poučovat... Dr. Kramář by už měl upustit od svých pastýřských listů... sám to doznal, že vlastní strana ho v otázce intervence opustila a že se svým názorem zůstal sám.“²⁵⁵

Dne 2. června 1923 pronesl K. Kramář na schůzi Mladé generace národních demokratů řeč, v rámci níž nepřímo kritizoval oficiální politiku Československa vůči Sovětskému svazu. Tímto svým projevem odstartoval několikaměsíční kampaň proti své osobě, kterou vedly *České slovo* společně s *Právem lidu*. Abychom si mohli udělat lepší představu o tom, jakým způsobem byla tato kampaň vedena, uvedeme zde několik citací. Na prvním místě uvádíme citaci z článku, který tuto kampaň odstartoval.

„Já nerozumím principu vždy a všady se dohodnout. Věřím, že jsou věci, kdy každý státník a každá vláda musí říci ne.... Já prostě si nedovedu představit, že bych o čemkoli mohl jednati s bolševiky a tím podporovati zločin,... A pak myslím, že ani nové politice nejsou přece povoleny kompromisy s nemravností a se zločinem.“²⁵⁶

V tomto článku byla také uvedena na schůzi schválená rezoluce, která v podstatě požadovala po československé vládě nejednání se Sovětským Ruskem a jako tradičně ji také vyzývala opět k intervenci. V následných článcích *České slovo* a *Právo lidu* kritizovalo přístup K. Kramáře k oficiální politice vůči Sovětskému Rusku a zdůrazňovalo, že se vůči ní vymezuje pouze na veřejných schůzích a ne v parlamentě, kde on osobně, i jako zástupce koaliční strany, beze slova souhlasí se zahraniční koncepcí E. Beneše. *České slovo* napsalo, že Národně demokratická strana není jednotná, toto své tvrzení opírá o výroky národně demokratických poslanců na adresu K. Kramáře: „... že si to Kramář dělá na svou pěst, že se to nemá brát vážně, že je to dětinské a hloupé, že je to demagogie, že oni byli a jsou proti intervenční politice ...že je to osobní, že je to uražená ješitnost ...“²⁵⁷

²⁵⁵ Poslanec dr. Kramář... *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1923, (21. 3. 1923), s. 3.

²⁵⁶ Obrovská protestní schůze proti bolševické hrůzovládě v Rusku. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1923, (2. 6. 1923), **63** (149), s. 1, ISSN 1214-1240.

Dostupné z <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1722316>

²⁵⁷ Proti politické nemravnosti. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1923, (21. 3. 1923), s. 3.

Právo lidu k uvedené schůzi a následné demonstraci poznamenalo: „*Snad dra Kramáře stále ještě trápí jeho krymský statek...že již uzrála doba...a proti Rusku zahájena byla evropská vojenská výprava...*“²⁵⁸

Všechny další články napsané a uveřejněné v námi zmíněných dvou denících vyznívaly jasně ve prospěch vládní politiky a velmi tvrdě, ironicky a sarkasticky kritizovaly postoj K. Kramáře za neměnný náhled na hospodářskou spolupráci naší republiky se sovětským Ruskem. Dále kritizovaly jeho neustále strašení spojením bolševického Ruska s Německem. Měli bychom mít ovšem na paměti, že tyto články částečně spadají do období předvolební kampaně k obecným volbám. Poslední fáze protikramářovské kampaně probíhala v zimních měsících roku 1923. *České slovo* se ve své obhajobě E. Beneš a kritice K. Kramáře vrátilo v této době až do roku 1922 a k námi již zmíněnému dopisu uveřejněnému v *New York Herald* a opakovalo to, co již jednou vyslovilo: „*s drem. Kramářem to nejde, nešlo a nepůjde.*“²⁵⁹ V dalším svém článku na výtku *Národní demokracie*, že neustále útočí na K. Kramáře reagovalo *České slovo* následovně: „... „*N.D.*“ úplně zapomíná, že podnět ke kampani zaval p.dr.Kramář sám. Stále ještě nedovede se vžít do úlohy, již má hráti jako člen pětky...nehnati se za popularitou a neútočiti proti druhým stranám. Ale dle toho neřídí se p. dr. Kramář.“²⁶⁰

Jednalo se o poslední novinový článek v námi sledovaných periodikách, který byl věnován vztahu K. Kramáře k Rusku.

²⁵⁸ Ať žije „president“ Kramář! *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické. [mikrodokument] Praha, 1923, (3. 6. 1923), s. 3, ISSN 0862-5913

²⁵⁹ K portrétu dra Kramáře. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1923, (9. 11. 1923), s. 1.

²⁶⁰ K poslední kampani dr. Kramáře proti socialist. stranám. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1923, (9. 11. 1923), s. 1.

6 O čem také psaly noviny

Obsahem této kapitoly budou některé aféry a články spjaté s osobností Karla Kramáře, které se objevily v českém tisku v námi sledovaném období a dokreslují námi v předchozích kapitolách naznačenou proměnu mediálního obrazu K. Kramáře. Patrně nejvýznamnější aférou tohoto druhu byla záležitost týkající se dopisu K. Kramáře zaslaného z vězení roku 1916, ve kterém žádal císaře o milost. Kauzu „Dopis K. Kramáře císaři Franz-Josefovi“ uvedlo v život *České slovo* a postupně se do protikramářovské kampaně zapojila téměř všechna námi sledována periodika a nutno poznamenat, že v ní Karla Kramáře nikterak nešetřila, jak si následně ukážeme.

České slovo dne 2. dubna 1920 ve svém ranním vydání uveřejnilo plný text tohoto dopisu a zároveň k němu připojilo svůj komentář. V tomto doprovodném textu sdělovalo, že již dříve vědělo, že se nejedná o žádného národního hrdinu, ale že bylo účelné v době propuštění K. Kramáře z vězení s ohledem na situaci v Čechách ponechat národu „hrdinu“, kterého si sám utvořil. Doslova napsalo: „*Nebylo národním zájmem vykládati, že není medvědem – ale neškodným Vaškem.*“²⁶¹ Večerník *Českého slova* ten samý den rozebral uvedený dopis podrobně a velmi kriticky reagoval na všechny pasáže, ve kterých se K. Kramář vyjadřoval k osobě císaře. Kromě jiného se zde také psalo: „*Leč taková je skutečná podstata Dra. Kramáře, jakou projevil ve své prosbě Franz Josefovi. To co dnes provádí Dr. Kramář po Čechách, to je komedie! Dr. Kramář dnes hraje si na národního kazatele, jenž nechce strpět v naší republice ani slova německého, napsal tuto svou prosbu...jen n ě m e c k y !*“²⁶²

Podobně jako *České slovo* i *Právo lidu*²⁶³ otisklo přepis Kramářova dopisu a při jeho hodnocení napsalo, že z lidského hlediska je tento čin pochopitelný, ale že K. Kramář svým jednáním v dalších letech pouze potvrzoval, že vše co napsal v dopise, myslel upřímně.

Dle našeho názoru zveřejnění onoho dopisu bylo záměrné, neboť právě probíhala předvolební kampaň před prvními volbami do Národního shromáždění a současně v Poslanecké sněmovně dozníval boj mezi K. Kramářem a tehdejší koalicí ve věci Ústavy a Jazykového zákona. S tímto naším tvrzením koresponduje i článek v *Lidových*

²⁶¹ Dopis dr. Karla Kramáře císaři Franz Josefovi. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1920, (2. 4. 1920), s. 1.

²⁶² „V nehlubší a nejupřímnější uctivosti nejpokorněji...“ *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1920, (3. 4. 1920), s. 1-2.

²⁶³ Dokument lidský a politický. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické*. [mikrodokument] Praha, 1920, (2. 4. 1920), s. 1-2, ISSN 0862-5913

novinách,²⁶⁴ kde napsali, že o tomto dopisu již dříve věděl Tusar a Stříbrný, ale až nyní se hodilo jít s tím na veřejnost.

Do obhajoby K. Kramáře se na stránkách *Národních listů*²⁶⁵ zapojil A. Rašín, který ve svém článku „Nefalšujte historii“ vysvětloval, na čí popud a proč K. Kramář onen dopis napsal. I další články zde uveřejněné obhajovaly chování K. Kramáře ve vězení a dávaly je do protikladu s chováním jiných českých politiků, např. Klofáče a Staňka ve vztahu k monarchii.

Na základě těchto článků se ozval také deník *Venkov*²⁶⁶, který rovněž pro své čtenáře uveřejnil zmiňovaný dopis a v následném komentáři sdělil, že chápe, proč byl tento dopis v uvedené době napsán, ale že nechápe, proč ze strany Národní demokracie není nyní věcně vysvětlen, ale dochází k osočování jiných politiků kteří byly tehdy v podobné situaci jako K. Kramář. Uvedený článek nepůsobí nijak útočně, což se nedá říci o článcích *Českého slova* a *Práva lidu*.

Periodikum *Právo lidu* uveřejnilo v tomto období několik článků, ve kterých se snažilo různými způsoby dehonestovat K. Kramáře a ve svých článcích např. psali:

*„Dr. Kramář nebyl do té doby v Čechách populární, naopak. Lidé neměli rádi jeho rakouské pozitivní politiky... Avšak dr. Kramář ujal se velmi energický legendy, která byla o něm vytvořena,... a myslím, dokonce se i do ní vžil.... Legenda kramářovská je mrtva. Je ten tam národní „velikán mučedník.“ Zbývá jen rakušácký politik a loyální poddaný.“*²⁶⁷

Tak jak rychle započala tato aféra tak také tak rychle byla ukončena a začalo se mluvit a psát o jiných tématech v souvislosti s K. Kramářem.

Jedním s těchto témat či spíše pouhou epizodou byl příjezd jugoslávské delegace do Československa. I v tak okrajové záležitosti došlo ke střetu mezi Národní demokracií a jejími koaličními partnery, který se především projevil na stránkách denního tisku. Do české mediální krajiny jej uvedly *Národní listy*²⁶⁸ v článku „Ruská oslava 28. října,“ ve

²⁶⁴ List dra Kramáře Františku Josefovi. *Lidové noviny*. Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, [digitalizovaný dokument] Brno, 192, (3. 4. 1920), s. 2, ISSN 1802-6265

²⁶⁵ RAŠÍN, Alois. Nefalšujte historii! *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1920, (2. 4. 1920), 60 (92), s. 1, ISSN 1214-1240.

Dostupné z <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/1678273>

²⁶⁶ Volby se blíží-agitace vzrůstá. *Venkov: orgán České strany agrární*. [mikrodokument] Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze, 1920, (3. 4. 1920), ISSN 1805-0905

²⁶⁷ Konec legendy o „národním hrdinovi“. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé strany sociálně demokratické*. [mikrodokument] Praha, 1920 (5. 4. 1920), s. 2, ISSN 0862-5913

²⁶⁸ Ruská oslava 28. října. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1922, (31. 10. 1922), 62 (298), s. 1-2, ISSN 1214-124031.10.

Dostupné z: <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/1598330>

kterém si „povzdechly“, že zatímco se mu dostalo vřelého uvítání od ruských studentů, byl při uvítání jihoslovanské delegace „odstrčen“. I v další článku na toto téma si trpce postěžovaly na chování koaličních partnerů, když napsaly: „*Zcela opomenut byl representant slovanské ideje a vždy upřímný hlasatel solku s Jihoslovany, dr. Kramář.*“²⁶⁹

Jako vždy reakce na sebe nenechala dlouho čekat a hned den na to se v novinách *České slovo* objevila odezva, ve které bylo zdůvodněno, proč K. Kramář nemluvil jako jeden z oficiálních řečníků. Samozřejmě zde autor článku neopomněl čtenářům připomenout, jaké bylo chování K. Kramáře vůči Jihoslovanům před a za války a v podstatě až do května roku 1918, jak je patrné z následující citace:

„*Ale Kramář nemluvil! A nemůže-li býti mastným okem na polévce, je zle...Když bylo Jihoslovanům před válkou zle, mlčel vždy...sympatie k Jihoslovanům našel teprve po pražských divadelních slavnostech v máji 1918...*“²⁷⁰

Ani *Právu lidu* nešla „stížnost“ *Národních listů* v této věci. A ve svém článku položilo Národní demokracii řečnickou otázku: „*Chtěl snad dr. Kramář jihoslovanským poslancům přednášet nadšené články „Národních Listů“ o italských fascistech, kteří hlásají občanskou válku proti Jihoslovanům...*“²⁷¹

Jednou z nejdůležitějších zahraničně politických událostí v roce 1922 byl fašistický převrat v Itálii, jemuž věnovaly svými články pozornost *Národní listy*. Ve svých článcích vysvětlovaly svým čtenářům, co to vlastně fašismus je, jaké jsou jeho ideové kořeny a zdůvodňovaly, proč byl právě v tehdejší době v Itálii na vzestupu. Dne 31. 10. 1922 věnovaly tomuto tématu celou titulní stranu. Z článků, zde uveřejněných, není dle našeho názoru patrné, že by se Národní demokracie ztotožňovala s fašistickým hnutím, naopak ve svých předchozích článcích odsoudila excesy prováděné tímto hnutím a i jejich negativní postoj k Jugoslávii. Přesto uveřejnění těchto článků bylo deníkem *Právo lidu* pokládáno za projev sympatií s uvedeným hnutím. Ve svém novinovém článku napsalo: „*Národní demokraté netají se svým obdivem a sympatiemi nacionalistickému násilnému převratu v Itálii...pozdravují fašistický převrat a končí svou úvahu...že politické teorie jsou abstrakce života, že doktriny, na nich založené musí na konec ustoupit životu...*“²⁷²

²⁶⁹ Po návštěvě. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, Praha, 1922, (2. 11. 1922), **62** (300), s. 2, ISSN 1214-124031.10. Dostupní z: <http://kramerus.nkp.cz/kramerus/handle/ABA001/1717763>

²⁷⁰ Po návštěvě. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1922, (3. 11. 1922), s. 2.

²⁷¹ Nechutnosti. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*, [mikrodokument], Praha: 1922 (3. 11. 1922), **31**, str. 8-9, ISSN 0862-5913

²⁷² Fascism – Kramářovská politika. *Právo lidu: Ústřední orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*, [mikrodokument], Praha: 1922, (31. 10. 1922), **31**, str. 2, ISSN 0862-5913

Také *České slovo* si nenechalo ujít příležitost opět uštědřit políček K. Kramářovi a *Národním listům*, když ve svém článku z 16. 11. 1922 reagovalo celkem, dle nás, nepřiměřeně na článek V. Dyka uveřejněný v *Národních listech*, kde šlo o pouhou informaci o došlém dopise, který přijala redakce. V závěru svého článku *České slovo* konstatovalo:

„Vtip je v tom, že... došel dopis do redakce „Nár.Listů“, která je přece fascismem tak nadšená, že se dnes po národně-demokratických hospodách a vinárnách nemluví většinou o ničem jiném, než o přeměně strany dra. Kramáře ve stranu českých fascistů...“²⁷³

V atacích na K. Kramáře pokračovalo *České slovo* i po novém roce, když 10. 1. 1923 na svých stránkách uveřejnilo článek s titulem „Fašistická seance „U Bumbrlíčků““v němž mimo jiné napsalo: *„Nakonec bylo s velkým potěšením konstatováno, že dr. Kramář prohlásil, že plně sympatizuje a stojí na „Nár.hnutím“. Prozatímně se neúčastní činně, poněvadž by prý věci uškodil, bude-li však toho třeba půjde s fascisty i na ulici.“²⁷⁴*

Hned následující den informovalo *České slovo*²⁷⁵ své čtenáře, že se dr. Kramář v parlamentní desítce zřekl českého fašismu. Svým článkem z 30. 1. 1923 však tento Kramářův krok zpochybnilo, když napsalo.

„Strana národně demokratická je očividně v trapné situaci...Jeho vůdčí hlavy, zejména dr. Kramář, zřekly se...zcela veřejně fašismu...posl.Purkyňová...na sjezdu...prohlásila... „U nás vzniká...hnutí fašistické...Národní demokracie se proti němu nestaví...znamená posílení národního vědomí“...znamená nesporně toto prohlášení souhlas s fašismem...kterého se ...dr. Kramář slavnostně odřekl.“²⁷⁶

Pár měsíců poté, co skončily výpady *Českého slova* ve věci fašismu proti K. Kramářovi, objevily se ještě ve větší intenzitě tyto útoky ze strany sociálně demokratického *Práva lidu*. Tyto články můžeme vysledovat v *Právu lidu* přibližně od počátku měsíce května. V článcích se psalo, že za života A. Rašína, který stranu národních demokratů dle jejich mínění fakticky vedl, měl K. Kramář jen dekorační funkci. Od doby, kdy se ujal vedení strany, vedl prý tuto do náruče českých fašistů. Již 7. 5. 1923 tedy *Právo lidu* napsalo: *„Následky Kramářova vedení se už všude objevují...strana národně demokratická pořádá*

²⁷³ O čem a jak se píše. V „Národních Listech“ píše... *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1922, (16. 11. 1922), s. 4.

²⁷⁴ Fašistická seance „U Bumbrlíčků“. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1923, (10. 1. 1923), s. 2.

²⁷⁵ Kolem fašistických buněk. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1923, (12. 1. 1923), s. 3.

²⁷⁶ O čem a jak se píše. Strana národně demokratická.. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1923, (30. 1. 1923), s. 1.

fašistické projevy...“²⁷⁷ V podobném duchu jako tento článek je psán i ten z 1. 6. 1923. I zde autor psal o rozepřích mezi Rašínem a Kramářem a o K. Kramářovi jako o důležité osobnosti pro fašistické hnutí v Čechách. „*Dr. Kramář se tváří na venek, jakoby s fašistickým hnutím neměl nic společného, ale při tom drží nitky v rukách.*“²⁷⁸ *Právo lidu* v článku „Národně-demokratická práce pro fascismus na Slovensku“ dále obvinilo K. Kramáře, že se snaží implantovat fašismus také na Slovensko a to za přispění své tamní stranické buňky.

Poslední článek spojující K. Kramáře s fašistickým hnutím jsme našli v deníku *Právo lidu*. V článku se píše: „*definice demokratického programu dra Kramáře. On je pro takovou demokracii...ve které by menšina... vládla většině! To je asi taková „demokracie“, jakou zavádí ...v Itálii zvrhlý Mussolini, nejnovější Kramářův ideál.*“²⁷⁹

V předvolebním boji roku 1923 se na stránkách novin psalo také o pražské vile Karla Kramáře. Především byla zde probírána okolnost, za jaké byl pozemek na exponovaném místě Prahy na vilu odkoupen a také zda cena byla přiměřená.

Deník *Právo lidu*²⁸⁰, v jednom ze svých článků například uštěpačně prohlašuje, že K. Kramář je v podstatě internacionalista když jeho žena je Ruska, a vilu mu stavěl vídeňský Němec a on čte pouze francouzské noviny. List *České slovo* již v dubnu 1923 psal o této vile a o jejím okolí a ptal se, zda je pozemek veřejný nebo v soukromém vlastnictví K. Kramáře. Tento svůj dotaz dokládal příhodou redaktora, který při procházce v těchto místech byl upozorněn strážníkem, že sem večer nesmí chodit. „*Jak? Tento starý, neškodný pán, jenž dohrál svou politickou roli, je chráněn policií... Nemá policie jiného úkolu, než chránit Dr. Kramáře? Je cesta k vile Dr. Kramáře cestou soukromou či veřejnou?*“²⁸¹

V jiném svém článku *České slovo* reaguje na vyjádření K. Kramáře uveřejněném v *Národních listech* ohledně koupě pozemku na Baště XIX. „*...nepotřebujeme měnit úsudek, že cena, kterou dr. Kramář za baštu XIX. zaplatil, byla levná, a že obec pražská...přinesla značné oběti na účet poplatnictva nákladnými investicemi...Je ovšem pravda, ...že málo kdo u nás vedle bohatého dra Kramáře mohl si takovou přepychovou stavbu dovoliti.*“²⁸²

²⁷⁷ Podivný spojenec *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické, [mikrodokument], Praha: 1923, (7. 5. 1923), **32**, s. 2, ISSN 0862-5913

²⁷⁸ Jde o víc než o Rašína. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické, [mikrodokument], Praha: 1923, (1. 6. 1923), **32**, s. 2, ISSN 0862-5913

²⁷⁹ Dr. Kramář je pro demokracii, ve které by vládla menšina. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické, [mikrodokument], Praha: 1923, (12. 9. 1923), **32**, s. 2, ISSN 0862-5913

²⁸⁰ Dr. Kramář mluví proti internacionalismu. *Právo lidu*: Ústřední orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické, [mikrodokument], Praha: 1923, (26. 6. 1923), **32**, s. 2, ISSN 0862-5913

²⁸¹ Kde to jsme? *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1923, (4. 4. 1923), s. 5.

²⁸² O čem a jak se píše. *České slovo: ústřední orgán Československé strany socialistické*, [mikrodokument], Melantrich, Praha: 1923, (9. 10. 1923), s. 4.

7 Závěr

Máme-li závěrem zhodnotit, jakým způsobem se proměnil mediální obraz Karla Kramáře a jaké byly podle nás hlavní příčiny této proměny, jsme nuceni konstatovat, že mediální obraz Karla Kramáře prošel v námi sledovaném období, to je mezi lety 1918 až 1923 radikální proměnou. Proměna vnímání osobnosti Karla Kramáře tiskem šla ruku v ruce s tím, jak rychle klesala jeho hvězda. V úvodu této práce jsme se zmínili o tom, že Karel Kramář ne zcela dokázal vnímat politickou realitu doby. Domníváme se, že právě tato neschopnost a z ní vycházející roky byly jednou z hlavních příčin mediálních kampaní proti Karlu Kramářovi. Z novinových článků můžeme vysledovat, že nemalý vliv na mediální obraz K. Kramáře měla skutečnost, že byl jednou z nejvýznamnějších osobností české pravice v období první republiky. Tento fakt je podle našeho názoru důvodem toho, proč se nejtvrďší články proti Kramářovi objevovaly na stránkách socialistických deníků a proč se do oněch kampaní postupem času nezapojoval ani deník *Venkov*, ani *Lidové noviny*. Svůj nezpochybnitelný podíl na proměně měly jistě také osobní antipatie vůči osobě Karla Kramáře a jeho osobní vztahy s některými prvorepublikovými politiky, kupříkladu Eduardem Benešem.

Na závěr ještě musíme konstatovat, že časem jméno Karla Kramáře postupně mizelo z titulních stránek novin a počalo se objevovat leckdy až na těch posledních stránkách, případně šlo v textu o pouhé zmínky o jeho osobě, nebo se jednalo o velmi krátké kritické články. Výjimkou byly noviny *Národní listy*. Čím méně se o K. Kramářovi psalo v jiných periodikách, tím více bylo jeho jméno zmiňováno právě v tomto deníku, ať již se jednalo o články, které psal sám Karel Kramář, nebo o sáhodlouhé články obhajoby jeho osoby jako reakce na kratičké narážky v jiných periodikách. Toto naše tvrzení je patrné z vypracovaných grafů přiložených v příloze.

8 Seznam použité literatury

Literatura:

BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 439 s. Žurnalistika a komunikace, s. 165, ISBN 978-80-247-3028-8.

BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Český a slovenský tisk v letech 1918-1944. 3. díl*. 1. vyd. Praha: 1988, Novinář. 315 s., tb., rejstř., obr.příl.

BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: Český periodický tisk do roku 1918. 1. díl*. 1. vyd. Praha: 1981, Novinář. 274 s., rejstř., obr.příl.

CUHRA, Jaroslav,[a kol.]. *České země v evropských dějinách. Díl čtvrtý, Od roku 1918*, Vyd.1.

Praha, Litomyšl: Paseka, 2006. - 358 s., mp.: fot., obr.; 24 cm, ISBN 80-7185-794-7.

ČADA, Václav. *28. říjen 1918: skutečnost, sny a iluze. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1988, 301 s.*

ČAPEK, Karel. 1990. *Hovory s T.G. Masarykem*. 1. souborné vyd. Praha: Československý spisovatel, 588 s., fot. příl., s. 117, ISBN 80-202-0170-X.

ČAPKA, František. *Zrod ČSR v datech a událostech*. Brno: 1998, Cerm. 40 s. ISBN 80-7204-074-X.

ČECHUROVÁ, Jana, *Karel Kramář - vůdce české pravice? Dějiny a současnost: Kulturně historická revue*. Roč. 29, č. 11 (2007), s. 37-40. ISSN 0418-5129.

HOCH, Karel. *Noviny*. Praha: F. Topič, 1913. 118 s. Duch a svět; sv. 1

HRUBÝ, Jan. *Aféry první republiky*, Vyd. 1. Praha: Práce, 1984. - 207 s.

KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8.

KOSATÍK, Pavel. *Čeští demokraté: 50 nejvýznamnějších osobností veřejného života*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 114, ISBN 978-80-204-2307-8.

KOUDELKA, Jaroslav. *Noviny, co jsou a jak se dělají*. Praha: Státní nakladatelství, 1932. 159 s. Knihy pro každého. Sbírká spisů poučných; Roč. VIII., Sv. 5.

KUBÍČEK, Jaromír, ed. a kol. *Česká retrospektivní bibliografie. Řada 1, Noviny. Díl 2, Noviny České republiky 1919-1945 (CERBI N2)*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2004. 2 sv. (446, 276 s.). ISBN 80-86249-27-1.

LUSTIGOVÁ, Martina. *Karel Kramář: první československý premiér*. Vyd. 1. V Praze: Vyšehrad, 2007. 363 s. barev. obr. příl. Velké postavy českých dějin; sv. 9. ISBN 978-80-7021-898-3.

PALACKÝ, František a DOLENSKÝ, Antonín. ed. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. V Praze: Gutenberg, 1928-1929. 13 sv.

RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Vyd. ve Vyšehradu 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012. 677 s. ISBN 978-80-7429-133-3.

ŠAROCHOVÁ, Gabriela V, Pavel BĚLINA, Jiří KAŠE, Jan Pavel KUČERA a Jaroslav CUHRA. *České země v evropských dějinách*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2006, 4 sv. ISBN 80-7185-795-5.

WINKLER, Martina. *Karel Kramář (1860-1937): představa o sobě samých, vnímání druhých a modernizace v pojetí českého politika*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2011, 347 s. Ecce homo., s. 187, ISBN 978-80-257-0348-9.

Periodika:

České slovo: [mikrodokument]. Roč. 10-15. Praha: Melantrich, 1907-1945.

Lidové noviny. [Digitalizovaný dokument], Roč. 26-31. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany, 1893-1945. ISSN 1802-6265.

Národní listy [Digitalizovaný dokument]. Roč. 57-63. Praha: Julius Grégr, 1861-1941. ISSN 1214-1240.

Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/1452626>

Národní politika[Digitalizovaný dokument]. Roč. 36-41.V Praze: V. Nedoma, 1883-1945. ISSN 1805-2444. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/28>

Právo lidu. [mikrodokument]. Roč. 27-32. Kukleny u Hradce Králové: Ladislav Pavel, 1893-1948. ISSN 0862-5913.

Venkov. [mikrodokument]. Roč. 13-18. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1906-1945. ISSN 1805-0905.

Akademické práce:

KUTEK, Lukáš. *Žurnalistika a novinář pohledem Svobodné školy politických nauk v Praze*. Praha, 2008. Diplomová práce. UK v Praze, Fakulta sociálních věd.

JANDOVÁ, Hana. *Ke každodennosti novináře za první republiky*. Praha, 2013. Diplomová práce. UK v Praze, Fakulta sociálních věd.

Internetové zdroje:

Zkratka ČTK se objevila poprvé nikoli v roce 1918, ale na začátku první války.

Dostupné z: http://www.ctk.cz/extern_kontejner/CTK/newsletter_pdf/CTK_Newslet_04-10-CJ.pdf

k.k.Telegraphen-Korrespondenz-Bureau (Korrbyro).

Dostupné z: http://www.ctk.cz/extern_kontejner/CTK/newsletter_pdf/CTK_Newslet_04-10-CJ.pdf

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění československé. 1918 – 1920. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/index.htm>

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění republiky Československé. 1920 – 1925.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/index.htm>

Archivalie:

Archivní pomůcky Archiv hlavního města Prahy, 090900/03, Svobodná škola politických nauk, Praha1. Dostupné z: <http://www.ahmp.cz/page/docs/AP-528-svobodna-skola.pdf>

9 Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1 - Projev Dr. Karla Kramáře na 1. schůzi Revolučního národního shromáždění 14. listopadu 1918.....	100
--	-----

Seznam obrázků:

Obr. č. 1 - Karel Kramář	7
Obr. č. 2 - Četnost článků v novinách v jednotlivých letech	104
Obr. č. 3 - Počet článků na stránkách Českého slova v jednotlivých letech.....	104
Obr. č. 4 - Počet článků na stránkách Národních listů v jednotlivých letech	105
Obr. č. 5 - Počet článků na stránkách Venkova v jednotlivých letech	105
Obr. č. 6 - Počet článků na stránkách Národní politiky v jednotlivých letech	106
Obr. č. 7 - Počet článků na stránkách Lidových novin v jednotlivých letech	106
Obr. č. 8 - Počet článků na stránkách Práva lidu v jednotlivých letech.....	107
Obr. č. 9 - Venkov , 15. 11. 1918	108
Obr. č. 10 – Večerník Práva lidu, 3 .9.1923	109
Obr. č. 11 - Večerní České Slovo, 17 .4. 1920	110
Obr. č. 12 - Lidové noviny, 2. 12. 1919.....	111
Obr. č. 13 - Národní listy, 29. 1. 1921	112
Obr. č. 14 - Národní politika, 28. 3. 1922.....	113

Projev Dr. Karla Kramáře na 1. schůzi Revolučního národního shromáždění 14. listopadu 1918.

Dr. Kramář (zvoni): Slavné národní shromáždění! Z příkazu Národního výboru zahajují Národní shromáždění. Nám všem dmou se prsa radostí, hrdostí a pýchou nade vším, co v hrozném válce dokázal náš národ. Od první chvíle, kdy rozpoutala se lítice válečná, věřil a doufal, že nyní konečně dojít musí své svobody a samostatnosti. Hrdinou války byl náš československý lid. Ať bylo nejhůře, nezmalátněl, nedal se zlákat ani sliby, ani zastrašiti hrozbami a ačkoliv tak úžasně trpěl hladem, zimou a nedostatkem, stál pevně a nezlomně a s tou železnou vůlí, neznající kompromisů, vedl politiku českou na cesty vítězné!

Nebylo nikdy vzácnější jednotnosti vůle veškerého českého lidu ve všech jeho vrstvách! A tato skálopevná, nezdolná vůle národa byla zázračným kouzlem, které naše hrdiny ve vojsku československém pobouzelo k tak bezpříkladnému heroismu, před kterým sklání se celý svět v němém údivu! Šli radostně v boj, ač věděli, co je čeká, nebáli se šibenice, která je očekávala, když padli do rukou těch které s celou duší nenáviděli za staletou porobu svého národa, za všechna muka a všechny útrapy, které vytrpěl po staletí český národ. A na popravu šli hrdě, nezlomně, se vzpomínkou na drahou vlast, kterou viděli již svobodnou a šťastnou v poslední chvíli svého mučednictví.

Jak šťasten jest náš národ, že měl tolik hrdinů ve chvíli dějinné! Předě všemi, kteří za svobodu vlasti dali život, hluboce se skláníme (členové národního shromáždění povstávají) a všem našim hrdinům, kteří nám zůstali, posíláme svůj vroucí pozdrav, svůj vřelý obdiv a nekonečnou vděčnost národa! (Výborně! Sláva! bouřlivý potlesk.) A smím snad říci, že starost o vdovy a sirotky našich mučedníků bude přední povinností našeho svobodného státu! (Výborně! Hlučný potlesk.)

Ale nejen svou hrdinností, také svou mravní silou, svou nádhernou, ušlechtilou sokolskou kázní a sokolským duchem jsou nám zářivým příkladem opravdové činné lásky k vlasti, a my těšíme se, že budou i zde mezi námi vzorem mravní ukázněnosti, dobrovolné, mužné disciplíny, a vážné, ničeho se nelekající obětavosti ve prospěch svého národa, jakož i opravdové, bratrské, vzájemné lásky i solidarity! (Výborně!)

A z duše děkujeme všem, kteří je vedli! Svůj vřelý pozdrav posíláme, doufám, prvnímu prezidentu československé republiky, T. Masarykovi, (Členové národního shromáždění povstávají. Volání: Sláva! Ať žije! Dlouhotrvající, nadšený potlesk.)

Posíláme mu srdečný dík za všechno, co vykonal pro naši samostatnost. Děkujeme srdečně za všechno, co s tak neobyčejným přímo mistrovstvím podnikl pro zjednání naší samostatnosti náš ministr zahraničních záležitostí Dr. Beneš (Výborně! Dlouhotrvající potlesk), děkujeme našemu ministru vojenství Dru Štefanikovi (Výborně! Hlučný potlesk), který osvědčil tak obdivuhodnou schopnost v organizaci našich vojsk, a děkujeme všem jejich pomocníkům, kteří tak skvělým způsobem dokázali, že Čech je s nejtěžších úkolů, jen když má volnou půdu, volnou cestu a může pracovat. (Výborně!)

Vyprávěli nám, jak úzkostlivě naslouchali všemu, co děje se v Čechách, jak báli se, aby národ neoslábl pronásledováním a protivenstvím, aby nestalo se jim to nejstrašnější, co by se jim mohlo stát, totiž aby je národ nezapřel a aby nebyli opuštěni svým vlastním národem, aby jejich hrdinství nebylo marno, báli se o to, aby vlastní jejich národ neměl dosti mužnosti a odvahy, aby přetrhal všechna pouta s říší, proti níž oni na smrt bojovali.

A proto poděkujeme všem, kteří zde u nás doma dovedli trpět s hlavou vztýčenou a nepokořenou, všem těm, kteří se nelekali hrozeb šibenicemi a žaláři, všem, kteří bez strachu a bázně, s největším nebezpečím obětovali všechno, aby s našimi bratry za hranicemi udržovali stále spojení (Dr. Bouček: Sláva Dru Šámalovi!) - ano, Sláva Dru Šámalovi!

(Výborně! Dlouhotrvající bouřlivý potlesk) -i všem těm sokolským trpitelům, kteří v žalářích trpěli za své čisté, vlastenecké, sokolské nadšení. (Výborně! Hlučný potlesk).

Až bude se psát historie našeho národa o posledních čtyřech letech, udiví se svět, kolik tu bylo skvělého, ale skrytého hrdinství, kolik odhodlání, pomoci české věci, třeba by to mělo život státí, a my pak teprve si řekneme, že jsme si svou svobodu opravdu zasloužili, že jsme byli doma i za hranicemi ve velké chvíli hodni své minulosti, svých velkých předků, kteří tak radostně obětovali život za svou víru, za své přesvědčení a za svůj jazyk. (Výborně! Potlesk.)

Nebyli jsme malí ve velké chvíli dějinné a jestli nám obdivuhodný náš přítel George Clémenceau řekl, že jsme se ukázali velikým národem, pak smí nás na chvíli opustiti naše skromnost a my smíme s důvěrou a hrdostí hleděti vstříc soudu dějin o tom, jak choval se náš národ ve chvíli své nejtěžší zkoušky. My jsme tím šťastnější, že sami jsme všechno udělali, abychom zasloužili si svou svobodu, poněvadž jsme od počátku chtěli, aby mocní naši přátelé své přátelství nedávali nehodným. Proto s tak vzácnou hrdostí odmítali naši lidé za hranicemi každou materiální pomoc od spojenců, i když jim bylo nejhůře. (Výborně! Potlesk.) Chtěli, aby svobodní a nezávislí mohli s čistým srdcem slíbiti nehynoucí vděčnost a oddanost těm, kteří za osvobození lidstva z těžkého jha násilí a moci šli v osudný boj. A my z celé duše se připojujeme k jejich vděčnosti. Z této síně roku 1871 ozval se jediný protest zákonodárných sborů pro zmučenou Francii a z této síně posíláme zase vřelý, vroucí pozdrav Francii radostné a vítězné. (Sláva! Shromáždění povstává. Bouřlivý, dlouho trvající potlesk.) Posíláme jí svůj hold, svůj vroucí dík za všechno, co konala, co obětovala pro svobodu všech národů. My děkujeme všem, kteří v tomto historickém boji ji vedli k památnému vítězství. A jestliže my od roku 1871 po Sedanu protestovati proti odloučení Elzaska a Lotrink, tak my dnes s celým srdcem vítáme, že tyto Elzasy a Lotrinky vrací se zase ku krásné a nádherné Francii, kterou ani za největšího útisku nepřestali jsme milovati horoucí láskou. (Výborně! Hlučný potlesk. Shromáždění povstává.)

Děkujeme vroucně z duše velkému národu anglickému (Výborně! Hlučný, dlouho trvající potlesk. Shromáždění povstává). Děkujeme mu za všechno jeho hrdinství a bezpříkladné oběti, které přinášel, aby zbavil lidstvo dusivého tlaku pruského militarismu a národního násilnictví a aby zjednal nám malým národům plnou svobodu a samostatnost. Bezpříkladná pevnost a neustrašenost Anglie i Francie i ve chvílích nejtěžších bude nám zářivým vzorem ve všech těžkostech a obtížích nového, svobodného našeho života.

A s hlubokou vděčností vzpomínáme Států severní Ameriky, (Výborně, potlesk. přítomní povstávají) těch, kteří světu dali zářný příklad nejčistšího idealismu, kdy šli v hrozný světový boj beze všech praktických a politických zámyslů, nýbrž jen proto, aby dopomohli ve světě k vítězství právu a spravedlnosti a opravdové demokratické svobodě. (Hlučný potlesk).

Český národ vždycky s vděčností bude vzpomínati velikého jejich presidenta W. Wilsona (Výborně! Shromáždění povstává, bouřlivý potlesk) který pro všechno to, co bylo nejčistšího a nejideálnějšího, v duchu obyvatelů severní Ameriky našel vždycky tak vznešeného výrazu. Děkujeme Itálii, děkujeme z duše velké trpitelce Belgii (Výborně! Potlesk), spřáteleným nám Rumunům a všem spojencům za všechnu krev, kterou prolévali pro lepší budoucnost lidstva (Sláva jim!) a v dějinné chvíli vzpomínáme zejména bratrských nám Jihoslovanů (Výborně! potlesk), nerozlučně s námi spojených společným utrpením a společnými velkými cíli naší budoucnosti. (Výborně! dlouho trvající potlesk). My posíláme hrdinnému Srbsku (Výborně! Potlesk), našim drahým bratrům chorvatským a slovinským (Hlučný potlesk), kteří všichni svorně a šťastně budou bohdá žítí ve spojeném Jihoslovanstvu, svůj bratrský srdečný pozdrav. (Výborně! Potlesk), a s hlubokou vděčností pamatujeme millionů lidských životů, které Rusko obětovalo pro společnou věc spojenců, pro naši věc. (Výborně!) A národu Ruskému posíláme ubezpečení, že je nám stejně drahým ve štěstí, jako v neštěstí (Výborně! Potlesk).

Se všemi slovanskými národy, zejména s Poláky, jichž svobodu upřímně uvítáme, chceme žítí v opravdovém bratrství. Víme, čím jsme všem povinni, ne krásnými slovy, nýbrž skutky a celým svým životem. Chceme býti hodni své svobody a jest naší pevnou vůlí, aby Československá republika byla zemí opravdově demokratické svobody, kde by nebylo utiskovaných ani politicky, ani národně, ani sociálně (Výborně! Potlesk). Pevně a nezlomně trváme však na tom - poněvadž je to prohlášení nás všech, dovolu, abych to přečetl - aby neporušen zůstal staletou historií posvěcený celek zemí československých (Výborně!) a za žádnou cenu nevzdáme se spojení se svými bratry Slováky (Shromáždění povstává, aklamujíc Slováky), kteří nejlépe vědí, že národ náš miluje je upřímnou, bratrskou láskou se všemi jejich zvláštnostmi, s jejich krásným svérázem a že nechceme nic jiného, než aby po svém, volně a svobodně se rozvíjeli ve společné naší vlasti! (Výborně! Potlesk).

A jménem první vlády svobodné československé republiky zde mohu také prohlásiti, že německý národ, v hranicích státu našeho bydlící, nemá nejmenší příčiny obávati se o svůj národní rozvoj (Tak jest! Potlesk).

Věrní své minulosti i svým demokratickým tradicím, nechceme své krajany německé - postaví-li se loyálně na půdu našeho státu - nijak zkracovati v kulturním a jazykovém jejich rozvoji. (Potlesk.) Náš stát ovšem bude českým státem, (Tak jest! Bouřlivý potlesk) tak, jak jsme si jej vydobyli krví a utrpením (Výborně!) Ale naší hrdostí a touhou by bylo, aby nikdo zde u nás, kdo není Čechem, necítil se utiskovaným a nesvobodným. (Zcela správně! Potlesk.)

My příliš dlouho cítili všechno barbarství kulturních útisků, všechno ponižování svého národa, kterému nedávali ani práv jazykových, ani škol nutných pro vzdělání v jazyku mateřském, abychom se chtěli dopouštětí stejných hříchů proti svobodě a kultuře! (Nikdy! Výborně!) Cítíme se vnitřně dosti silnými, abychom beze všeho násilí, bez útisku druhých spoléhali jen na vlastní síly a na svou vše obětující lásku k svému národu. (Bouřlivý potlesk! Výborně.)

Bohaté národohospodářské možnosti, možnosti hospodářského a sociálního vývoje našeho státu také všem stejně budou dány. My nebudeme nápodobovat starý rakouský systém, který naše země násilně a úmyslně omezoval v jejich hospodářském vývoji. My chceme, aby všechny části naší republiky rovnoměrně a stejně braly podíl na našem novém rozmachu ekonomickém a sociálním. (Výborně!)

Ostatně ale my bojovali a trpěli za celý národ, tedy i za ty statisíce našich statečných menšin, které v nevýslovných útrapách zachovaly si své češství a tedy nejen pro historická práva, nýbrž i pro právo těchto statisíců na volný a svobodný život národní nikdy nepřipustíme roztrhání svých českých zemí. (Bouřlivý souhlas a potlesk.) A staleté utiskování a staleté jejich utrpení jest platnějším titulem na právo sebeurčení, než násilné jich odnárodňování se strany německé většiny.

Zrovna zde v těchto síních pamatujeme na těžký svůj zápas, na to, s jakým úsilím, strádáním a ponížením musili jsme dobývati každého kousku svého práva.

A dnes zde pozdravujeme svůj svobodný volný československý stát! (Výborně! Sláva! Potlesk.)

Jsme šťastni, že došli jsme ho v takém klidu a pořádku, bez krveprolití a násilí! A tu mám za svou povinnost, poděkovati zde - dojistu jménem Vás všech - těm, kteří za nepřítomnosti ostatních členů presidia Národního Výboru ve Švýcarech s takovou energií a rozvahou a nadlidskou pílí vedli náš národ na prvních jeho svobodných krocích. (Výborně! Výborně! Hlučný souhlas.)

Děkujeme upřímně pánům Švehlovi (Potlesk), Soukupovi (Potlesk), Rašínovi (Potlesk), Stříbrnému (Potlesk), Šrobarovi (Potlesk) a Scheinerovi (Na zdar! Potlesk), jakož i vídeňskému našemu představiteli Tuzarovi (Potlesk), který v těžké své posici dělá opravdu věci obdivuhodné!

Děkujeme celému Národnímu Výboru, Sokolstvu a dělnickým tělocvičným jednotám (Potlesk), jakož i všem, kteří s tak upřímným nadšením v těžkém jich díle jim pomáhali. Z národa, jež sotva svět znal, stali jsme se národem všude ctěným a váženým jen vlastní silou, mužností a odhodlaností, kázní a pořádkem, kterým všichni ochotně dávali hold svého obdivu.

Máme proto těžké povinnosti. Neodpuštělným bylo by hříchem, kdybychom to, co vydobyly nám naše hrdinné legie i co vydobily sobě i nám náš národ svou neobyčejnou pevností a odhodlaností, kdybychom to jakýmkoliv způsobem promarnili.

Na nás se nyní svět dívá se sympatií a s láskou - tím větší je naše povinnost! A tak, prosím, a prosíme vás mi všichni, kterým snad svěříte vedení věcí politických společně s Národním shromážděním, abychom ukázali v družné práci všech, že český národ dovede si svobodu nejen vybojovati, nýbrž že dovede si ji také zachovati. (Výborně! Potlesk), že dovede býti opravdu vnitřně svobodným, hodným své veliké minulosti, svých tradic a svého utrpení.

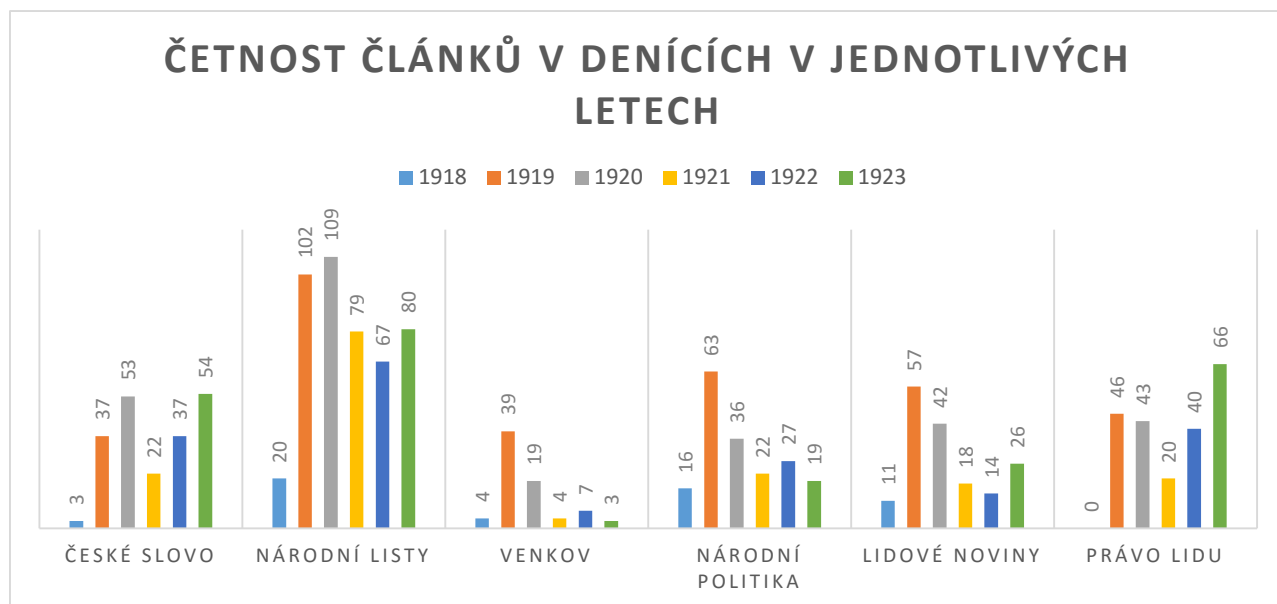
Jsme volni a svobodni! Padla těžká pouta rakouského a maďarského násilnictví! (Výborně!)

Na nás je, aby český národ dokázal, že dovede býti svobodným. Věříme a doufáme, že to plnou měrou dokážeme! (Výborně! Shromáždění povstává. Dlouho trvající potlesk.)

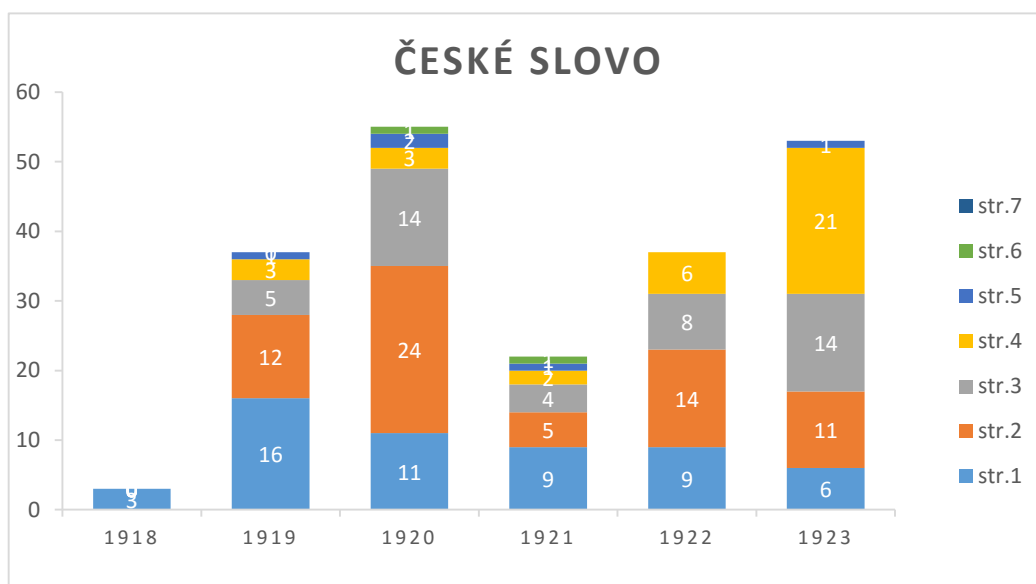
A nyní, než dovolím si Vás vyzvati k volbě předsednictva musíme vykonati něco, co opravdu již došlo.

My nemůžeme sice dnes, poněvadž nejsme ještě konstituantou, ve státní základní zákony vtělit to, čím žít chceme. Ale jedno může již dnes národní shromáždění prohlásiti. Všecka pouta, která nás vázala k dynastii Habsbursko-Lotrinské, jsou přervána (Výborně! Poslanci povstávají, hlučný potlesk.) Konec jest smlouvám z r. 1526 i pragmatické sankci (Výborně, potlesk) Dynastie habsburskolotrinská ztratila všechna práva na trůn český (Tak jest! Výborně! Potlesk.) A my svobodni a volni prohlašujeme, že náš stát československý jest svobodnou československou republikou. (Výborně! Sláva!) Hlučný potlesk.) A abychom doplnili všechno to, pak prosím Vás, abyste prvním presidentem Československé republiky zvolili Tomáše Masaryka. (Výborně! Sláva! Potlesk) Prohlašuji tedy profesora dra. Tomáše G. Masaryka jednohlasně zvoleným presidentem Československé republiky.

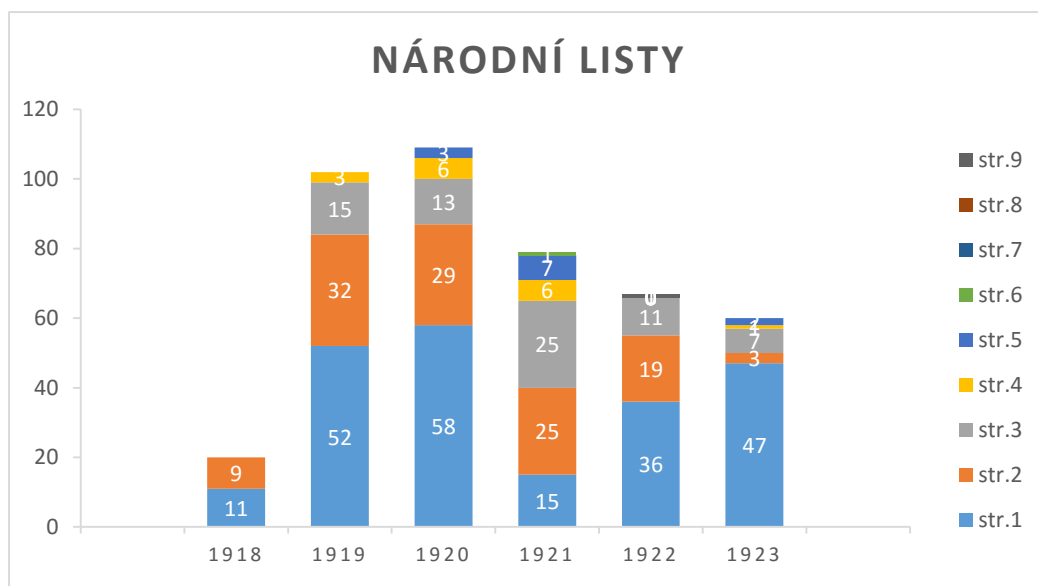
Zdroj: Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Národní shromáždění československé. 1918 – 1920. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/index.htm>

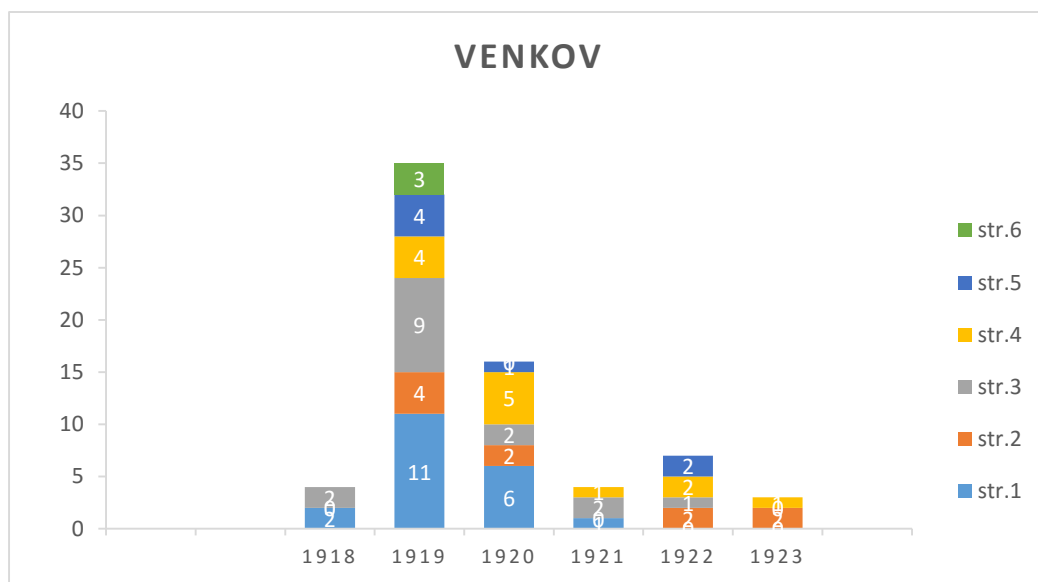
Obr. č. 2 - Četnost článků v novinách v jednotlivých letech

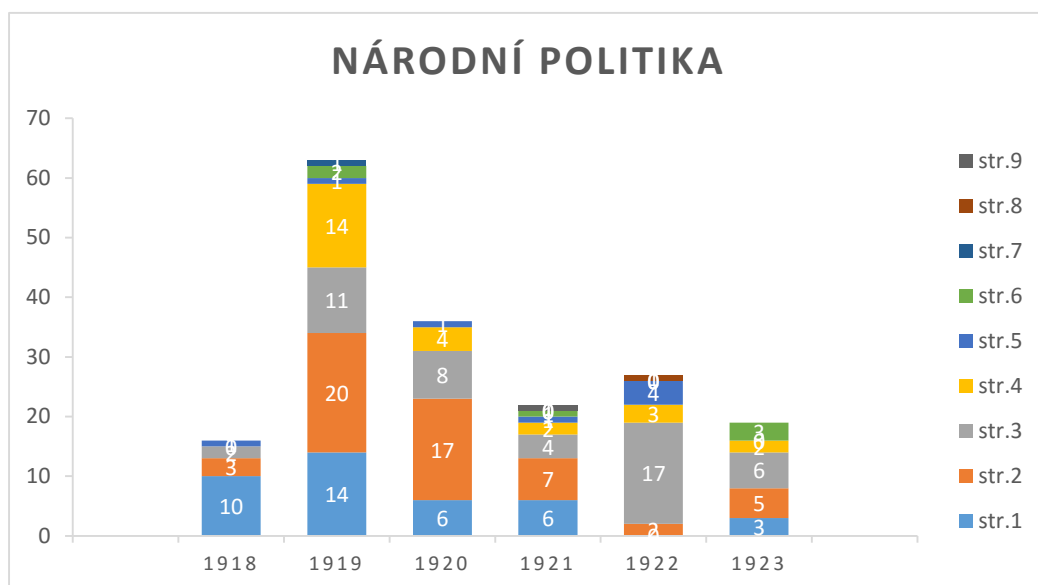
Obr. č. 3 - Počet článků na stránkách Českého slova v jednotlivých letech

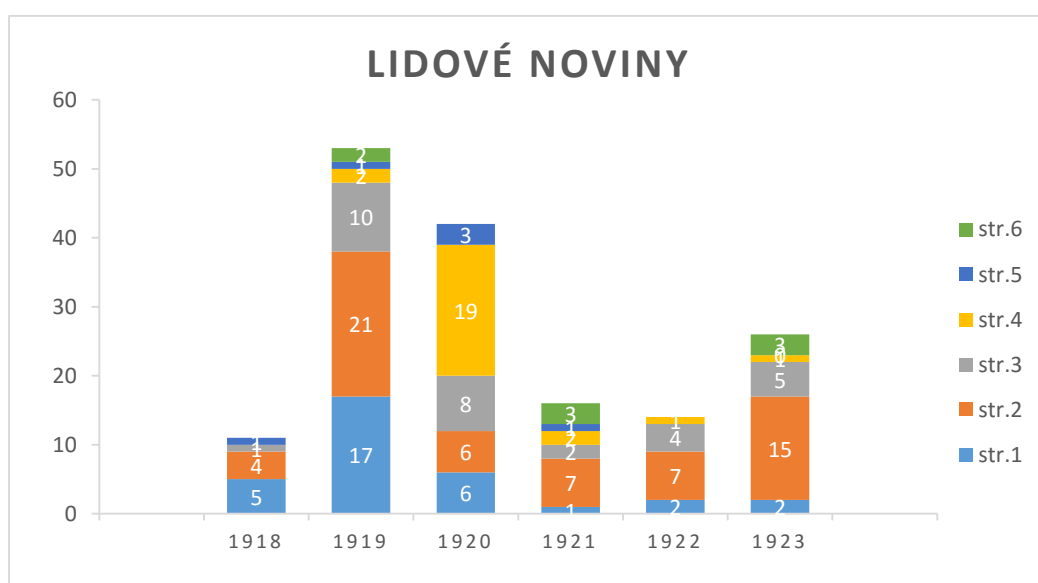
Obr. č. 4 - Počet článků na stránkách Národních listů v jednotlivých letech

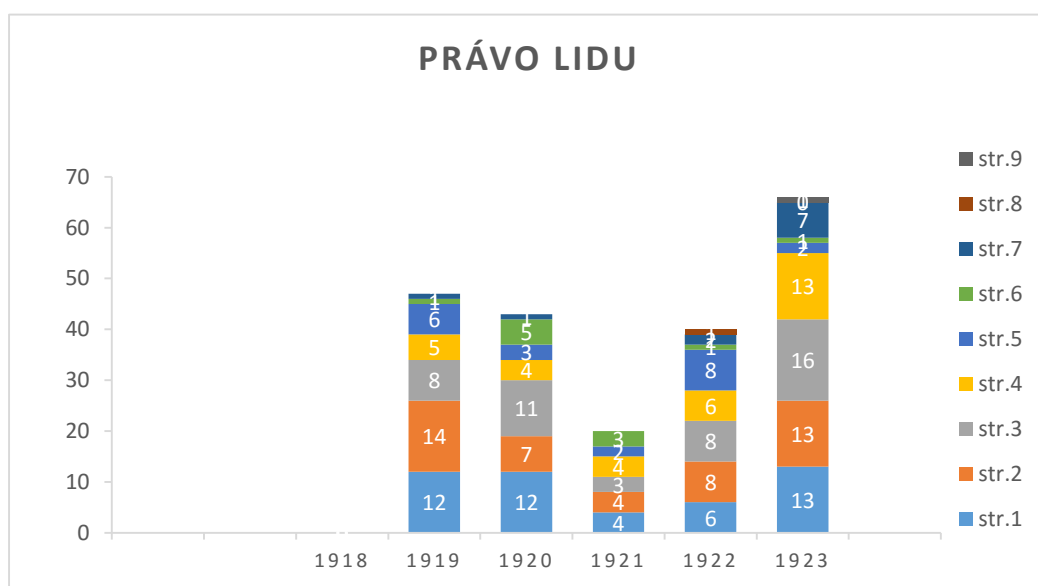
Obr. č. 5 - Počet článků na stránkách Venkova v jednotlivých letech

Obr. č. 6 - Počet článků na stránkách Národní politiky v jednotlivých letech

Obr. č. 7 - Počet článků na stránkách Lidových novin v jednotlivých letech

Obr. č. 8 - Počet článků na stránkách Práva lidu v jednotlivých letech

Filiální redakce a administrace:
Brno, Starobrnenská ul. 18 Telefon 6
Olomoucká, Česká ulice (Národní dům)
Tel. 169. Přerov, Palackého ulice č. 1
Tel. 53. Opava, Hradecká ulice č.
Václav IX., Thurnauova č. 2. Tel. 10.58

Právník: Poštou neb. s donáškou do domu v Praze a poštou v Rakousku na mšle 5 K. za štvrt roku 15 K. Jednotlivá čísla ve všední dny v Praze i na venkově 20 h. v neděli a ve svátek v Praze i na venkově 24 h. Číslo rak. poštovní spojitelný 46.487. Inzerční doklady musí být objednány: Rukopisy se navrácí.

vědci nejen sobě, ale svým dětem a všem-
šším pokolením této země, kterým ji mus-
oževzdali kvetoucí a sluhou. Násť zeměpis-
loha, nejnepřívětivější, jako si lze polit-
myšliti, kategoricky nám ukládá počínati a
aby stali československý jbi státem silným,
stati pak nespěšivě vždy v jeho velikosti, a
převnosti a káží jeho občanů. A tak die r-
ných slov Narudových, bude-li každý z ná-
kremene, bude celá československá repub-
lika kvádru!

Ideový rozchod dra Kramáře s republikou a s československým lidem.

Jménem československé národní demokra-
cie uveřejnil včera dr. Kramář provolaňi ke
k obecním volbám. Toto provolaňi je defini-
tivním ideovým rozchodem vládc národní
demokracie s demokracickou republikou a s
československým lidem, jehož šíření jsou ro-
zvoluňi zákony Národního shromáždění. To-
volaňi dr. Kramáře značí, že první
ministrský předseda našeho státu zavrhluje
s nenávistí a opovržením jeden z největších
a nejslavnějších zákonů naší revoluce, use-
sený za jeho vlády, zákon o demokracickém
a poměrném volení mužů i žen do obcí! Dr.
Kramář veřejně a nepokrytě volá ve svém
manifestu po návratu starých obecních správ,
po obnově buržoazní a loutní hrázivolaňi
do obcí, jak ji zřídili Habsburkové v našich
zemích v letech šedesátých. Dr. Kramář
volá po obnově těch volebních řádů, kdy vo-
lební právo bylo propůjčováno jen podle ma-
jetku, podle počtu krav a býků, podle velko-
sti činžáků, a kdy chudý lid byl s obecních
správ vyloučen! Dr. Kramář chce obnoviti
vládu starých radlů i těch německých, kde
minorita kapitalistických Němců vláda nad
majoritou Čechů jako v celé řadě měst v Če-
chách, na Moravě, ve Slezsku, vrácených do
rukou českého lidu teprve zákonem o vše-
obecném poměrném volení do obcí, jež dr.
Kramář zavrhluje. Nelze si představití horší-
ho katanství pro naše menšiny, než byl sta-
rý volební řád do obcí — dr. Kramář by
souhlasil s jeho znovuzřízení.

Chočeme věřit, že dr. Kramář tu nemluvil jménem celé národní demokratické strany! Chočeme věřit, že tento projev — jako celý řada projevů pražského vedení národní demokratického — je pouze projevem pražské mladočeské kílky. Soudíme tak už z toho, že povolání neotklky brněnské „Lidové Noviny“. Známe stoupence národní demokracie v Čechách i na Moravě a jsme přesvědčeni, že v jejich řadách jsou vedle mladočeských šokůů také četní lidé pokrokoví, stojící na půdě demokratických zákonů republiky, souhlasících s demokratizací obcí — lidé, jimž při čtení Kramářova manifestu budou vstávat vlasy na hlavě!

Dr. Kramář svým manifestem hodil rukavici všem demokratickým lidem v Československé republice. Dostoupil konečné me-
ty, ku které za poslední doby přimáčeť krá-
čel, hnán palčivým vnitřním ohněm ustraže-
né jistoty, a dotčeného velikáství, které se
do nedávna vybijelo odpudivým hašteřením
na schůzích a které — od té doby, co dr.
Kramář přestal na schůzi jezdit, když už
těch skandálů bylo mnoho — se nyní ne-
náživně zarylo až ke kofenům toho revolu-
čního díla, na něž jsme všichni pyšní před c-
elým světem.

Dr. Kramář je proti poměrně volební soustavě do parlamentu, dr. Kramář je proti demokratizaci obcí, dr. Kramář je proti navrácení uloupěného obecního statku obcím, dr. Kramář je proti pozemkové reformě, dr. Kramář je proti dávce z mletku, dr. Kra-

mář je proti ochranné nájemnicku, dr. Kramář měl za života dra. Rašínova prudké spory o naši finanční politiku. Dr. Kramář je proti všemu, co vytvořilo naše revoluční Národní shromáždění, jakožto základ sociálního a demokratického státu. Dr. Kramář vytýkal na vrcholové schůzi české buržoazii zbabělost, že se dala v roce 1919 bez boje připraviti o své třídě výsady politické a že připustila zasahování republiky do „svornosti a nedotknutelnosti“ soukromého majetku.

Dr. Kramář se od svého odstoupení z vedení vlády cítil v našem státě vždycky cizincem. Se zlobou přiznal k tomu, jak československý národ, nedbaje jeho zločinných reakcionářských zachvátů, buduje svůj stát v duchu humanity, sociální ochrany a smášené demokracie. Tento cizinec nyní od nás odchází. Neboť volební provolání národní demokracie, podepsané drem Kramářem, je rozchod tohoto politika s celým duchem republiky i s duší všeho československého lidu!

Největší katastrofa světa.

**Strašlivé zemětřesení v Japonsku. -- Záhuba přes 100.000 lidí. --
Tokio a Yokohama v plamenech, -- 200.000 domů v troskách.**

Telegramy, jež došly z různých pramenů, potvrzují děsný ráz živelní katastrofy v Japonsku. V Tokiu byl vyhlášen válečný stav. Při zemětřesení zahynulo v Tokiu a jeho okolí přes 100.000 osob, a jako náměť samé je 200.000 lidí bez přístřeší. Doplavatel listu „Graphically“, jenž vychází v Ósace, popisuje scene v Tokiu. Právě, že do časného rána dluh prudký vítr, nebo bylo zataženo a panovalo velké horko. V poledne nastal hrozný otřes, kterému v přestávkách následovalo 10 jiných. Všechna obytná stavení byla ztřeštěna nebo úplně zničena, nebo aspoň částečně poškozena. Obyvatelstvo mchalo z domů a tísnilo se na ulicích a náměstích. Až do slunce západu bylo pocíťováno otřesy země. Na nesčetných místech vypukl požár a při silném větrem roznesen do všech částí města. Ježto v kritickém momentu byl nedostatek vody, nebylo možno pomýšlet na hašení. Když dopisovatel opouští město, sřítily se horící budovy vládní, mezi nimi kasárna policie a hlavní telegrafní úřad. Arsenál vyletěl do vzduchu a vybuchem zabilo několik tisíc lidí. Dopisovatel odhaduje, že v Tokiu samém 200.000 domů a jiných budov bylo obráceno v popel. Když opouští město, na mnohých místech leželo horelo. Ve státní tiskárně mnoho dělníků bylo zabit a velektrárně nihonské zahynulo 600 pracujících.

Z nevelýchodnější části starého světa, z říše východního slunce, se záhadná a podivuhodná Japonska dochozí zprávy o strážlivé katastrofě, jejíž rozměry posud nejsou známy, ale která — jak ze stručných a popláně znelich telegramů lze vyuituít — bude počítána k největším katastrofám, jejíž stihly kdý lidstvo na povrchu světa. Jaro, jak známo, je země silné spouště. Zemětřesení v Japonsku, jehož zidnou zvláštností. Proto také v Japonsku panuje zidnou stavěti lidská obydli nízká a pokud možno lehká.

Hrůzy dne v okolí Fudžilamy

(Čtk.) Z Tokia, 2. zář. (Havas).
Po celý věrejší den byl prudký liják. Ofity země, so po celý den opakovaly. Zvlášť prudké bylo zemětřesení v oblasti n vyhasle sopky Fudži-
kava. Obyvatelé Yokohamy prochali na lodě za-
kotvení v přístavu. Všechny telegrafní linky
v severovýchodním Japonsku jsou přerušeny; ve-
škeré železniční spojení mezi Oszakou a Tokiem je
nezmožné.

Zkáza Tokia. — Hoří celé město

(Čtk.) Z New Yorku, 1. zář. »Associated Press« sděluje, že Yokohama stojí v plamenech, jímž padlo za obět mnoho osob.

(Čtk.) Ze San Franciska, 2. září. (Ita-
vsa.) Jiskřivá zpráva oznamují, že Tokio je
plamenně. Mnoho stavění se sesulo. Požár
vodou je zničen. Počet poraněných jest velmi
značný. Také okolí města bylo zachyceno po-
žárem. — V dalších správách se oznamuje
že Tokio, ze zeměsešně bylo zničeno několik vlá-
ků, které byly na cestě do Tokia. V Yokohamě
hustá mlha přiliv. Casopisy z Oosaky oznamují,
že také čínský palác v Tokiu byl zachycen
plameny. Místi tenet celé město kromě čtvrti
zvanej Šidža.

Večerní České Slovo

vychází každé po 4. hodině. Jednotlivá čísla prodávají se za 10 hal. v Praze i na venkově. Předplatné v Praze s jednou denáčkou na měsíc K 8.—, v Praze ve filiálkách na ranní i večerní vydání K 7.50, na venkově ve filiálkách K 6.50, na venkově poštou s jednou záložkou K 7.50. Redakce, administrace a expedice nacházejí se v Praze II., Václavské náměstí č. 42. — Telefon redakce č. 2906, administrace č. 4824, 1464. — Majitel a vydavatel «Melanich» v Praze, tiskem táboř závozu. — Odpovědný redaktor Karel Nový.

Cena 10 h

Nejdeme ani s Kramářem ani s Munou, jdeme s Masarykem a Benešem!

Několik málo hodin nás dělí od chvíle, kdy český lid bude rozhodovat o osudu své Československé republiky. Jaké bude přísti Národní shromáždění, takový bude i duch naší republiky, duch jejího státního života.

A jsou dva tábory, které uchazejí se o důvěru voličstva, aby zvolením svých kandidátů vtiskly ráz svého ducha republice Československé. Tyto dva tábory jsou

socialistický a měšťácký,

k táboru socialistickému patří československá strana národně sociální. Strana tato předstoupila před veřejnost českou bez všech obvyklých volebních slibů. Strana národně sociální nechodila nikdy do voleb s volebními slibů, neslibovala nikdy, že zvolením jejich kandidátů do zákonodárního sboru se všechno u nás rázem přes noc nebo v několika minutách změní. Strana národně sociální chodila do voleb vždycky jen s jedním slibem: že sama i její poslanci budou

pracovat poctivě pro český lid,

tak jim káže povinnost, hlas duše jejich a krev srdce jejich, šla do voleb s jedním slibem, že bude zájmů osobní i stranické podřizovat zájmům národa.

A dostala strana národně sociální tomuto svému slibu? Na to odpovídal kladně světu samo Rakousko, které přiznalo, že jediné opravdu nebezpečnou stranou mu byla strana národně sociální.

Tak prohlásilo Rakousko rozsudkem svého vojenského válečného soudu, v němž dohrává, že

národně sociální strana s úspěchem podkopala základy Rakouska.

Tento rozsudek rakouského válečného soudu vojenského byl vynesen jako orlí smrti nad prvím, za světové války souzeným a odsouzeným českým veležrádce, národně sociálním redaktorem hr. Kotkem a v jeho odůvodnění vojenský válečný soud prohlásil:

»Národně sociální proudy v Čechách a na Moravě notoricky podřizovaly myslé značné části českého obyvatelstva v těchto zemích.«

A případ národně sociálního redaktora hr. Kotky, který byl

prapaven jako veležrádce

hned v prvních počátcích války, když byl před tím — ač proti němu svědčil jen jediný svědek — hrdě doznal před soudem, že skutečně svou činností měl v úmyslu ořádit důvěrou českého lidu ve vítězství Rakouska, tento případ Kotkův je padným důkazem, že národní socialisté skutečně podřizovali své osobní i stranické zájmy zájmům národa, což činili i ostatní národně sociální antimilitaristé, kteří už v mru

obětovali svou osobní svobodu,

dávající se žalářovat za svou podkopnou činnost proti Rakousku, kterou konali v zájmu společné myšlenky národa, vymamit se z jarmu habsburského útisku.

Podvratná předválečná činnost národně sociální strany přinesla za světové války národu svému křivené ovoce.

Z řad národních socialistů počaly se tvořit české legie

v zahraničí a tyto četné legie naše byly prodchnuty a vedeny duchem národním i duchem socialistickým tak, jako naopak

myšlenka národně sociální je myšlenkou legionářskou.

Věla láska k vlasti české, a k českému lidu, která tryskala ze srdcí národních socialistů mocným plamenem a která byla útechou národně sociálním trpělivým, když upěli v žalářích rakouských nebo

umírali na popravištích,

ta láska, která při slově »Rakousko« změnila se okamžitě v nenávisť vůči Rakousku i vůči všem, kdo z českých řad zkormirajici život tohoto utlačovatele českého lidu zachraňovali, tato láska národních socialistů k české vlasti a k českému lidu vyšla ještě mocnějším plamenem nejvyšších a nejušlechtlejších citů lidského srdce, když z krve českého lidu vzrostlo veliké dílo — Československá republika. Láska k této republice, k tomuto dílu české revoluční svobody, k této krvi z naší krve, hoří v srdcích národních socialistů. A proto stejně s našimi legionáři stanovili jsme si my národní socialisté heslo, jež tryská nám ze srdce i duše:

»Nejdeme s Kramářem, ani s Munou, jdeme s Masarykem a Benešem!«

Tato jména — toť tři programy, tři naprosto se rozcházející, dnes propastí rozeklané tři myšlenkové světy.

Národní socialisté nejdou s Kramářem. Proč? Protože soudí o něm tak, jak o něm soudili jeho nynější spojenci a stoupenci, že byl vždy »neblahým svědkem české politiky«, ať už radil po celou lidskou generaci českému národu, aby byl poslušen své vrchnosti, dynastie Habsburků a vděčen jí za milost mu prokazovanou, nebo ať v republice naší začal rozvratné své dílo v českém politickém táboře. Pravda je, že Dr. Kramář byl se svou politikou vždycky

kazimírem českého politického života.

Na důkaz stačí uvést tolik: V Československé republice byla od 28. října 1918 svornost všech českých politických stran. Tuto svornost všeho českého politického tábora, tak prospěšnou státnímu životu naší mladé republiky, porušil a rozbil právě Dr. Kramář,

když poznal, že se mu nedaří jeho plán, aby se stal českým králem.

Rukou dra Kramáře zapálen byl požár vášní politických

v naší republice.

Druhým důkazem — jedním z mnoha — že Dr. Kramář je kazimírem českého politického života, jsou události v naší legionářské armádě. Armáda našich legionářů na Sibiři byla v době, kdy ji vedl tvůrce naší svobody, nynější prezident Masaryk, jednotná, prostoupená jednotným duchem společné myšlenky. Ale od chvíle, kdy do této armády legionářské začal Dr. Kramář prostřednictvím svého důvěrníka Pavla vnášet své politické ohoutky, bylo veta po svorném duchu naší sibiřské armády.

Nástroj Kramářovy politiky, Pavla, žalářoval naše legionáře

A k dovršení všeho

Dr. Kramář chtěl obětovat naše legionáře choutkám carských generálů,

neboť pracoval o to, aby legionáři naši bojovali pod generálem Kolčákem. Proto zdržoval Dr. Kramář a jeho stoupenci návrat našich legionářů ze Sibíře do vlasti, a když se v ministerské radě československé 19. dubna 1919 ministr hr. Štírbný nabídl, že zajede na Sibiř, aby provedl co nejrychlejší návrat našich legionářů do vlasti,

tento plán ztroskotat o odpor strany dra Kramáře,

neboť ministr financí Dr. Rašín nechťel na tento návrat legionářů povolit peníze.

A na nedávno schůzi své prohlásil Dr. Kramář veřejně za přítomnosti národně sociálních poslankyň sestry Zeminové,

že se stydí za legionáře, že volili pohodlnou cestu přes Vladivostok.

Z těchto všech důvodů nejdou národní socialisté za drem Kramářem. A nevěří ani v »národní mučednictví« dra Kramáře za světové války, neboť věří stejně s českým básníkem Macharem, že Dr. Kramář byl odsouzen za války jako »vležežrádce« jen proto, že na něm byl spáchan justiční omyl. Dr. Machar sám prohlásil 16. prosince 1915 jako svědek v procesu Kramářově ve Vídni:

»Dle mého přesvědčení měl by Dr. Kramář mti na prsou všechny rakouské řady.«

Národní socialisté nejsou tedy s drem Kramářem, představitelem státního zpátečnictví, jkým jsou prostoupenci i klerikálové a představitelem protilidové politiky kapitalistické, jeimž vyznavači jsou i agrární zemani.

československá demokracie nese každému národu právo přisluhovat, a zvláště také Slovákovi, právo občanskou svobodou se všemi občanskými právy a všechny možnosti k tomu, aby se dle svých schopností a sil kdekoliv ve státě uplatnil.

Nemůžeme zapřít, že toto volání po menšinové práci, po národním soustředění, je potěšitelným znakem konsolidace poměrů na Slovensku, kde pomalu také nastává vystřízlivění ze stranické horoučkovitosti, vystřízlivění, které od menšinového poměru pozvolna proniká do vnitra Slovenska. Toto vystřízlivění postupuje na Slovensku pomalěji, nežli postupovalo v zemích českých, to souvisí již se slovenskými poměry, které mnohem pomaleji reagují na jednotlivé události a situace ve veřejném životě a na proudy ve světové atmosféře.

Na Slovensku rodí se nové lepší poměry a mnoho k tomu přispělo, že slovenská správa ocitla se na delší dobu v pevných nesrámaných rukou, takže přestala být předně neodrážedelnou politickou diskuse mezi stranami, mohla odstranit mnoho bolavých míst ze státního ústrojí na Slovensku a poskytuje slovenským činitelům příležitosti, ba neptimo je k tomu vede, aby obrátili svůj zřetel na součinnost při práci menšinové. A to je počátek vnitřního obrození na Slovensku. D. V. M.

Rozhodnutí o Turecku.

— Mírová smlouva, podepsaná v Sévru, leží v troskách. Zatím co vláda slavná v Cařihradu, obznaněná spojeneckými vojsky, ji podepsala, neuznávali ji nikdy druhá vláda turecká, která pod vedením Kemala pašy se ustavila v malasijské Angore a odtud vedla válku proti Řecku, chtějícím dosáhnout více, než jim dávali spojenci. Kemal pašy se spojencem s luskem bolševickým agitoval zatím ve světě mohamedánském i u všech národů, podrobených Evropě až po Indii. Během dvou let dosáhl takových úspěchů, že Francie první poštěla neudržetelnost míru sévreského už před rokem a že nyní po hrozném odporu proti každé změně jeho se v těchto dnech podvolila Anglie a s ní Itálie této kruté nužnosti. Dle odhalení „Chicago Tribune“ uzavřela Francie zvláštní poselství, vedeným býv. ministrem Franklinem Bouillonem, tajnou smlouvu s vládou angorskou a sčlovil Paříž to úředně popřela, nedochází toto dementi viry ani v tisku francouzském. Separátní touto akci Francie došlo k téžnému konfliktu s Anglií a zvláště se zahraničním ministrem lordem Curzonem. Avšak Francie nepovolila a zprávy z Indie se ukázaly tak zlymy, že musela Anglie a téžkým srdcem přistoupit na porážku celé své politiky východní. A konference zahraničních ministrů Francie, Anglie a Itálie, která v těchto dnech v pochopitelně tajných poradách se zabývala problémem tureckým a řeckým, dodala za přítomnosti téhož lorda Curzona sankci rozbití míru sévreského.

reformaťor po celém světě prosul. Městská rada amsterodamská dala mu k dispozici svou knihovnu a zvláštním vyslancem jej posílala, aby vydal své sebrané spisy didaktické, které také příštího roku v nádherném vydání vyšly. Z té doby pochází i veliký olejový obraz Kouensského od žaka Rembrandta Gariena Ovensa, který tehdy právě portretoval i člena městské rady Jana Barenda. Přes tyto počty se Kouenský cítil v Amsterodamě jen hostem, ač pobyt jeho tam se prodloužil a Kouenský tam dokončil i svou pozemskou pout, podobající se podle slov Palackého „přehledu po moři bouřlivém, kteréžto ztroskotají každý korb, na který se má být ulito, posléze teprv v západních světech končících v hrobně jemů pokoje dopřelo“.

V Amsterodamě, kde se u mnohých místech takřka dosud chvěly stopy jeho šlepi, na křivce světových cest obchodních, před tváří celého světa má být Kouenskému postaven důstojný pomník, aby hlásal cizincům, jak vdcený národ uctívá svého nejlepšího syna, jenž v době největší poroby doma ve vlasti jako vyhnance v cizině usiloval v vrácení duchovních i politických svobod svému národu. 15. listopadu 1921 v památný výroční den byl na krásném místě zvolením městskou radou amsterodamskou položen základní kámen k pomníku a tím vzal již na sebe náš celý národ před celým světem slávu a čestný závazek. Musí mu dostát, nechce-li poklidit svou dobrou pověst před cizinou. Veliké toto dílo se arci neuskuteční bez přispění všech vrstev národních. Poslední dnové březnovi, kdy vzpomínáme v den 28. března narozenin Kouenského, jsou vhodnou příležitostí přispět i na toto dílo vděčnosti a lásky k památce velikého věšce naší samostatnosti.)

* Příspěvky a sbírky radno zasílati administracím denních listů nebo Spolku pro postavení pomníku J. A. Kouenskému v Praze (v Živnostenské bance).

tim, že přijala zásady, uložené v následující zprávě:

Konference tří spojeneckých zahraničních ministrů o blízkém Východu byla včera v Paříži ukončena krátce před půlnocí. V úřední zprávě o konferenci vydané se praví: „Návrhy, na nichž se tři ministři dohodli, vyplývají z jejich společného přání, aby mír mezi Tureckem a Řeckem byl obnoven. Postupující rozsáhlé válce oběma stranám a neklidující se žádné z nich podléhá, jež by znamenaly porážku, ministři si přejí, aby turecký národ a jeho moc byla obnovena za podmínek, jež by Turkům poskytovaly možnost, by započali znovu svůj nezávislý národní existenci a udrželi své hlavní město Cařihrad. Ministři si dále přejí zabezpečit muslimským nejspřavedlivějším způsobem vlády a zachovat světovou a náboženskou autoritu tureckého sultána. Z druhé strany si přejí poskytnouti řeckému národu náhradu za oběti, jež přinesl během války pro vše spojence. K povzbuzení vzájemné důvěry mezi oběma národy v budoucnosti navrhuji tři ministři opatření k ochraně a bezpečnosti menšin jak muslimských, tak křesťanských, at v Evropě nebo v Asii. V tomto duchu byl u obou národů na příští rok, aby podléhaly vyhlášení Malé Asie bylo zabezpečeno. Pakli tato operace bude úspěšně provedena, bude turecká svrchovanost zajištěna v Anatolii od Středozemního až do Černého moře a od hranic Zakavkazské a Persie až k Egejskému moři. V Evropě Cařihrad a značná část východní Thracie zůstane pod úplnou svrchovaností sultánovu. Území v sousedství Průlva bude demilitarizováno, at už zůstane pod tureckou říjí anebo přejde pod řeckou svrchovanost. Společenské vojenské síly na Galpolském poloostrově a spojení vojenských inspektorů postarají se o provedení tohoto opatření. Mezinárodní komise bude bdíti nad udržováním Průlvy.“

Spojeneční ministři se usnesli světit Radě Společnosti národů úkol, aby vynášela způsob, jak vyhovět přánímu Arménů a uchránit je v budoucnosti od útrap, jež dosud prožili. Spojeneční ministři uznali, že finanční nezávislost tureckého národa, jehož respektování a jež pakli by mu pro jeho účast na velké válce po boku ušlechtilých mocností měla být uložena břemena, jeho finanční stav vyžaduje, aby zaplatila celkové odškodnění. (Forfeit indemnity). Správa ekonomického úpu, jež se osvědčila, bude zachována a potvrzena. S výhradou některých opatření k zabezpečení hospodářských zájmů spojenců nebude v Turecku zaveden žádný jiný finanční dozor. Spojeneční ministři zabývali se také způsobem, jak přeměnit kapitulační režim prozatímne zavedený tak, aby práva a zájmy cizinců v Turecku nebyly poškozeny.

Všechny návrhy spojeneckých ministrů budou předloženy oběma stranám, jež jsou pozvány, aby do 3 neděl poslaly své zastupce do města, jež bude později určeno. Jako jež se osvědčila Velké Británii, Francie a Itálie v Cařihradě budou pomáhat zástupcem nepřátelských stran, a je udeje, že toto zprostředkování, vedené v duchu nejvyšší nezástrannosti, umožní, aby příměří a evakuace přispěly k obnově míru a k udržení pořádku a klidu v Orientě.

Vlondýnských politických krizích se vyslovuje uspokojení nad okolností, že dohoda mezi třemi zahraničními ministry byla a je možná hlavně v takovém případě, jako jež se osvědčila na pt. pohraniční linie, jež má být vedena v Thracii. Rozhodnutí spojeneckých ministrů v této a v jiných otázkách bylo hlavně usnadněno míněním vojenských poradců, m. j. Focha, Weyganda a Harringtona.

Jak vidno, jest vítězství turecké ohromné. Turecko, vypuzené válkou z Evropy, se nyní znovu vrací na pádu evropskou. Jedine Drinopol a jeho okolí zůstává Řecku a snad ještě nádeje na galipolský břeh. Cařihrad zůstane tureckým a sultán zůstane hlavou světa mohamedánského zvířetí takto nad arabským separatismem, živým Anglii. Jest to kapitulace Evropy a jest iro ním osudu, přímo tragického, že k úspěchu tomuto dopomohlo Turkům Rusko. Ono Rusko, pro něž Dardanely a Cařihrad byly předním cílem jeho politiky po slo let, jenž měl v případě vítězství Dobody tuto vytvozené země připadnouti, toto Rusko, vedené ovšem krátkozrakými bolševiky, přispělo svým spolkem s Kemalem pašou nejvíce k vlastní své porážce. Dle smlouvy sévreské měl být Cařihrad a Dardanely pod společnou správou Dohody, j. i. budoucího nového Ruska, taktéž zůstanou až do příští války Tureku a Rusko si může novou válkou teprve pro ně jít znovu. — Usnesením pařížským není ovšem jedinou štěstí válečné, nebyť vyhlášení Smyru a velkou část evropské Thracie. — A Arménci? Spojeneční ministři se usnesli světit jejich osud Radě Svazu národů, která jsouc bez prostředků donucovací, má patrně vymoci na Turcích to, co nemohli na nich vymoci spojeneční ministři i s celými svými státy! Má Turecko armáda a Dohoda ji tam vyslati nechce nebo nemůže. Tot tajemství tureckého vítězství!

Dr. Kramář proti koalici s Němci

V závěrečné řeči své, kterou dr. Kramář zakončil jezdě čsl. Národní demokracie, pojednal také o otázce nějaké českoněmecké majority, které se vyskytují v poslední době hlasy pro případ, že by se rozbila nejvyšší koalice českých stran.

Když se dnes tak lehkomyslně mluví o tom, pravil dr. Kramář, že může být také českoněmecká majority, pak je to něco, proti čemu by každý protestoval, kdo kdysi bojoval za naši samostatnost, a co, myslím, by z hrobu přivedlo ty, kteří umřeli za tu naši samostatnost. Proto jsme všechno obětovali, proto náš národ ukázal takovou vzácnou jednoduše, abychom naposledy, poněvadž se rvevnosti mezi sebou neodpuštělným způsobem, tuto svou republiku, kterou jsme vybojovali, dávali na talíři Němcům? Vždyť je to přímo úžasná! To jsou věci, které se zdají člověku být nemožnými. (Souhlas). Kdyby to řekl někdo Němcům před 3 lety, myslím, že by Němci ještě méně věřili než my, poněvadž my přece jsme Slovany navzájem a oni jsou Němci. Doufám, že přece jen dovede se vzbouřit národní svědomí i v těch, kteří je mají. Tedy, že si myslíte, že v nás je samého hodit a domýšlivosti, že jsme pány, nebylo toho jasného a určitého, cítu, že my jsme povolání k tomu, abychom si řídili tento stát, a že nepotřebujeme, aby nám někdo pomohl. Je to možno myslet? Já doufám, že ne. A kdyby se to stalo, bylo by to největším neštěstím.

Nikdo není — pravil dále — tak vřelým zastancem koalice jako já, ale kdyby se měla koalice rozbiti a málo došlo na ty plány, aby nám někdo pomáhal řídit tento stát, pak myslím, že strana naše udělá povinnost do posledního. Jsou jisté věci, kdy přestanou všechny obědy. Já to říkám klidně, bez emfasy, poněvadž myslím, že je to ta nejvděčnější naše povinnost. My jsme vždycky odstavovali svoje zájmy, své názory za zájmy státu, my jsme vždycky všechno obětovali tomuto státu. Ale kdyby se ten stát, který jsme tak vášnivě milovali, pro který jsme bojovali a trpěli, měl zůstat, dokud by Němci nepřiplnili k republice tak, jež by chtěli býti skutečnými republikány, kdyby ten stát měl se převrátit v česko-německý, třeba by Němci nezmeřili svou mentalitu, pak představuji všechny obědy a pak dojde k boji do posledních krajností (Výborně! Dlouhotrvající bouřlivý potlesk). To říkám já, o kterém víte, že nefekna nikdy velké slovo, když nejsem přesvědčen, že mohu toto slovo také vyplnit. Nerad hrozím něčím, co bych měl za škodu pro stát, ale poněvadž vím, že bychom museli český národ z tohoto opojení, z této docela zvláštní mentality osvobodit, proto říkám, že bychom museli užití všeho, abychom zachránili to, co jest nám nejvzácnější. (Opět, dlouhotrvající potlesk.)

Jsem přesvědčen, že toto všechno nebude, jsem přesvědčen, že všichni ti, kteří si ve své skutečné povrchnosti a lehkomyslnosti rysují takový obraz idyllické česko-německé koalice, narážejí na odpor, který jim nikdo nečeká, a nejen nás, ale i na odpor všech českých upřímných lidí v ostatních stranách. Možná, že by to vedlo k takovému vnitřnímu převratu stranické masy, že si to snad rozmyslí právě ti, kteří se stanoviska stranického takovéto kondominium česko-německé chtějí. Ten český člověk přece není takový, jak si ho páni představují. V povolených letech starosti a útrap mohlo být v něm uduseno mnoho idealistického, ale když to jde do živého, tu český člověk dovede ukázat, co cítí, co chce a co nikdy nezapomene. (Potlesk.) Já jsem tím hrozbám koalice s Němci nevěřím, naopak si myslím, že heslo, že my Češi sami mezi sebou se musíme dorozumět a ukázat, že máme k sobě tolik snášlivosti, abychom zachránili svůj stát, bude možná i silnější, než mnohá hesla třídní. (Potlesk.)

My v každém případě uděláme svou povinnost. Jsem pevně přesvědčen, kdybychom byli k takovému boji donuceni, že to zocíl jen naše řady. (Potlesk.) Ale já věřím, že toho nebude, já věřím, že všichni konečně dojdeme k poznání, že musíme všechno obětovat za svého čtení, za svých záležitostí, abychom zachránili to velké společné, co dnes jest, společnou vládu všech lidí v Čechách, kteří tuto republiku milují, kteří ji chtějí býti mlti silnou a zdravou. (Výborně! Potlesk.)

A tak končím. Vyslovil bych jen jednu naději pro náš přítel sjedat a by byla, aby se za ta dvě léta změnilo zkrácené, umírající Rusko v Rusko nové, živé a svobodné. (Výborně! Bouřlivý potlesk.) Píal bych si, aby v tom novém, svobodném a demokratickém Rusku všichni lidé, kteří by budou tvořit, věděli, že mají jediné upřímné, věrné přátele mezi Slovany. (Potlesk.) Píal bych si, aby v novém Rusku hledali své velké posílání ne v nějakém fantastickém světo-